BBC

KOMPOSTUJ W TROSCE O PLANETĘ I SWOJE ROŚLINY

Październik 10 (61)/2023

Gardeners' World

EDYCJA POLSKA

Powitanie JESIENI

- ✓ Monty układa plan zadań w ogrodzie
- ✓ Carol wybiera kwiaty cebulowe
- ✓ Alan chroni rośliny przed chłodem

Stwórz donicę dla zapylaczy

Najpiękniejsze AMARYLISY

TESTUJEMY

Dmuchawy do liści

Co wyczarować Z DYNI

PRZYCINANIE
Frances podpowiada, co ciąć jesienią

ZA KULISAMI
Kasia zdradza sekrety otwartych ogrodów

ZRÓB TO SAM
Sally buduje inspekt z recyklingu

Październik 10/2023
cena 17,90 zł (w tym 8% VAT)
ISSN 2391-8381 Indeks 403636
10
9 772391 838135

FISKARS®
Niech Twa wyobraźnia rozkwita
fiskars.com

Prenumerata

Gardeners` World. Edycja Polska to wydanie licencyjne największego brytyjskiego magazynu ogrodniczego BBC *Gardeners' World Magazine*. W polskiej edycji dzielimy się z wami naszymi odkryciami – od inspirujących ogrodów (angielskich i polskich) i zachwycających roślin, po zakupowe wskazówki i podpowiedzi, co zrobić, by ogród był zawsze w kwitnącej formie.

Zaprenumeruj *Gardeners' World. Edycja Polska* w wersji drukowanej z rabatem

5% na kwartał (3 wydania)
10% na rok (10 wydań)
25% na dwa lata (20 wydań)

Zamów prenumeratę na
www.UlubionyKiosk.pl
Przesyłka gratis

Welcome

Po upalnym lecie pozostało już tylko wspomnienie – teraz, w październiku, delikatne promienie słońca głaszczą ostatnie kwiaty, ogrzewają rumiane owoce i trzymające się jeszcze gałęzi liście. W powietrzu czuć aromat jabłek i zapach wilgotnej ziemi.

W masie monotonnej zieleni liści stopniowo zaczynają się pojawiać kolory – czerwienie, żółcie, fiolety... Ciepłe barwy, takie jak ogniste pomarańcze (str. 65) dają wyraźnie znać, że to środek jesieni i zastępują dominujące wcześniej na rabatach błękity czy róże. Jednymi z najpiękniej wyglądających o tej porze roku roślin są klony japońskie – nieduże drzewa ubrane w urokliwe, klapowane liście. By nie zgubić się w morzu odmian Graham przedstawia pięć z nich, wyróżnionych nagrodą AGM (str. 20).

> Jesień to druga wiosna, kiedy każdy liść jest kwiatem.
> Albert Camus

Ogród skąpany w jesiennych barwach potrzebuje jeszcze nieco uwagi – dlatego Monty opowiada o dziesięciu najważniejszych pracach, jakie przeprowadza w październiku w Longmeadow (str. 24), Alan tłumaczy, jak chroni przed mrozem najdelikatniejsze gatunki roślin (str. 70), a Carol przedstawia kwiaty cebulowe kwitnące wiosną (str. 30). Podpowiada, jak je sadzić jesienią i przekonuje, że w każdym ogrodzie znajdzie się dla nich odpowiednie miejsce.

Tych, którzy szukają inspiracji na ogrodowe zakątki zapraszam do swobodnego ogrodu pełnego dzikich kwiatów (str. 44) oraz po dawkę najświeższych pomysłów z RHS Hampton Court Palace Garden Festival 2023 (str. 50).

Na jesienne wieczory polecam szczyptę dyniowych dekoracji (str. 60), a dla zapewnienia sobie egzotycznych akcentów w zbliżających się zimowych miesiącach – niezwykłe odmiany amarylisów (str. 36) – Tom wybrał kilkanaście najciekawszych i doradza, jak się o nie troszczyć, by wypełnić dom ich radosnymi kwiatami.

Małgorzata Wójcik
Redaktor naczelna
malgorzata.wojcik@avt.pl

Eksperci Gardeners' World

Monty Don
Ogrodnik-samouk, główny prowadzący Gardeners` World. Entuzjasta psów i upraw ekologicznych, z czytelnikami spotyka się w swoim ogrodzie w Longmeadow.

Carol Klein
Ogrodniczka, łączy występy w telewizji z pisaniem i obowiązkami w jej własnym ogrodzie w Glebe Cottage. Inspiruje nas niezwykłą energią i bogatym doświadczeniem.

Alan Titchmarsh
Autor poczytnych poradników i kilku programów telewizyjnych. Dzieli się bogactwem wiedzy o uprawie roślin, dba o swoje grządki w Hampshire.

Joe Swift
Nagradzany projektant ogrodów, prowadzi pracownię w Londynie. Pisze o wszystkich aspektach ogrodnictwa, dla nas projektuje kwiatowe rabaty.

Adam Frost
Utytułowany architekt krajobrazu, zdobywca wielu nagród na Chelsea Flower Show. Pokazuje, że pielęgnacja ogrodu wcale nie musi być skomplikowana.

eprasa.pl 44d28aa238

SPIS TREŚCI

październik 2023

LUBIMY

8 Gwiazdy października

20 Klony japońskie

22 Tęgosze

INSPIRACJE

30 Rośliny do zadań specjalnych
Carol wybiera wiosenne kwiaty

36 Amarylisy
Najpiękniejsze odmiany

44 Ogrody Roku 2022
– ogród czytelników
Oaza wśród kwiatów

50 RHS Hampton Court Palace Garden Festival
Bieżące trendy w ogrodnictwie

55 Za kulisami
Otwartych angielskich ogrodów

80 Ogrodnicy dla planety
Kompostowanie od A do Z

100 Jadalne owoce
Jarzębina

114 Cięcie roślin
Budleja

FAUNA W OGRODZIE

76 Nornica

78 Stołówka dla zapylaczy

WŁASNE UPRAWY

90 Prosto z grządki

94 Uprawa warzyw za grosze

FELIETON

19 Cały Monty

121 Opowieści Titchmarsha

30
Carol sadzi rośliny cebulowe kwitnące wiosną – słodko pachnące, pełne uroku i kolorów

20
Klony palmowe, które jesienią okrywają się wspaniałymi barwami, idealnie nadają się nawet do najmniejszych ogrodów – podpowiada Graham Rice

100
Małgorzata Kalemba-Drożdż poleca przysmaki z owoców jarzębiny i zdradza, w jakiej formie są najsmaczniejsze

eprasa.pl 44d28aa238

TEMATY Z OKŁADKI

24, 30, 70 80

78

36

85 60

114, 55, 94

Zdjęcie: Jason Ingram

DODATEK SPECJALNY: JESIEŃ

24 Najważniejsze prace Monty'ego
60 Donice z dyni
65 Energia z pomarańczy
70 Ochrona roślin przed mrozem
85 Dmuchawy do liści

PRENUMERATA s. 99

Plan działań w październiku

SPRAWY DO ZROBIENIA

102 Zbierz liście
103 Ogławiaj dalie
104 Posadź kosaćce
105 Obsadź donice
106 Podziel byliny
107 Zbierz pomidory
108 Wysiej bób
109 Zadbaj o trawnik
110-111 Uporządkuj warzywnik
112 Podwiąż pnącza
113 Przytnij piwonie

pytania i odpowiedzi

117-120 Eksperci radzą czytelnikom

36 Tom Brown prezentuje najciekawsze odmiany amarylisa, które teraz warto posadzić, by cieszyć się kwiatami w okresie Bożego Narodzenia

90 Jesień to czas zbioru jabłek. Rekha podpowiada, jak pielęgnuje jabłonie przez cały rok, by mieć obfite plony

78 Obsadzenie donicy późno kwitnącymi bylinami to szybki sposób na dodanie jesiennych kolorów i stworzenie stołówki dla owadów

60 Nadchodzą przytulne jesienne wieczory, więc Shilpy Reddy przedstawia inspirujące pomysły na donice z dyni

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE, JASON INGRAM, PAUL DEBOIS, NEIL HEPWORTH, MAŁGORZATA KALEMBA DROŻDŻ

eprasa.pl 44d28aa238

Lista zakupów

◀ Jej wysokość Porcelana

Dni stają się coraz krótsze, dlatego proponujemy chwilę relaksu w towarzystwie Twojego pupila. Wzbogać tą chwilę o ulubiony napój w delikatnym kubku z angielskiej porcelany. Zasiądź w wygodnym fotelu i poczuj subtelny aromat kawy lub herbaty, przytulając swojego ukochanego zwierzaka. Naciesz oko pięknym wzornictwem porcelany z manufaktury Dunoon.

www.atut-primar.pl
www.domprezentow.pl

▲ Zegar z głosami ptaków

Zegar z głosami dwunastu ptaków to współczesna wersja zegara z kukułką. O pełnej godzinie włącza się melodia prezentująca głos znajdującego się na tej godzinie ptaka. W porze nocnej (między 22 a 5 rano) głosy ptaków nie są aktywne; pierwsza jest muchołówka złotobrewa o 6:00, a ostatnia muchodławka rdzaworzytna o 21:00. Średnica tarczy: 30 cm.

www.zegaryzegarki.pl

▼ Czajnik żeliwny z zaparzaczem ALOA

Stylowy czajnik do herbaty wykonany z żeliwa pokrytego emalią w kolorze zamszowej zieleni, ozdobiony motywem liścia. W zestawie z pokrywką i sitkiem do zaparzania. Długo utrzymuje ciepło naparu – doskonały do parzenia herbaty na balkonie lub tarasie w chłodne jesienne dni. Pojemność: 1,1 l.

www.garneczki.pl

▶ System Click marki Proline

Zestaw końcówek grabi oraz trzonków do ich łatwego mocowania pozwala szybko złożyć i dopasować narzędzie do wykonywanej czynności. Dzięki głowicy z wysokiej klasy tworzywa sztucznego kanadyjskie grabie do liści są wytrzymałe i elastyczne. Grabie do trawy są wyjątkowo sprężyste, co pozwala efektywnie usuwać zanieczyszczenia z trawnika. Do trzonków systemu Click pasują również końcówki szczotek Proline.

www.proline-tools.com.pl

▼ Panel ogrodowy Krzew

Panele ogrodowe zapewniają skuteczną ochronę przed intruzami, zwierzętami lub przypadkowymi przechodniami. Wykonane są ze stali, a rdzewione ekologicznie. Dzięki temu są one odporne na warunki atmosferyczne, co gwarantuje trwałość ogrodzenia. Wymiary: 49 cm x 159 cm

www.kapaga.pl

▶ Nawóz jesienny do trawników

Odpowiednio dobrany skład tego nawozu granulowanego przygotowuje trawę do przetrwania zimy. Wzmacnia system korzeniowy traw oraz powoduje intensywne krzewienie się trawy na wiosnę. Zwiększa zimotrwałość i mrozoodporność.

www.target.com.pl

▶ Skrzat trzymający latarnię

Poznajcie uroczego skrzata z wyjątkowym wykończeniem z mchu. Ten uroczy dodatek do ogrodu dodaje magii swoim nietypowym wyglądem. Krasnal ma wymiary 31 cm x 22,5 cm x 57 cm, co czyni go odpowiednim do ustawienia na trawniku, w ogródku lub na tarasie. Wykonany jest z wytrzymałego materiału, który jest odporny na warunki atmosferyczne, dzięki czemu można go używać zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz.

www.aurora-garden.pl

eprasa.pl 44d28aa238

▶ Zestaw do sprzątania MyFirstFiskars

Zestaw do sprzątania MyFirstFiskars zawiera szczotkę i grabie, które dobrze leżą w dłoniach dzieci. Szczotka ma mocne, elastyczne włosie, które skutecznie pomoże zamiatać podwórko i taras. Grabie posiadają mocne, zęby, idealne do grabienia i zbierania liści. Narzędzia są bezpieczne w użyciu dzięki wytrzymałym plastikowym głowicom. Zabawne, żywe kolory (wybierane przez dzieci!) są łatwe do zauważenia – i trudne do zgubienia. Idealne dla dzieci w wieku 3-9 lat.
www.fiskars.pl

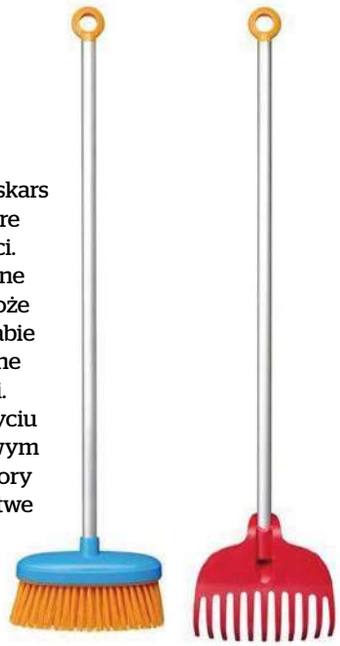

▶ Polowanie na grzyby

Zofia Leszczyńska-Niziołek
Wydawnictwo Buchmann
Premiera: 06.09.2023

„Polowanie na grzyby" to opowiedziany atlas grzybów, w którym konkretne informacje przeplatają się z anegdotami i prywatnymi historiami autorki. Dzięki niemu poznacie m.in. grzyby, które zbierają tylko świry i grzybowi guru, okazy, które w życiu można zjeść tylko raz, czy magiczne odmiany. Historie przeplatają się z niesamowitymi zdjęciami i praktycznymi poradami dotyczącymi zbierania, przygotowywania, a nawet uprawy grzybów. Nowe wydanie, które uwzględnia nazwy grzybów wg. rekomendacji Komisji ds. Polskiego Nazewnictwa Grzybów.
www.gwfoksal.pl

◀ Wazon ze szkła z recyklingu Kimma

Wazon w stylu vintage, który można łatwo łączyć z innymi materiałami, takimi jak stal czy drewno. Wykonany w 100% ze szkła pochodzącego z recyklingu, którego wyrób ma mniejszy wpływ na środowisko naturalne. Wniesie do Twojego domu odrobinę blasku i wyrafinowania, pomagając stworzyć romantyczną atmosferę dzięki zabawie naturalne.
www.sklum.com/pl

▶ Pled ALBORG

Ciepła paleta jesiennych kolorów nadaje ton i sprawia, że w salonie panuje przytulna atmosfera. Obszerny wzór w kratę dodaje szyku w stylu country i fantastycznie współgra z nowymi trendami kolorystycznymi. Wysokiej jakości mieszanka wełny inspiruje niezwykłą miękkością i zachęca do otulenia się i relaksu – spokojne godziny na kanapie lub w ulubionym fotelu stają się jeszcze większą przyjemnością. W cieplejsze dni możesz cieszyć się nim wraz z gośćmi na tarasie lub w pawilonie ogrodowym.
www.loberon.pl

▶ Podkrzesywarka do gałęzi

Lekka podkrzesywarka akumulatorowa o dużej wydajności cięcia do wszelkich prac związanych z pielęgnacją drzew. Hak do gałęzi do łatwego usuwania ściętego materiału z drzewa, półprzezroczysty zbiornik oleju, ergonomiczna jednostka sterująca i dzielony wysięgnik umożliwiający łatwy transport i wygodne przechowywanie urządzenia. Długość całkowita: 280 cm.
www.stihl.pl

▼ Wycieraczka do butów ze szczotkami Retro

Z powodzeniem może być zastosowana jako główna wycieraczka przed drzwiami wejściowymi domu lub jako element wyposażenia przedsionka. Może być również stosowana przy budynkach gospodarczych, domkach ogrodowych i narzędziowych. Służy do usuwania z obuwia piachu, kurzu, błota i śniegu. Przeznaczona jest do użytkowania wewnątrz pomieszczeń i na zewnątrz.
www.czyszczaki.pl

eprasa.pl 44d28aa238

„Jakże się cieszę,
że żyję na świecie,
w którym istnieje październik”

Ania z Zielonego Wzgórza
pióra L. M. Montgomery

epr.asa.pl 44d28aa2

Lubimy październik

Wyobraź sobie przez chwilę, że siedzisz w drzwiach małego samolotu. Na plecach masz spakowany spadochron, twoje stopy dyndają w powietrzu, pod tobą (daleko pod tobą) widać mozaikę pól, drzew i maleńkich domków. Za tobą – ciepłe i bezpieczne wnętrze samolotu, ale nie ma już odwrotu. Musisz się opanować, wziąć głęboki oddech i ruszyć do przodu. Taki właśnie jest październik. Patrzy wstecz na letnie radości, ale, nie mając innego wyboru, zaprowadzi nas do zimy.

TEKST JAMES ALEXANDER-SINCLAIR

GWIAZDA MIESIĄCA

Szałwia (*Salvia confertiflora*)

Nie wierzę, że nie napisano jeszcze wiersza o tej roślinie. Jeśli tak, to jest to wielki błąd, przez który kanon światowej literatury wiele traci. Co prawda mamy sonety Szekspira, teksty Leonarda Cohena i Jaya-Z oraz romans Keatsa, ale żaden z nich nigdy nie napisał nawet dwuwiersza o *Salvia confertiflora*. To cudowna roślina i jedynym powodem, dla którego nie została jeszcze uwieczniona w wierszach jest zapewne to, że *confertiflora* nie rymuje się dobrze z innymi wyrazami poza „Laura", „signora" i „fedora".

Późno zaczyna, ale kwitnie do jesieni. Powinna dość łatwo ukorzenić się z pobranych latem sadzonek. Wrażliwa na mróz.
Wysokość x Szerokość 1,5 m x 50 cm

ZDJĘCIA: JASON INGRAM
THANKS TO: SIR HAROLD HILLIER GARDEN/WOLFGANG BOP

essential 4d28aa238

CZEKOLADOWE GUZIKI

Płatki opadły (w tym roku trochę szybciej z powodu upałów), ale nie rozpaczaj i pędź po sekator – chociaż kolory już zbladły, nadal mamy nasienniki. Wyglądają jak guziki w kolorze czekolady, które wytrzymają wrzawę wczesnej zimy, dodadzą trochę struktury i zapewnią przekąskę dla głodnych ptaków lub małych ssaków, które akurat się za nią rozglądają.

Rudbekia błyskotliwa (*Rudbeckia fulgida*)
Potrzebuje trochę słońca i dobrej ziemi. Sprawdza się w gliniastej ziemi z odrobiną kompostu dodanego podczas sadzenia.
W x S 70 cm x 50 cm

PARADA POCHODNI

Niektórzy nie lubią trytom. Wiem – to trochę szok, ale ludzie bywają dziwni. Może to być spowodowane traumatycznymi wspomnieniami zakurzonych kęp rosnących w ogrodach przy domach nad morzem, a może ta awersja wynika z brzydkiego zasychania po kwitnieniu – to ostatnie jest niewątpliwie prawdą, ale da się łatwo rozwiązać poprzez usunięcie starych kwiatostanów w odpowiednim czasie. Jest tak wiele różnych odmian trytom – nie bój się i daj im szansę.

Trytoma (*Kniphofia*) 'Limelight'
Dobrze rośnie w każdej ziemi, ale do kwitnienia potrzebuje słońca. Kępy dziel późną wiosną. **W x S** 60 cm x 50 cm

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM LOCATIONS/THANKS TO: (KNIPHOFIA) SIR HAROLD HILLIER GARDEN/WOLFGANG BOP; (SALVIA & DAHLIA) RHS GARDEN WISLEY, SURREY

eprasa.pl 44d28aa238

STARCIE TYTANÓW

To nie jest ciche, lecz głośne i krzykliwe połączenie. To Lemmy z Motörhead w *Ace of Spades*. To *Welcome to the Jungle* Guns N' Roses lub, jeśli odniesienia do ciężkiego rocka ci nie leżą, to uwertura Czajkowskiego *Rok 1812* z armatami.

Szałwia błyszcząca (*Salvia splendens*) 'Jimi's Good Red'

Długo kwitnąca bylina na słoneczną rabatę. Dobrze rośnie w suchej ziemi i doskonale przywabia zapylacze. **W x S** 75 cm x 70 cm

Dalia (*Dahlia*) 'Le Baron'

Roślina, która nie zawodzi. Jeśli wszystko zrobiłeś jak trzeba, twoje dalie zakwitły latem i wciąż kwitną. **W x S** 70 cm x 60 cm

eprasa.pl

WARTE CZEKANIA

Neriny to jedne z tych roślin, które zawsze robią miłą niespodziankę – przez całe lato wypuszczały liście i czekały na swój czas, aż w ostatniej chwili zakwitły burzą wspaniałego różu. Jarzmianka w tle już przekwitła, ale nadal dodaje trochę uzupełniającego koloru.

Nerina Bowdena (*Nerine bowdenii*) 'Pink Surprise'

Wymaga osłoniętego stanowiska – najlepiej posadzić ją przy ciepłym, nasłonecznionym murze. Podziel kępy po kwitnieniu.
W x S 30 cm x 10 cm

Jarzmianka (*Astrantia*) 'Roma'

Jedna z najlepszych roślin do każdego ogrodu. Dobrze się czuje w półcieniu. Rozmnażaj latem z nasion lub wiosną przez podział.
W x S 90 cm x 60 cm

ZDJĘCIA: JASON IINGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

PODWÓJNA ŻÓŁTA LINIA

Z powodu płatków, które wyglądają, jakby zostały niedawno przycięte przez bardzo sumiennego barbera, ta rudbekia kojarzy mi się ze sprytnym łotrzykiem. Ich kolor dobrze komponuje się z paskami na wielkich liściach paciorecznika. Obie wprowadzą na rabaty odrobinę egzotyki na koniec sezonu.

Rudbekia (*Rudbeckia subtomentosa*) 'Little Henry'

Potrzebuje podparcia, więc odpowiednio wcześnie daj jej kilka kijków. Dziel wiosną. Nadaje się na rabaty i na kwiat cięty. **W x S** 80 cm x 50 cm

Paciorecznik (*Canna*) 'Striata'

Jeśli mieszkasz w zimnym miejscu, wykop go i przechowaj przez zimę. W cieplejszych miejscach powinna wystarczyć gruba ściółka [w Polsce wymaga wykopywania na zimę – red.]. **W x S** 1,5 m x 50 cm

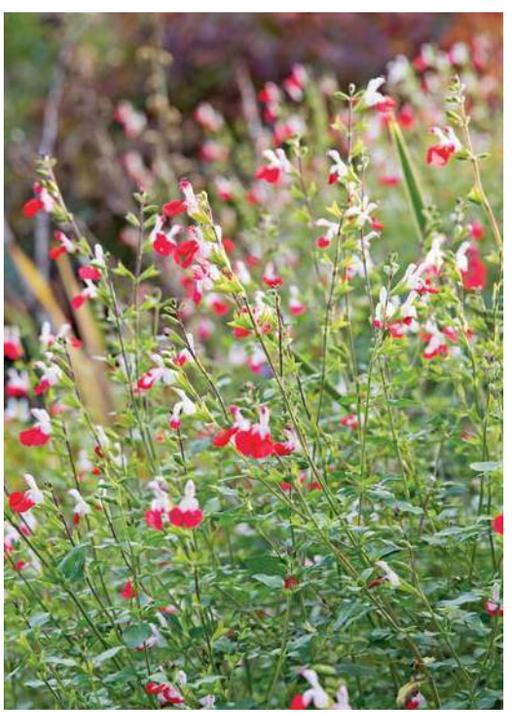

BUZI BUZI

Zabrzmi to trochę melodramatycznie, ale zaryzykuję i powiem, że nie wiem, jak poradziłbym sobie bez krzewiastych szałwii (ta jest ich dobrym przykładem). Mają wszystko, czego można chcieć od roślin – kwitną niesamowicie długo (od maja do mniej więcej teraz), idealnie pasują do donic, genialnie sprawdzają się na rabatach, prawie ze wszystkim dobrze się komponują i naprawdę łatwo można je otrzymać z sadzonek.

Szałwia (*Salvia*) 'Hot Lips'

Mniej więcej teraz pobierz sadzonki półzdrewniałe. Wymagają nieco ciepła, ale powinieneś otrzymać ładne rośliny na następne lato. **W x S** 1 m x 75 cm

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE.
LOKALIZACJA: (SALVIA) RHS GARDEN WISLEY, SURREY

eprasa.pl 44d28aa238

DOBROĆ PO STOKROĆ

Październik nie tylko nie kończy, lecz rozpoczyna prawdziwą obfitość stokrotkowych kwiatów. Zmęczone latem rudbekie oddają pole do popisu bylinowym astrom i chryzantemom, a z tych drugich do najwcześniej kwitnących należy ‘Clara Curtis’. Zwiewna i delikatna, w niczym nie przypomina przysadzistych pełnokwiatowych chryzantem, które w następnym miesiącu ozdobią nagrobki. Mocno pachnie piernikami, ożywiając rabaty i kolorem, i zapachem.

Złocień czerwonawy (*Chrysanthemum rubellum*) ‘Clara Curtis’

Bardzo łatwa w uprawie chryzantema. Rozmnażaj przez podział kęp lub przez pojedyncze sadzonki w kwietniu. Niska, ale wymaga podparcia na wypadek silnych deszczy.
Wysokość x Szerokość 70 cm x 45 cm

TEKST ŁUKASZ SKOP
ZDJĘCIA BOŻKA PIOTROWSKA

eprasa.pl/44d28aa238

RÓŻOWE UKOJENIE

Chociaż jesień przynosi płomienne liście i ogniste owoce, cały ten żar mógłby być nie do zniesienia (wciąż mam żywe wspomnienia upałów tegorocznego lata), gdyby nie odrobina subtelnej delikatności, jakiej dodają roślinom różowe tony. Pojawiają się teraz na płatkach (chryzantemy), liściach (trzmieliny) i owocach (derenie kousa). Przyjrzyj się im uważnie – znikną pod koniec października i nie zobaczysz ich na taką skalę przez kolejne pięć miesięcy.

Dereń kousa (*Cornus kousa*)

Rodzi kuliste owoce z miękkim, ciastowatym miąższem. Są jadalne, chociaż mało smaczne, ale cudownie dekorują ogród. Ptaki lubią je wykradać. **W x S** 3 m x 2 m

Trzmielina Hamiltona (*Euonymus hamiltonianus*)

Jasnoróżowe torebki pękają na krzyż, odsłaniając czerwone nasiona. Towarzyszą im przebarwiające się na różowo liście, które wzmacniają efekt. Mrozoodporna, wymaga żyznego podłoża. **W x S** 3 m x 2 m

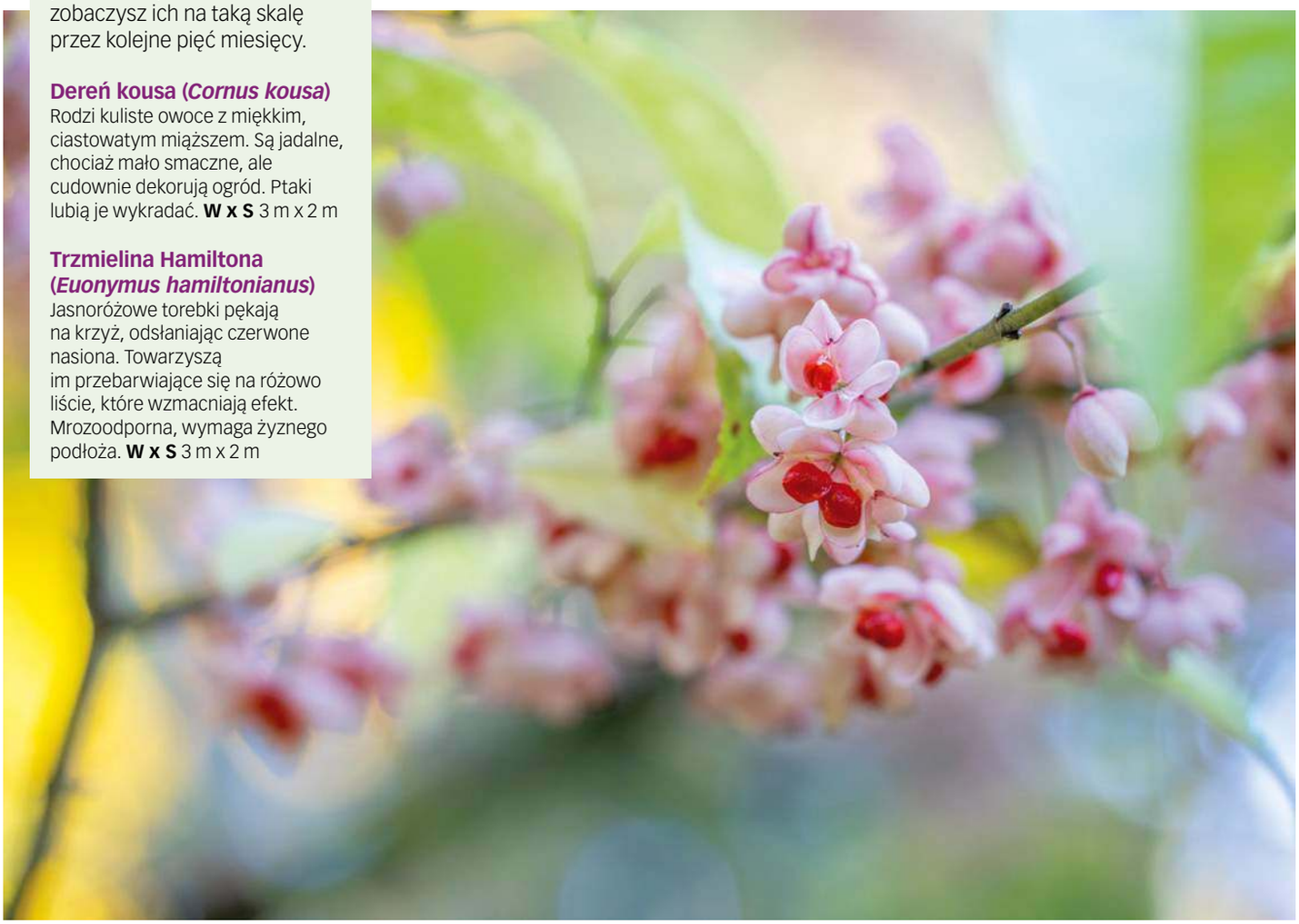

eprasa.pl 44d28aa238

RUBINOWA ŁAWA

Trudne do opanowania pnącza, takie jak winobluszcze i winorośle, centymetr po centymetrze wspinają się po drzewach i murach, tworząc latem gęstą zieloną pelerynę, która jesienią przechodzi metamorfozę i spływa nie deszczem, lecz ogniem kolorów. Winorośle, które nie rodzą smacznych winogron, mają teraz w ofercie ucztę dla oczu.

Winorośl japońska (*Vitis coignetiae*)

Wymaga solidnej podpory – może wspinać się po starszych drzewach. Do uprawy w pełnym słońcu lub półcieniu. Rozmnażaj przez kopczykowanie nisko rosnących pędów.
Długość pędów do 15 m

GRZECHOTNIK

W zdobiących wierzchołki gałązek mydleńca wiechach grzechoczą już czarne nasiona, lecz nawet gdy wysypią się już z torebek, te jeszcze długo pozostaną dekoracyjne. Mydleniec kwitnie latem na żółto, a całe drzewo ma rozłożystą koronę, co czyni go idealnym gatunkiem do posadzenia pośrodku ogrodu, który można podziwiać (sylwetka), wąchać (kwiaty) i słuchać (torebki nasienne). Trzy-zero dla mydleńca.

Mydleniec wiechowaty (*Koelreuteria paniculata*)
Kwitnie w maju, owoce wybarwiają się późnym latem i długo utrzymują się na gałęziach. Źle reaguje na letnie susze. **W x S** 8 m x 8 m

REKLAMA

eprasa.pl 44d28aa238

MROŻONKI

Jeśli zamrażarka i spiżarka pękają już w szwach od przetworów na zimę, to czas zadbać o wypełnienie rabat i donic sezonowymi roślinami ozdobnymi, które nie boją się mrozów. Kapusty i jarmuże ozdobne nie zawiązują jadalnych główek, ale tworzą rozety jaskrawo wybarwionych liści imitujące kwiaty, które utrzymają się przez następne kilka miesięcy. Byle do wiosny!

Jarmuż ozdobny (*Brassica oleracea* var. *acephala*) 'Nagoya Red'
W zacisznym miejscu przetrwa zimę i naprawdę zakwitnie, ale dopiero w kwietniu. Nie ma wygórowanych wymagań i zadowoli się odrobiną ziemi w donicy. Nie wymaga też nawożenia. **W x S** 30 cm x 30 cm

CORAZ BLIŻEJ ŚWIĘTA

Chociaż święta Bożego Narodzenia trwają tylko dwa dni (trzy licząc dzień wigilii), komercyjna celebracja świątecznego okresu zaczyna się już niemal dwa miesiące wcześniej – chyba, że jesteś ognikiem, który zaczyna świętować już w sierpniu. Jego szkarłatne jagody i ciemnozielone liście tak doskonale pasują do świątecznych dekoracji, że dzięki nim święta naprawdę mogą przyjść wcześniej i zacząć się już na wakacyjnym urlopie.

Ognik szkarłatny (*Pyracantha coccinea*) 'Orange Glow'
Ptaki znajdują schronienie pośród jego ciernistych gałęzi. Owoce długo wytrzymują mrozy. Dobrze znosi suszę, ale źle reaguje na nadmiar wody. **W x S** 2,5 m x 1,5 m

eprasa.pl 44d28aa238

Felieton

Cały Monty

Gdy zmienia się klimat, ogrodnicy muszą nauczyć się adaptować do zmieniającego się kalendarza nasadzeń. Może już pora robić różne rzeczy inaczej – sugeruje **Monty**

ZDJĘCIA: MARSHA ARNOLD

Pamiętam, jak w mrocznej i odległej przeszłości (choć czuję, jakby to było wczoraj), październik był miesiącem, w którym powoli „układaliśmy ogród do snu", a lato było zaledwie wspomnieniem otulonym jesienną mgłą. Już tak nie jest. Istnieje możliwość, że gdy czytasz te słowa, nocami pojawia się przymrozek – ale wątpię. Październikowe przymrozki są teraz równie rzadkie jak mokre lata. Doszło do zmian klimatycznych – pory roku przesunęły się, a pogoda jest chwiejna.

Musimy się do tego przystosować. Ogrodnicy nie są w tym najlepsi. Mamy inklinacje do przeczekiwania burzy, do wiary, że kolejny rok będzie lepszy, do wyczekiwania na to, co nastąpi, nie tylko bazując na doświadczeniu, ale i nadziei. Ale wszystko się zmienia – i to na dobre. Nasze ogrody również muszą się do tego dostosować – inaczej albo obumrą, albo zwiędną. W następnych latach powstaną całe tomy na temat tego, co sadzić, jak sadzić i gdzie sadzić, ale dla mnie jest równie ważne, kiedy sadzić.

> *„Wszystko się zmienia – i to na dobre. Nasze ogrody również muszą się do tego dostosować – inaczej albo obumrą, albo zwiędną"*

Idealny kalendarz nasadzeń tradycyjnie przewidywał, że należy sadzić rośliny zimozielone we wrześniu, niektóre rośliny zielne przesadzać lub dosadzać w październiku, drzewka, krzewy i rośliny żywopłotowe z gołym korzeniem sadzić od połowy listopada po początek marca, większość roślin zielnych w marcu i kwietniu, gdy zaczynają już rosnąć, i wreszcie trawy w maju lub nawet czerwcu, w zależności od stanu gleby. Ten kalendarz nie jest już aktualny. Nasze wiosny są coraz bardziej suche i zimne. Całkowita ilość opadów niewiele się zmienia, ale zmienia się ich układ i to jest najbardziej widoczne, gdy mamy do czynienia ze zdarzeniami ekstremalnymi, a nie ze zrównoważonym rozkładem deszczu. Oznacza to, że ziemia nie utrzymuje już wilgoci w taki sam sposób, ani nie nagrzewa się i nie chłodzi tak, jak dawniej.

W leśnictwie uważa się obecnie, że idealnym miesiącem na sadzenie drzew jest październik – nawet, jeśli mają one jeszcze zielone liście. Gdy znajdą się w ziemi, będą miały ciepłą glebę przez co najmniej kolejny miesiąc i będą mogły zapuścić korzenie bez obciążeń związanych z liśćmi, które opadną w listopadzie. Gdy drzewka zaczną znów rosnąć w kwietniu lub maju, ich korzenie będą większe i dłuższe, czyli lepiej przygotowane do poradzenia sobie z obciążeniami związanymi z nowymi liśćmi dokładnie wówczas, gdy coraz częściej doświadczamy niskiego poziomu opadów. Musimy zastosować to podejście do wszystkich roślin zdrewniałych, a być może też większych roślin zielnych. Innymi słowy, nie czekaj, aż wejdą w stan uśpienia, co okażą przez zrzucenie liści, ale zasadź je w ciepłej ziemi w październiku, aby mogły się dobrze przyjąć. Jeśli gleba jest ciepła i dobrze podlejemy sadzonki, ich korzenie będą nadal rosły.

Jeśli liście rośliny już nie rosną, a jej układ korzeniowy jest przyzwoity, ryzyko stresu spowodowanego faktem, że nadal ma na sobie liście będzie mniejsze, niż ryzyko stresu wywołanego pojawieniem się wiosną liści przy nieadekwatnym zaopatrzeniu korzeni w wodę. Efekt domina może oznaczać, że sadzenie roślin jesienią lepiej przygotuje je do poradzenia sobie z letnią suszą – ich korzenie będą sięgać głębiej i szerzej, co ułatwia dostęp do wody.

Badania pokazały, że u większości drzew i krzewów, które tracą liście na zimę, korzenie rosną, gdy gleba ma temperaturę co najmniej 6°C. Aby temperatura spadła do 6°C ok. 30 cm poniżej poziomu gleby, gdzie rosną korzenie, temperatura powietrza musi przez jakiś czas utrzymywać się na poziomie poniżej 6°C – zwykle na skutek mrozu – z czym coraz częściej mamy do czynienia wiosną, a nie jesienią. Na podobnej zasadzie, aby ziemia ogrzała się do temperatury przekraczającej 6°C po długich chłodach, potrzeba więcej czasu, niż może się wydawać, zwłaszcza w przypadku tak ciężkich gleb jak w Longmeadow, a korzenie mogą zacząć rosnąć na nowo dopiero po całych tygodniach wiosennego ocieplenia.

Skutki powyższego dla naszych ogrodów to nie tylko przesunięcie pory sadzenia roślin. Dostawcy muszą zacząć udostępniać rośliny wcześniej. Trzeba też wcześniej przygotować miejsce na nowe rośliny – a moje rabaty w październiku są jeszcze w pełnej krasie, zaś sezonowe sprzątanie przesuwa się coraz bardziej ku końcowi listopada, bo jesienne przymrozki są coraz rzadsze.

Czy to znaczy, że trzeba będzie robić przedwczesne porządki na rabatach, aby móc przesadzić stare lub zasadzić nowe rośliny? Może i trawy można będzie sadzić w październiku? Być może. Wszystko się zmienia.

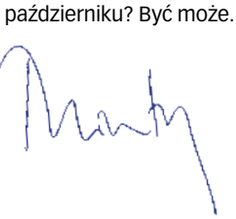

eprasa.pl 44d28aa238

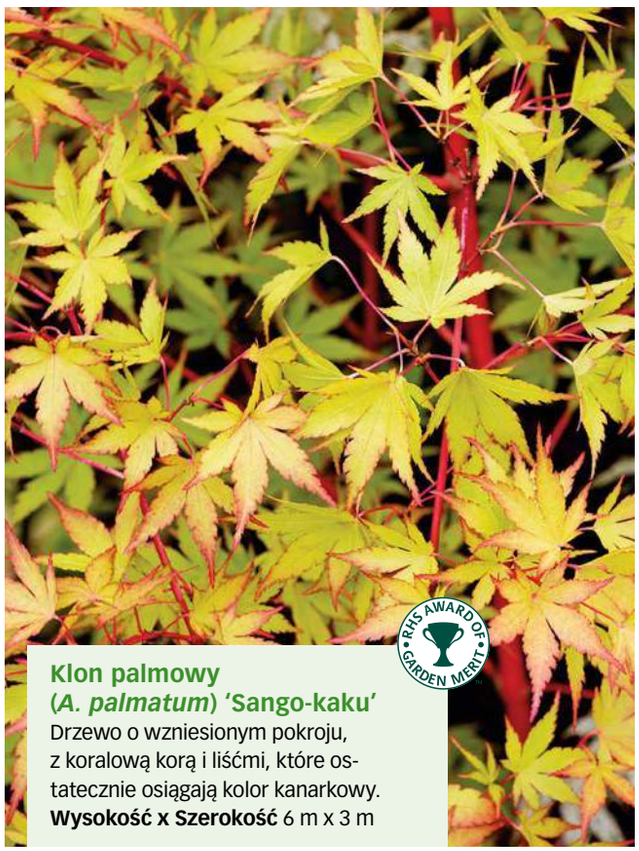

Klon palmowy (*A. palmatum*) 'Sango-kaku'
Drzewo o wzniesionym pokroju, z koralową korą i liśćmi, które ostatecznie osiągają kolor kanarkowy. **Wysokość x Szerokość** 6 m x 3 m

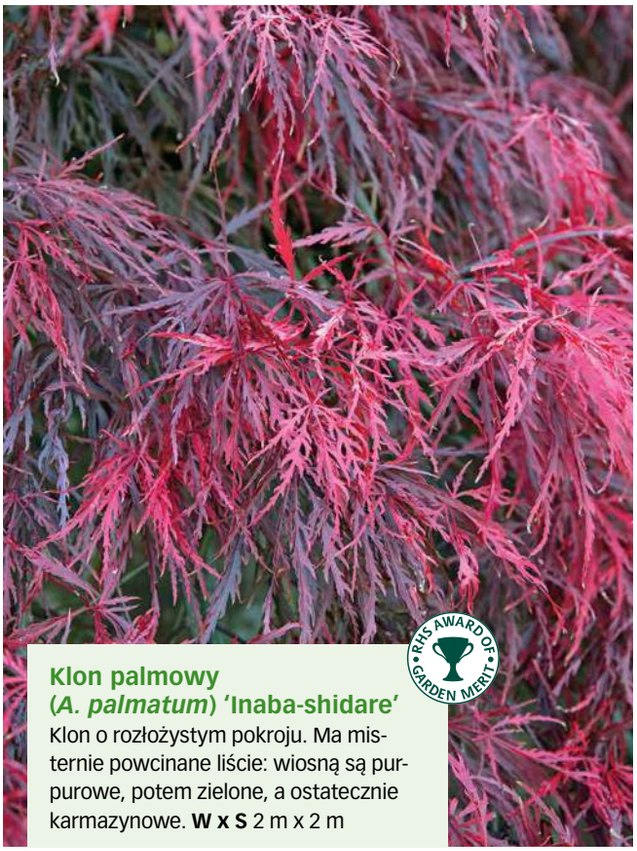

Klon palmowy (*A. palmatum*) 'Inaba-shidare'
Klon o rozłożystym pokroju. Ma misternie powcinane liście: wiosną są purpurowe, potem zielone, a ostatecznie karmazynowe. **W x S** 2 m x 2 m

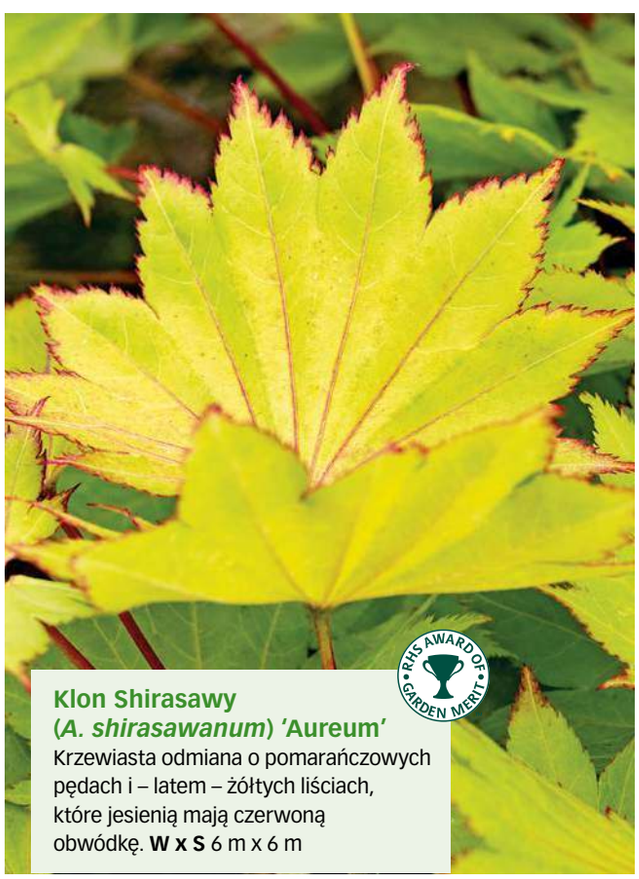

Klon Shirasawy (*A. shirasawanum*) 'Aureum'
Krzewiasta odmiana o pomarańczowych pędach i – latem – żółtych liściach, które jesienią mają czerwoną obwódkę. **W x S** 6 m x 6 m

Klon palmowy (*A. palmatum*) 'Ōsakazuki'
Siedmioklapowe liście tego dużego krzewu jesienią nabierają płomiennej szkarłatnej barwy. Czarne gałęzie. **W x S** 4 m x 4 m

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; PAUL DEBOIS; JASON INGRAM

Klony palmowe, klony japońskie i klony Shirasawy

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Sadzenie												
Barwy liści jesienią												

eprasa.pl 44d28aa238

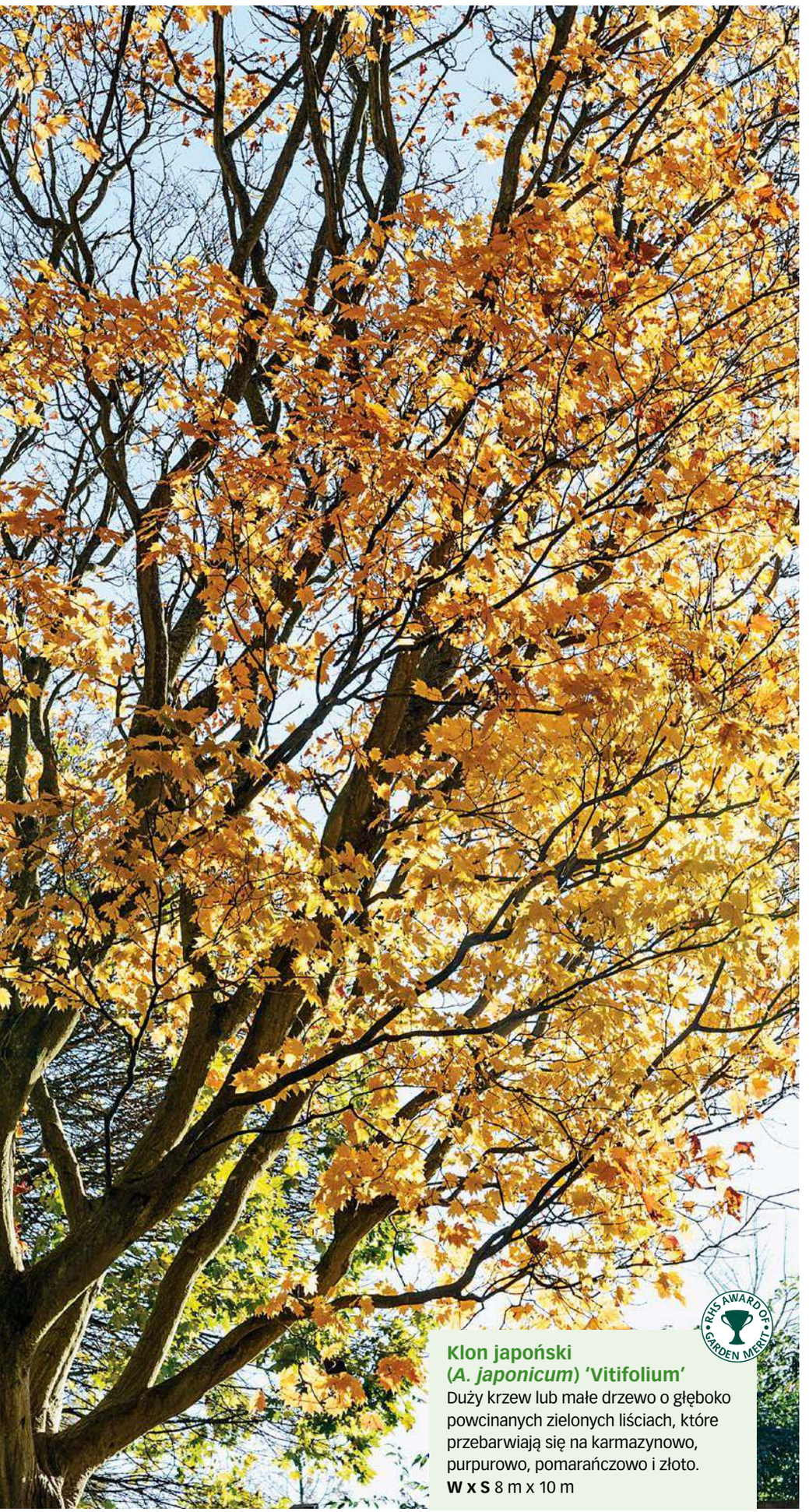

Klon japoński (*A. japonicum*) 'Vitifolium'
Duży krzew lub małe drzewo o głęboko powcinanych zielonych liściach, które przebarwiają się na karmazynowo, purpurowo, pomarańczowo i złoto.
W x S 8 m x 10 m

Eksperci polecają

Klony japońskie

Te niewielkie drzewa, które jesienią okrywają się wspaniałymi barwami, idealnie nadają się nawet do najmniejszych ogrodów – poleca **Graham Rice**

Z czym kojarzą się klony? Z syropem? Jasne. Z korą przypominającą skórę węża? Oczywiście. Z tego, że wypełniają puste miejsca po wiązach i jesionach? To raczej jawory – które są gatunkiem klonów. Z fornirem? Tak, może tak być. Z gryfami gitar, wędzeniem, kijami bejsbolowymi... i ze spektakularnymi kolorami, jakie przybierają jesienią – tu klony znajdują się na szczycie podium.

A które klony mają najpiękniejsze barwy? Z pewnością klon japoński (*Acer japonicum*), klon palmowy (*A. palmatum*) i klon Shirasawy (*A. shirasawanum*). Powiedzmy to sobie jasno: gdy wymieniamy na jednym oddechu jawory i te trzy rodzaje klonów, pamiętajmy, że to te ostatnie idealnie nadają się do dzisiejszych ogrodów – nigdy nie są za wysokie. Miejsce dla nich znajdzie się w każdym ogrodzie, natomiast jawor osiąga takie rozmiary, że trzeba być szalonym, żeby zasadzić go w ogrodzie – co więcej, nikt nie chce, aby rósł u najbliższego ani nawet nieco dalszego sąsiada, ani nawet na końcu ulicy!

Tymczasem po upływie dekady wymienione powyżej trzy gatunki klonów pewnie nie przekroczą trzech metrów wysokości, a większość z nich nawet półtora metra. Dojrzałe egzemplarze to niewielkie drzewa lub krzewy, które często są szersze niż wyższe, a ich eleganckie piękno sprawia, że wspaniale nadają się też do uprawy w donicach. Niektóre przebarwiają się ładniej od innych, a wiele ma misternie powcinane, koronkowe liście, które latem są czerwone, złociste lub jasnozielone, a jesienią nabierają wręcz płomiennych barw. Mają setki odmian. Najlepsza porada: postaw na odmiany wyróżnione nagrodą AGM (*Award of Garden Merit*).

- **Stanowisko** Najlepiej w słońcu lub częściowym cieniu, w miejscu osłoniętym od silnych wiatrów. Wszystkie są mrozoodporne, choć wiosenne przymrozki i suchy wiatr mogą uszkodzić młode liście.
- **Sadzenie** Lubią wilgotną, przepuszczalną glebę o odczynie od obojętnego do lekko kwaśnego. Odmiany krzaczaste dobrze rosną w donicach i mogą wyglądać elegancko, ale nie wolno ich przesuszyć.
- **Pielęgnacja** Co jakiś czas zasil nawozem do rododendronów i podlewaj w czasie suszy. Ściółkuj zrębkami kory lub przekompostowaną korą. Rzadko wymagają przycinania.
- **Gdzie kupić** www.bluebellnursery.com; www.larchcottage.co.uk; www.malletcourt.co.uk.

NA STRONIE www.GardenersWorld.com/grow-japanese-maples znajdziesz więcej porad na temat uprawy klonów japońskich, klonów palmowych i klonów Shirasawy

eprasa.pl 44d28aa238

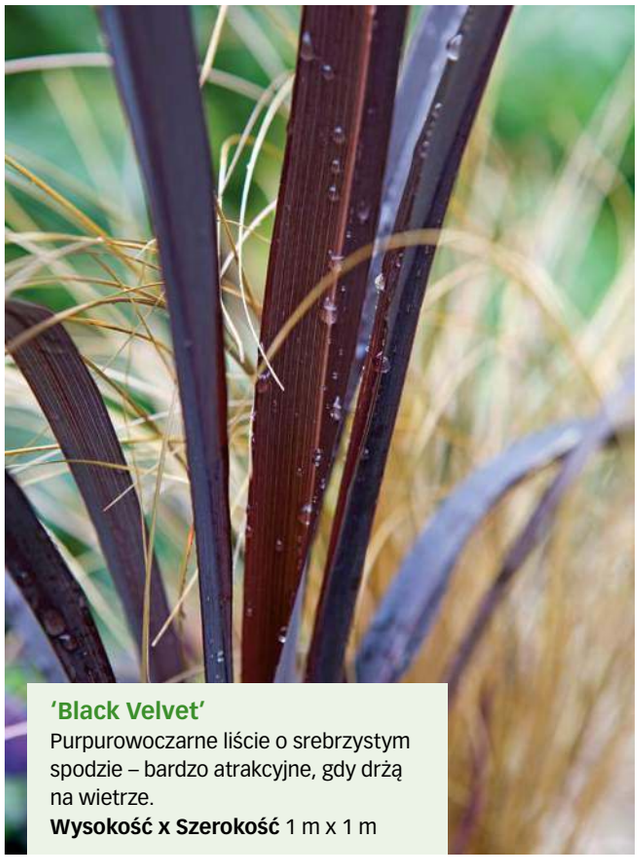

‘Black Velvet’
Purpurowoczarne liście o srebrzystym spodzie – bardzo atrakcyjne, gdy drżą na wietrze.
Wysokość x Szerokość 1 m x 1 m

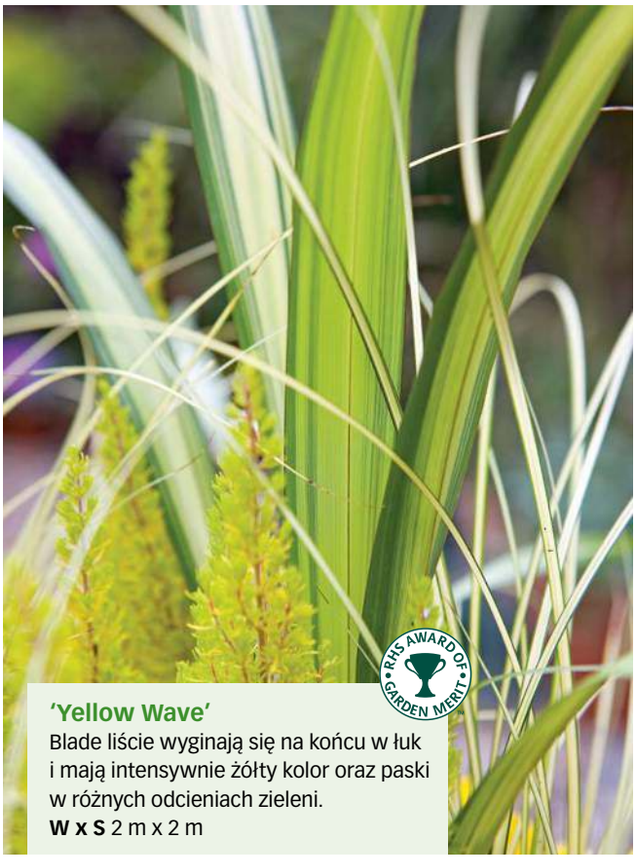

‘Yellow Wave’
Blade liście wyginają się na końcu w łuk i mają intensywnie żółty kolor oraz paski w różnych odcieniach zieleni.
W x S 2 m x 2 m

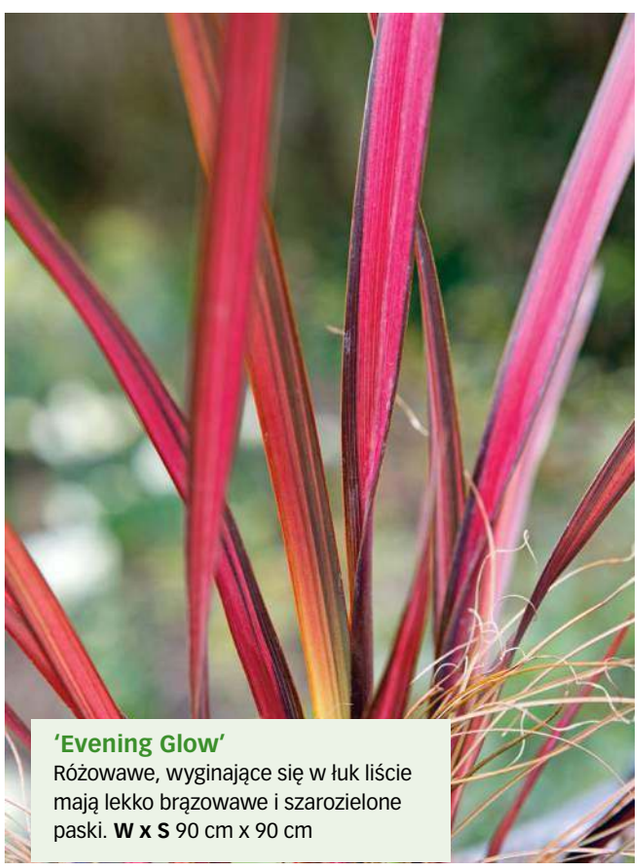

‘Evening Glow’
Różowawe, wyginające się w łuk liście mają lekko brązowawe i szarozielone paski. **W x S** 90 cm x 90 cm

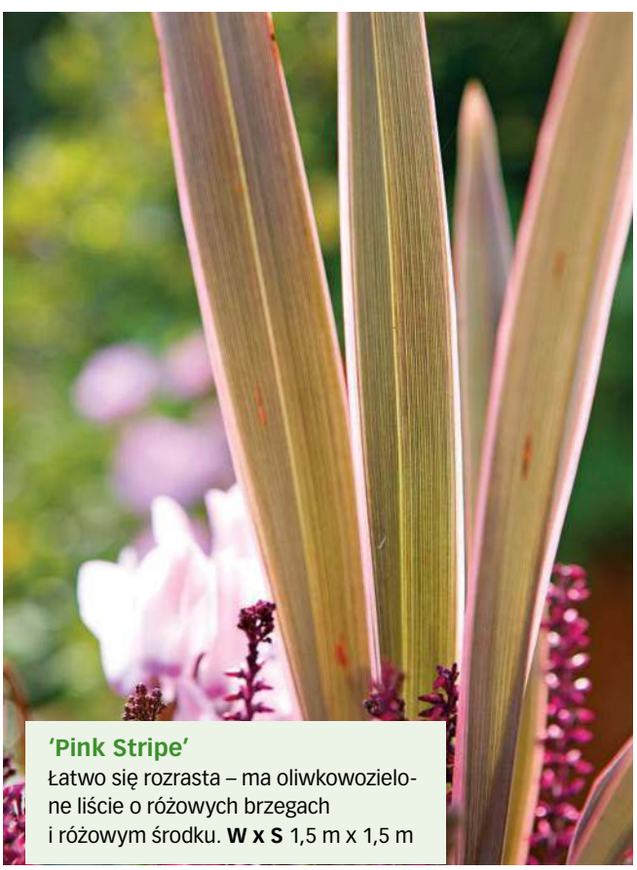

‘Pink Stripe’
Łatwo się rozrasta – ma oliwkowozielone liście o różowych brzegach i różowym środku. **W x S** 1,5 m x 1,5 m

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JOE WAINWRIGHT PHOTOGRAPHY, KERRY09 ADOBESTOCK

Tęgosze

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Sadzenie												
Usuwanie kwiatostanów												

eprasa.pl 44d28aa238

'Cream Delight'
Wyginające się w łuk liście mają wyraziste, kremowe paski i bardziej subtelne wzory przy brzegach. **W x S** 90 cm x 90 cm

Eksperci polecają

Tęgosze

Te krzepkie rośliny mają mieczowate liście i dają nam kolory przez cały rok – zachwala **Graham Rice**

Być może uważasz to za oczywiste, a jednak zadam to wielkie pytanie: czy tęgosze to byliny czy krzewy? No cóż, wiem, co sam o tym myślę i dlatego ujęłem je w najbardziej wyczerpującej pozycji o bylinach w historii – w encyklopedii bylin *RHS Encyclopedia of Perennials.* To ja decydowałem, które rośliny zostaną w niej ujęte, a które nie – a tęgosze zdecydowanie musiały się w niej znaleźć!

Tymczasem w opublikowanej również przez RHS książce *The Hillier Manual of Trees and Shrubs*, będącej najbardziej wyczerpującą pozycją poświęconą drzewom i krzewom, również ujęto tęgosze. Jak to rozumieć?

Tęgosz mocny (*Phormium tenax*) to zimozielona roślina o mieczowatych liściach wyrastających z gęstej kępy. Nie ma zdrewniałych pędów – co podważa powyższe. Nie wspominając już o tym, że botanicy są zdania, że jego najbliższymi krewniakami są liliowce – o których nikt by nie powiedział, że to krzewy.

Liście tęgoszy są niezwykle włókniste i Maorysi robili z nich wszystko – od odzieży po sieci rybackie, natomiast dla ogrodników najważniejszy jest spektakularny wygląd. Tęgosze mogą mieć zielone, żółte, kremowe, białe, różowe, miedziane, brązowe bądź purpurowe liście, które od nasady po końcówki często zdobią paski w nietypowych połączeniach kolorystycznych.

Najważniejsze, że – czy są bylinami czy krzewami – są niezastąpione, bo zapewniają barwy przez cały rok. I nie będę się złościł, jeśli nazwiesz tęgosza krzewem – o ile tylko masz go w ogródku.

- **Stanowisko** Najlepiej w pełnym słońcu, w glebie utrzymującej wilgoć, choć dobrze ukorzenione tęgosze tolerują suszę. Mogą rosnąć nad morzem. Mrozoodporne prawie w całej Wielkiej Brytanii.
- **Sadzenie** Świetne do sadzenia na rabatach. Mniejsze odmiany można uprawiać w donicach, ale są wówczas bardziej narażone na mróz.
- **Pielęgnacja** Wycinaj pędy z przekwitającymi kwiatami i poprawiaj wygląd tęgoszy jesienią, usuwając w razie potrzeby słabiej wyglądające liście.
- **Gdzie kupić** www.burncoose.co.uk; www.thompson-morgan.com; www.urbanjungle.uk.com.

NA STRONIE www.GardenersWorld.com/GardenersWorld.com/phormiums znajdziesz więcej informacji o odmianach i uprawie tęgoszy

eprasa.pl 44d28aa238

Skok w następny rok

Jesień to idealny czas na sadzenie roślin i nawożenie ogrodu. Odkryj, co trzeba zrobić w tym miesiącu – Monty opowiada o dziesięciu najważniejszych pracach w październiku

Uwielbiam październik za jego zapachy. Tu, w hrabstwie Herefordshire, najbardziej charakterystycznym z nich jest aromat sadów pełnych jabłek na cydr. Miesza się on z ziemistą, głęboką, wilgotną i smutną wonią deszczu, opadłych liści, kasztanów, dojrzałych owoców i kompostu.

Żaden inny miesiąc nie ma takiej zdolności do zmian jak październik – może nadejść u schyłku lata i odejść w uścisku zimy. Tymczasem jednym z wielu skutków globalnego ocieplenia jest to, że rośliny w naszych ogrodach kwitną dłużej, a bardziej gorące lata kończą się bardziej kolorowymi jesieniami. Najważniejszy dla mnie moment to te parę dni, gdy drzewa i żywopłoty robią się jaskrawożółte, odzwierciedlając słońce i rozjaśniając cały ogród. To czas pełen pracy, wykorzystywania istniejących warunków i przygotowywania ogrodu na nadchodząca wiosnę – pod presją jesiennego czasu.

ZDJĘCIA: JASON INGRAM

“To czas pracy, wykorzystywania istniejących warunków i przygotowywania ogrodu na nadchodzącą wiosnę – pod presją jesiennego czasu”

Zgarnij liście na kupkę i zrób z nich ziemię liściową do ściółkowania rabat lub dodawania do podłoża do roślin w doniczkach

Wybór Monty'ego – 10 najważniejszych prac w październiku

1. Zbieraj liście na ziemię liściową

Jednym ze skutków zmian klimatycznych jest coraz późniejsze opadanie i coraz wolniejsze przebarwianie się liści – opadają one teraz głównie w listopadzie, ale na skutek burzy czy silnego przymrozku mogą opaść na ziemię jeszcze w tym miesiącu. Choć czasem pięknie wyglądają w rzeźki, jasny dzień, kiedy tylko namokną, na rabatach i na trawie robi się z nich rozmoknięta skorupa i trzeba je zebrać.

Uważam październikowe opadłe liście za cenne plony – są starannie grabione na stertę, aby mogły przekształcić się w ziemię liściową, którą wykorzystujemy jako ważny element naszego podłoża do roślin w doniczkach i ściółki dla roślin leśnych. Jeśli nie są zbyt mokre, przejeżdżamy po nich kosiarką, często układając je wcześniej na ceglanej ścieżce, bo rozkładają się znacznie szybciej, gdy się je rozdrobni, a potem nie pozwala wyschnąć.

Liście są rozkładane przede wszystkim przez grzyby, a proces ten jest powolny. Liści nie trzeba przewracać – wkładamy je po prostu do pojemnika o bokach z siatki lub do worków na śmieci, a w październiku kolejnego roku będą już świetną, żyzną ziemią liściową.

2. Zrób kompost

Uwielbiam kompost. Może nie tyle sam produkt – choć jak każdy ogrodnik mam słabość do sypkiej, słodko pachnącej zawartości taczki – ale samą ideę kompostu. To idealne ucieleśnienie dobra, które próbuje czynić każdy dobry ogrodnik. Zaczynamy ze stertami odpadów – z definicji najmniej wartościowych dostępnych nam rzeczy – które następnie przechodzą metamorfozę i stają się najbardziej przydatną rzeczą w każdym ogrodzie. To dająca głęboką satysfakcję alchemia.

Chodzi o to, aby łączyć materię brązową z zieloną – innymi słowy, odpady bogate w węgiel, np. rozdrobnione gałęzie i zasychające pod koniec lata części roślin zielnych – z tym, co jest zasobne w azot, np. ze skoszoną trawą i liśćmi sałaty. Materia o wyższej zawartości węgla niż azotu, np. suche liście (ok. 50:1) czy trociny (400:1), to materia „brązowa", zaś ta o niższej zawartości węgla, np. skoszona trawa czy obierki warzyw (15:1), to materia „zielona".

Nie chodzi tu o laboratoryjną dokładność, ale idealna proporcja węgla do azotu to 25:1, zaś jej zaburzenie jest główną przyczyną niepowodzeń. Dlatego starannie oceń zawartość frakcji „brązowej" i „zielonej", stawiając akcent na tej pierwszej.

Więcej informacji znajdziesz w materiale „Ogrodnicy dla planety" na str. 74.

3. Zacznij sadzić rośliny

To pora planowania nasadzeń, przesadzeń i zamówień na następne lato. Im więcej możesz zrobić od teraz do Bożego Narodzenia, aby przygotować ogród do wiosny, tym lepiej dla ciebie i dla ogrodu.

W doniczkach: cyklameny. Październik jest miesiącem, w którym sadzimy bulwy cyklamenów – świetnie rosną w doniczkach i kwitną całymi miesiącami. Lubią przepuszczalną glebę, więc do beztorfowego podłoża do roślin doniczkowych dodaj sporo wermikulitu lub żwiru. Bulwy mrozoodpornych cyklamenów możesz też zasadzić w ogrodzie, tuż pod powierzchnią ziemi, najlepiej w lekkiej glebie w cieniu krzewów i drzew liściastych. Cyklameny tolerują zimowy cień i każdą ilość suszy latem, choć zimą potrzebują nieco wody, aby wyprodukować zdrowe liście.

Na rabatach: rośliny dwuletnie. Możesz też zasadzić lub przesadzić rośliny dwuletnie, np. niezapominajki, laki, popłochy, naparstnice i dziewanny. Nie zapomnij wykopać zdrowych egzemplarzy werbeny patagońskiej (*Verbena bonariensis*) – przytnij je i zasadź do doniczek, aby mieć z czego pobrać wiosną sadzonki; pobierz też sadzonki z penstemonów i szałwii.

4. Stwórz strukturę

Jesień to idealny czas na sadzenie i przesadzanie drzew i krzewów liściastych (nawet, gdy mają jeszcze liście), bo zakończyły już fazę wzrostu, a gleba jest jeszcze ciepła, więc korzenie od razu zaczną rosnąć. Od razu po zabiegu obficie podlej rośliny i rób to co tydzień do czasu, gdy ziemia będzie naprawdę mokra lub gdy opadną liście. Przesadzanie zacznij od roślin zimozielonych, bo ich korzenie muszą się maksymalnie rozrosnąć przed zimą.

Aby przygotować rośliny do przeprowadzki, dzień wcześniej porządnie podlej ziemię wokół nich. Aby przesadzić krzew, zacznij od wykopania dołka. Następnie rozluźnij widłami glebę wokół rośliny, wbijając je co najmniej 30 cm od głównie-

eprasa.pl 44d28aa238

W GŁĘBI PO LEWEJ Rozdrabniaj resztki ogrodowe, aby lepiej się rozkładały. **PO LEWEJ** Monty dosadza perukowiec (*Cotinus*) 'Grace' na rabatach w sadzie, aby jeszcze lepiej wyglądały jesienią **PONIŻEJ** Aby donice były atrakcyjne zimą, obsadź je paprociami, bluszczem i cyklamenami **PO PRAWEJ** W tym miesiącu sadź i przesadzaj rośliny zimozielone, np. wawrzyn, aby zdążyły się ukorzenić przed zimą

Jak sadzić krzewy

Krzewy zrzucające liście na zimę można z powodzeniem sadzić między październikiem a marcem nawet, jeśli kwitną. Rośliny zimozielone; np. mahonię, lepiej zostawić w spokoju do wiosny, bo ich liście mają tendencję do wysychania i brązowienia, gdy jest sucho i mroźno, zanim korzenie naprawdę dobrze się przyjmą. Gdy sadzisz rośliny zimą, zrób to w czasie łagodnej pogody, unikając mrozu, który może wyziębić dołek i zniszczyć korzenie nowych krzewów.

- Starannie dobierz stanowisko, pamiętając, aby krzew miał dużo miejsca i mógł się rozrastać.
- Wykop szeroki dołek, rozluźnij glebę na dnie, ale niezbyt głęboko.
- Dodaj do dołka materii organicznej tylko, jeśli gleba jest bardzo ciężka, w którym to przypadku wprowadź do niej widłami trochę kompostu ogrodowego i żwiru lub grubego piasku, aby pobudzić korzenie do wzrostu.
- Po zasadzeniu dobrze podlej, nawet w mokry zimowy dzień, aby gleba osadziła się i ściśle przylegała do korzeni rośliny.
- Wyściółkuj grubo szeroką powierzchnię gleby dojrzałym kompostem, aby utrzymać jej wilgotność.
- Pamiętaj, że cięcie krzewu pobudzi go do wzrostu, więc jeśli masz niesymetryczną roślinę, przytnij mocno jej słabszą stronę, aby to wyrównać.

go pędu. Podnieś bryłę korzeniową z jak największą ilością ziemi.

Umieść ją w nowym dołku, pamiętając, aby była na takiej samej głębokości, jak w poprzednim. Porządnie dociśnij ziemię i obficie ją podlej.

5. Pobudzaj rośliny do produkcji większej liczby kwiatów

Bananowce, kanny, dalie, agapanty, kosmosy, mieczyki, słoneczniki, titonie i cynie wchodzą w najlepszy czas, gdy lipiec przechodzi w sierpień. Jeśli zapewnisz im odpowiednio dużo wody i substancji odżywczych, będą kontynuować kwitnienie, aż zrobi się zimno – czasem dopiero na początku listopada.

Dalie kwitną i rosną w reakcji na ciepło, a nie natężenie światła, więc jeśli usuwamy im przekwitłe kwiaty, kwitną aż do pierwszych przymrozków. Przekwitające kwiaty wytnij do następnej pary liści – nie uszczykuj wyłącznie kwiatostanów. W ten sposób usuniesz brzydkie fragmenty łodygi pozostałe po przekwitłym kwiecie i pobudzisz roślinę do produkcji nowych pąków.

6. Zainspiruj się twórczo zimą

Musisz wyzwać zimową aurę na pojedynek i ponosić się z szyderczym śmiechem za każdym razem, gdy rzuci cię na kolana. W tej bitwie możesz zastosować różne rodzaje broni. Najbardziej dostępna dla każdego ogrodnika – wszędzie – to obsadzenie mnóstwa donic tak, aby świetnie wyglądały właśnie zimą. Jest wiele wypróbowanych połączeń, ale ja zawsze stawiam na rośliny cebulowe kwitnące wiosną, „gatunki obrzeżowe" i atrakcyjny punkt centralny – z powodu pory roku często jest to krzew. Bardzo udanym wyjątkiem od tej „zdrewniałej" reguły są paprocie.

Zakochałem się we wszelkiego rodzaju paprociach, ale nerecznica samcza (*Dryopteris filix-mas*) daje chyba największą satysfakcję, bo radzi sobie prawie wszędzie za wyjątkiem stanowisk w palącym słońcu. Wygląda genialnie jako punkt centralny w wielkiej donicy, nie tracąc na urodzie przez całą zimę aż do marca, gdy dobrze jest przyciąć stare pędy do ziemi i pozwolić, aby swobodnie wyprodukowała nowe. Pełne rozmiary osiąga dopiero po kilku latach, ale wówczas jako duża roślina poradzi sobie wszędzie.

Zwykle podsadzam nerecznicę czterema czy pięcioma bluszczami, które przewieszają się przez brzegi donicy, tworząc zieloną zasłonkę, a między ich gałęziami sadzę różowe lub białe cyklameny dyskowate (*Cyclamen coum*) – ale nigdy ich nie mieszam, żeby całość nie wyglądała jak truskawkowe lody na patyku. Jakieś 20 cm pod tym wszystkim, na podłożu z dużą ilością żwiru, rosną cebulki narcyzów 'Tête-à-tête' (bo większe odmiany wyglądałyby nie na miejscu wśród całej tej spływającej zieleni) i tulipany 'Spring Green', które dodają donicy ostatni akcent świeżości na koniec sezonu.

Miałem też kompozycje, w których zamiast paproci rosła mahonia (*Mahonia* × *media*) 'Winter Sun', oczar pośredni (*Hamamelis* × *intermedia*) 'Pallida' czy dereń biały (*Cornus alba*) 'Sibirica' o czerwonych pędach. W porównaniu z paprocią tworzyły wyższą i bardziej architektoniczną kompozycję, która szczególnie sprawdzała się w styczniu i lutym, gdy kwiaty mahonii i oczaru oraz kora derenia prezentują się najlepiej.

ZDJĘCIA: MARSHA ARNOLD; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

PO LEWEJ Spady nie nadają się do przechowywania, więc jeśli jest ich za dużo do zjedzenia, Monty robi sok, wykorzystując złote owoce
PONIŻEJ Czosnek słoniowy najlepiej sadzić jesienią, bo potrzebuje więcej czasu, aby główka podzieliła się na odrębne ząbki

Jak siać groszek pachnący

Nasiona groszku pachnącego są duże i łatwo się je sieje. Aby pobudzić je do kiełkowania, przed wysiewem można delikatnie naciąć nożem ich grubą łupinę.

- Napełnij głębokie doniczki podłożem uniwersalnym. Do każdej doniczki wetknij 4-5 nasion na głębokość 1 cm.

- Dobrze podlej i oznacz, a potem tak podlewaj, aby podłoże było wilgotne, ale nie mokre. Umieść pod dachem, w jasnym, chłodnym miejscu.

- Gdy siewki będą już miały po dwie pary liści, uszczknij im stożki wzrostu, aby pobudzić je do produkcji większej liczby pędów.

7. Zbieraj i przechowuj jabłka

W sadzie w Longmeadow zaczynamy zbierać jabłka najwcześniejszych odmian, takich jak 'Tydeman's Early Worcester' czy 'Worcester Pearmain' we wrześniu, ale większość jabłek dojrzewa w październiku.

Aby sprawdzić, czy jabłko jest już gotowe do zerwania, najlepiej jest delikatnie je przekręcić i unieść. Jeśli jest dojrzałe, zostanie w dłoni.

Traktuj każde jabłko, jakby było cennym darem – którym naturalnie jest – zajmując się nim jak najdelikatniej. Przechowuj owoce w chłodnym, ciemnym miejscu – w miarę możliwości nie powinno ono być zbyt suche. Idealna będzie piwnica lub szopa. Poukładaj jabłka na półkach tak, aby miały wokół siebie luz i nie dotykały się nawzajem – dla poprawy cyrkulacji powietrza i zapobieżenia rozprzestrzenianiu się gnicia. Regularnie sprawdzaj stan jabłek i usuwaj wszystkie przebarwiające się sztuki.

Jabłka, które spadły z drzewa w sposób naturalny na skutek dojrzałości bądź strącenia przez wiatr idealnie nadają się do jedzenia, ale można je przechowywać maksymalnie przez tydzień. Szybko tracą swoje walory, a obtłuczenia skutkują gniciem, które rozprzestrzenia się na sąsiednie jabłka. Najpierw zjadamy spady – nawet, jeśli są mocno poobijane, świetnie nadają się na sok. Jabłka, które zostaną na ziemi – a czasami wydaje się, że są ich setki – zjadają ptaki i do wiosny już ich nie ma.

8. Uprawiaj czosnek

Czosnek słoniowy jest smakowity, łatwy w uprawie i niezwykle zdrowy. Wszyscy powinniśmy go uprawiać. Podobnie, jak inne czosnki, należy go sadzić od jesieni po połowę zimy w pełnym słońcu, w żyznej i przepuszczalnej glebie o odczynie pH powyżej 6.

Ząbki czosnku sadzimy na głębokość równą co najmniej ich podwójnej wysokości, co w praktyce oznacza konieczność wykonania dołka o głębokości 15 cm. Odstęp powinien wynosić co najmniej 20 cm, a jeszcze lepiej 30 cm, w rzędach co 30-60 cm.

Na tak obsadzoną glebę nakładam szczodrą porcję kompostu, który karmi glebę, dusi chwasty i głęboko zakrywa czosnek, a to zawsze dobra rzecz.

Dobrze podlewaj i usuwaj chwasty, zwłaszcza wiosną, gdy czosnkowi rosną liście. Gdy poczujesz, że osiągnął maksymalne rozmiary (zdaję sobie sprawę, że nie jest to precyzyjna wskazówka, ale chodzi po prostu o moment, gdy liście zaczną żółknąć i pokładać się, gdzieś w okolicy początku lipca), przestań go podlewać na około dwa tygodnie.

9. Siej groszek pachnący

Groszki pachnące to cudowne kwiaty ogrodowe, ale myślę, że najlepiej wyglądają w wazonie, świeżo ścięte i przyniesione z ogrodu. Sugerowałbym nawet, że to najlepsze kwiaty do wazonu – nie tylko z powodu ich jedwabistego piękna, ale i niebywale uwodzicielskiego zapachu.

Zaletą jesiennego siewu jest to, że gdy rośliny można już przesadzić do ogrodu, są silne i rozkrzewione, dzięki czemu szybko zaczynają dalej rosnąć i szybciej produkują kwiaty, co pozwala im być w szczytowej formie na początku lata – czyli w porze, która najlepiej im odpowiada, bo groszki pachnące nie lubią upałów ani suszy.

10. Zrób ile się da

Chociaż topnieją zasoby światła, barw i energii – ludzi i roślin – to ważne, aby w październiku zrobić jak najwięcej z myślą o kolejnym roku. Pierwszy października to ogrodniczy Nowy Rok. Pora na inwentaryzację i planowanie, bo jeśli to koniec ogrodniczego roku, to zarazem początek kolejnego. Gdy zamykają się jedne drzwi, kolejne – dość niewielkie i odległe – otwierają się. To nie tyle pora na ułożenie ogrodu do snu, ile łagodne przygotowanie go do działania.

ZDJĘCIA: JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

NAJWIĘKSZY MAGAZYN

DLA BUDUJĄCYCH I REMONTUJĄCYCH DOM

NOWY NUMER
JUŻ W SPRZEDAŻY!

BUDUJEMYDOM.PL

epinasa.pl 44d28aa238

ROŚLINY DO ZADAŃ SPECJALNYCH

Część 7: Rośliny cebulowe kwitnące wiosną

W ostatnim artykule z tej serii **Carol Klein** radzi, co zrobić, aby posadzone teraz rośliny cebulowe pięknie zakwitły wiosną

fantasa.pl 44d28aa238

Słodko pachnące miniaturowe narcyzy (*Narcissus*) 'Baby Boomer' mają od sześciu do ośmiu kwiatów na każdej łodydze. Posadź je w dołku o głębokości 10-15 cm w pełnym słońcu lub częściowym cieniu w przepuszczalnej ziemi. Idealne do donic i naturalizowania na trawnikach.
Wysokość x Szerokość 20 cm x 10 cm
Kwiaty Kwiecień

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE

eprasa.pl 44d2faa288

Rośliny cebulowe mają w sobie magię. Sadzenie roślin cebulowych jest jak siew nasion – ma w sobie akt wiary, z jedną krzepiącą różnicą; gdy trzymamy w dłoni dużą, pękatą cebulę lilii o grubych, mięsistych łuskach, czujemy jej ciężar, a co za tym idzie zawarte w niej życie i jej potencjał. Każdy, kto widział, jak jesienią zimowit przebija się przez ziemię i otwiera wielkie kule fioletowych lub białych kwiatów musi docenić moc roślin cebulowych. Bulwy, bulwocebule, kłącza i cebule to organy spichrzowe, miejsce odpoczynku przyszłorocznych pędów, liści i kwiatów. Rośliny wykształciły je w czasie wielu lat ewolucji, aby radzić sobie z letnią spiekotą i zimowymi mrozami. Tym samym stworzyły różnorodne sposoby umożliwiające im przedłużenie sobie życia.

Bez względu na to, jaki – i czy w ogóle – masz ogród, sadzenie roślin w doniczkach i innych pojemnikach zmienia wiosnę w radosne i kolorowe świętowanie – a wszystko to zaczyna się już teraz!

ZGODNIE Z RUCHEM WSKAZÓWEK ZEGARA, OD GÓRY

■ **Trójlist wielkokwiatowy (*Trillium grandiflorum*)**
W x S 40 cm x 30 cm **K** IV- VI

■ **Sternbergia żółta (*Sternbergia lutea*) Grupa Angustifolia**
W x S 15 cm x 8 cm **K** IX-XI

■ **Zawilec wieńcowy (*Anemone coronaria*) 'Sylphide'**
W x S 30 cm x 15 cm **K** III- IV

My, ogrodnicy, używamy roślin cebulowych od niepamiętnych czasów zarówno z uwagi na ich walory kulinarne – zwłaszcza cebuli – jak i rolę, jaką odgrywają jako ozdoby ogrodu kwiatowego. Ponieważ wykształciły się we wszystkich rodzajach siedlisk, znajdziemy odpowiedni gatunek do każdego zakamarka ogrodu – od tego w pełnym cieniu, poprzez rabaty bogate w próchnicę, aż po najsuchsze żwirowe rumowisko.

Stosowanie roślin cebulowych to jedna z najbardziej twórczych i zalecanych ogrodniczych opcji. W nasadzeniach formalnych sadzi się tulipany w regularnych odstępach wśród roślin jednorocznych lub dwuletnich, najczęściej laków, niezapominajek lub stokrotek. Jeśli jednak traktuje się je w ten sposób, ich rola w ogrodowym przedstawieniu jest znacznie ograniczona; kwitną, przekwitają, są wykopywane z ziemi i zastępowane nowymi. Nie ma w tym ćwiczeniu specjalnego pola do popisu. Tymczasem większość dzisiejszych ogrodników podpisuje się pod ideą używania roślin cebulowych do nadawania nasadzeniom głębi i zróżnicowania oraz nieskończonej liczby wariacji, jak w muzyce – kontrapunktów, nut niskich i wysokiego crescendo – w miarę upływu roku. Rośliny cebulowe należy przede wszystkim wybierać w taki sam sposób, jak inne rośliny, czyli według filozofii „właściwa roślina na właściwe miejsce".

W moim ogrodzie w hrabstwie Devon jest ciężka gleba i choć przebiśniegi i narcyzy świetnie tam rosną i rozrastają się z roku na rok, tulipanom jest trudno. Nie przepadają za taką glebą, a żeby tego jeszcze było mało, są przysmakami wiewiórek i nornic.

W moim ogrodzie donice początkowo stoją na tarasie, gdzie łatwiej je chronić przed grasującymi szkodnikami, a potem ustawiane są wzdłuż ścieżek i na rabatach, gdzie zaczynają kwitnąć. Na dno donic wkładam kawałki rozbitej doniczki, aby poprawić przepuszczalność, a potem wsypuję ilastą ziemię – to klucz do sukcesu. Cebule sadzę gęsto – tak, że prawie się stykają. Warstwa żwiru jeszcze bardziej poprawia przepuszczalność. Dodaję więcej podłoża, a na końcu sypię na wierzch cienką warstwę żwiru. Tu, w Glebe Cottage, trójlisty, psizęby, przebiśniegi, hiacyntowce i narcyzy, które w naturze zasiedlają lasy lub ocienione rowy, rosną między krzewami lub pod drzewami.

Jeśli masz słabszą, bardziej suchą glebę, zainspiruj się roślinami cebulowymi rosnącymi na zboczach i brzegach obszaru śródziemnomorskiego i w górach Turcji. Lista roślin cebulowych, które lubią ubogą, spieczoną ziemię, stale rośnie. Tulipany, zawilce, pustynniki, krokusy, szafirki, sternbergie i cyklameny zapewniają bogactwo kolorów przypominających barwy kamieni szlachetnych i świetnie sobie radzą w ubóstwie. Tymczasem na wyeksponowanych stanowiskach zakwitają kamasje, żonkile, lilie i szachownice cesarskie. Kamasje są ortodoksyjnymi miłośniczkami wilgotnych stanowisk łąkowych i wręcz uwielbiają naturalizować się wśród dużych bylin i traw. W nasadzeniach formalnych wyglądają sztywno i niezręcznie.

Z drugiej strony szachownica cesarska (*Fritillaria imperialis*) najlepiej wygląda w grupie z rodzeństwem, gdy razem spoglądają z góry na pomniejsze istoty. Widok wielkich kęp pomarańczowych szachownic cesarskich, które górują władczo na tle murów w ogrodzie wiejskim, gdzie pewnie rosną od kilkudziesięciu lat, jest jakby nie na miejscu. Jesteśmy bardziej przyzwyczajeni oglądać je w kontekście imponujących siedemnastowiecznych obrazów holenderskich prezentujących kwiaty. Duże kwiatostany tej rośliny, w kolorze rdzawego pomarańczu i intensywnej czerwieni i żółci, otaczają mocne, wysokie na metr pędy zakończone „czupryną" liści, nasuwającą na myśl ananasa.

I takie właśnie są rośliny cebulowe: każda z nich ma swoją osobowość, a wszystkie dają nam możliwość wykazania się kreatywnością.

"Ponieważ wykształciły się we wszystkich rodzajach siedlisk, znajdziemy odpowiednią roślinę cebulową do każdego zakamarka ogrodu – od tego w pełnym cieniu po suche żwirowe rumowisko"

ZDJĘCIA: PAUL DEBOIS; SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Uroczy tulipan (*Tulipa*) 'Ballerina' rzeczywiście przypomina baletnicę – ma kielichowate kwiaty i eleganckie, ostro zakończone płatki. Sadzimy go od końca października do listopada.
W x S 50 cm x 10 cm **K** IV-V

Udana uprawa roślin cebulowych kwitnących wiosną

Jak sadzić W dowolnej, ale przepuszczalnej glebie, bo wiele roślin cebulowych gnije w mokrym podłożu. Z tego powodu najlepiej jest przekopać widłami dno dołka i wsypać do niego żwiru. Powinno to zapewnić długie życie większości roślin cebulowych. Popraw stan gleby, dodając własny kompost – nigdy obornik.

Generalna zasada: rośliny cebulowe sadzimy na głębokości równej dwu- lub trzykrotnej wysokości cebuli. Trudno jest zasadzić je za głęboko; wiele roślin cebulowych ma kurczliwe korzenie, które wciągają je głębiej w ziemię. Im lżejsza gleba, tym głębiej wciągana jest cebula.

Jak pielęgnować rośliny cebulowe Gdy dana roślina cebulowa zakończy kwitnienie, warto wyciąć pęd kwiatowy u nasady. Dzięki temu nie zmarnuje ona energii na produkcję nasion. Nie rób tego jedynie wówczas, gdy chcesz, aby dana roślina sama się rozsiała i znaturalizowała. Zawsze pobudzam szachownice kostkowate do samodzielnego rozsiewania się. Ich dzwonkowate kwiaty stopniowo zaczynają unosić główki, kiedy wykształcają się nasiona. Gdy kapsułki z nasionami pękają, ukazują się liczne, ułożone jedna na drugiej warstwy nasion, które zabiera wiatr, bo są lekkie jak piórko.

Niektóre rośliny cebulowe produkują nasiona, a inne rozrastają się spontanicznie, produkując cebulki przybyszowe. Niektóre kępy trzeba czasem podzielić, gdy zrobią się zbyt gęste i zaczną wypychać się z ziemi. Wykop je, najlepiej w okresie uśpienia, podziel i zasadź na nowo, zostawiając między roślinami po kilka centymetrów przestrzeni.

eprasa.pl 44d28aa238

5 niezbędnych roślin cebulowych kwitnących wiosną

1
Kosaciec ‘Katharine Hodgkin’

5
Psiząb ‘Jeanette Brickell’

3
Tulipan ‘Cynthia’

1
Kosaciec (*Iris*) ‘Katharine Hodgkin’
Czy to śnieżyca, czy burza, tu w Glebe Cottage kosaciec ‘Katharine Hodgkin’ pojawia się w pierwszym tygodniach roku. Jest prawie jak podwodny stwór – ma zielonkawoszary kolor zmieszany z morskim błękitem.
W x S 15 cm x 10 cm **K** I-II

2
Mieczyk drobnokwiatowy (*Gladiolus papilio*) Grupa Purpureoauratus
Urzekająca roślina. Spomiędzy niebieskawozielonych, wąskich liści wyrastają łodygi długości do 90 cm, z wieloma kwiatami – na dolnych płatkach pojawiają się wzory jak na skrzydłach motyla.
W x S 90 cm x 45 cm **K** VII-VIII

3
Tulipan Klusjusza (*Tulipa clusiana*) ‘Cynthia’
Ten tulipan ma delikatne, bladożółtoróżowawe płatki. To gatunek botaniczny, o małych cebulkach okrytych twardą, ciemnobrązową łuską.
W x S 30 cm x 15 cm **K** IV-V

4
Narcyz (*Narcissus*) ‘W.P. Milner’
Nie da się nie podziwiać delikatnie kołyszących się w wiosenny dzień bladocytrynowych kwiatów tego narcyza. Dobrze rośnie między krzewami i pod drzewami, a nawet w zacienionych zakamarkach ogrodów skalnych.
W x S 25 cm x 10 cm **K** III- IV

5
Psiząb (*Erythronium*) ‘Jeanette Brickell’
Wszystkie psizęby są bardzo pożądane – a ten szczególnie, bo ma rozkloszowane kwiaty o żółtych środkach, które rozwijają się z delikatnych, eleganckich pąków. Jego lśniące, ciemnozielone liście mają wzory w kolorze jaśniejszej zieleni.
W x S 35 cm x 1 m **K** III-IV

Tulipan ‘Cynthia’ z narcyzem ‘W.P. Milner’

Z czym łączyć rośliny cebulowe kwitnące wiosną

To jedne z najbardziej zróżnicowanych roślin w naszych ogrodach. Można je wykorzystywać w nasadzeniach formalnych, sadząc tak, aby tworzyły konkretne wzory. Można je też naturalizować i sadzić swobodnie w trawie tak, aby wyglądały, jakby zawsze tam rosły. Gdy rosną w trawie, dobrze jest usuwać im przekwitłe kwiaty, ale z koszeniem trzeba zaczekać, aż obumrą liście. Wszystkim roślinom cebulowym należy pozwolić, aby ich liście zaschły, co wzmocni cebulę.

Cebule można sadzić pojedynczo, ale często wykorzystuje się je na rabatach razem z bylinami zielnymi (często robi się tak z tulipanami). Zwykle to rośliny cebulowe zaczynają kwitnąć – a liście bylin, np. orlików, liliowców czy rutewek zapewniają tło dla wyrazistych kwiatów tulipanów i szachownic. Gdy kwiaty roślin cebulowych przywiędną i zostaną usunięte, pałeczkę przejmują byliny. Wiele mniejszych roślin cebulowych kwitnie wcześnie – śnieżniki, szafirki i cebulice można sadzić *en masse* pod gałęziami krzewów i drzew, bo kwitną zanim utworzy się nad nimi baldachim z liści. Podobnie ma się z różnymi formami naszego rodzimego zawilca gajowego (*Anemone nemorosa*).

ZDJĘCIA: SLAWINA/ADOBESTOCK; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

AKUMULATOROWE NARZĘDZIA OGRODOWE

STWORZONE PRZEZ PROFESJONALISTÓW, Z MYŚLĄ O KAŻDYM Z NAS

420+ NARZĘDZI W SERII LXT

JEDEN AKUMULATOR, WIELE MOŻLIWOŚCI...

WWW.MAKITA.PL

eprasa.pl 44d28aa238

Tom przetestował ponad 60 odmian amarylisa, z których kilka prezentujemy na tym zdjęciu. Jego zwycięską dwunastkę znajdziesz na str. 38-40

Amarylis pod lupą

Tom Brown, główny ogrodnik w ogrodzie botanicznym West Dean, przetestował 60 odmian amarylisa i wybrał te najciekawsze, które teraz warto posadzić

ZDJĘCIA: JASON INGRAM. LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, WEST SUSSEX

eprasa.pl/44d28ab238

Cebula amarylisa w pudełku jest popularnym prezentem gwiazdkowym, jeśli jednak teraz odpowiednio zadbasz o swoją, zdąży rozkwitnąć na święta. Postaraj się nie wybierać tych najczęściej spotykanych w kolorach czerwonym i białym – hodowcy stworzyli szereg odmian o różnych barwach i kształtach kwiatów, od subtelnych po całkowicie zwariowane. Kiedyś kręciłem na amarylisy nosem (częściowo przez piętrzące się pudełka w sklepach), lecz różnorodność nowych odmian sprawiła, że postanowiłem poeksperymentować. W West Dean przetestowałem ponad 60 z nich, po czym wybrałem kilka najciekawszych według mnie odmian, wartych wypróbowania w domu. Dla wyrównania szans testowanych cebulek, posadziłem je wszystkie w tym samym czasie, zapewniając im identyczne warunki rozwoju i metody pielęgnacji, które pozwoliły na wyłonienie ścisłej czołówki.

Pomimo, że tę pochodzącą z tropikalnych terenów Ameryki Południowej roślinę cebulową potocznie nazywa się amarylisem, jej poprawna nazwa botaniczna to hipeastrum (zwartnica). W tym artykule, aby nie wywoływać dodatkowego zamieszania, używamy powszechnie przyjętej nazwy amarylis. Bez względu na to, jak je nazywamy, zapomnij o odmianach pudełkowych i zdecyduj się na bardziej egzotyczną i unikatową roślinę, która rozjaśni twoje wnętrze podczas ciemnych, ubogich w kolory zimowych miesięcy.

1. ‘Aphrodite’
Okazałe kwiaty

Odmiana wydająca wiele półpełnych kwiatów o białych płatkach z delikatnymi różowymi smugami na końcówkach oraz czerwonymi brzegami. W pełni rozkwitu stała się niezwykle efektowną pozycją na naszej liście.

2. ‘Emerald’
Dla konesera

Wyrafinowany kształt kwiatu o smukłych płatkach w kolorze limonkowozielonym z czerwonymi przebarwieniami. Wyrósł nam tylko jeden pęd kwiatowy, przez co jeszcze bardziej doceniliśmy jego urok w pełnym rozkwicie.

3. ‘Exotic Nymph’
Subtelna pomarańcza

Cudowny kwiat o brzoskwiniowo-pomarańczowym kolorze z ciemniejszymi żyłkami na płatkach. Jego stonowana kolorystyka sprawia, że nie rzuca się w oczy, nadając wnętrzu nowoczesnego charakteru.

4. ‘Quito’
Posypią się iskry

Kwiaty tej odmiany należącej do grupy Spider (kształtem przypominają pająka) mają wesoły, intensywnie różowy kolor i wąskie płatki. Spodobała mi się delikatność tej odmiany oraz to, w jaki sposób każdy kwiat szeroko rozpościera się na długiej łodydze, pozwalając w pełni docenić piękno rośliny.

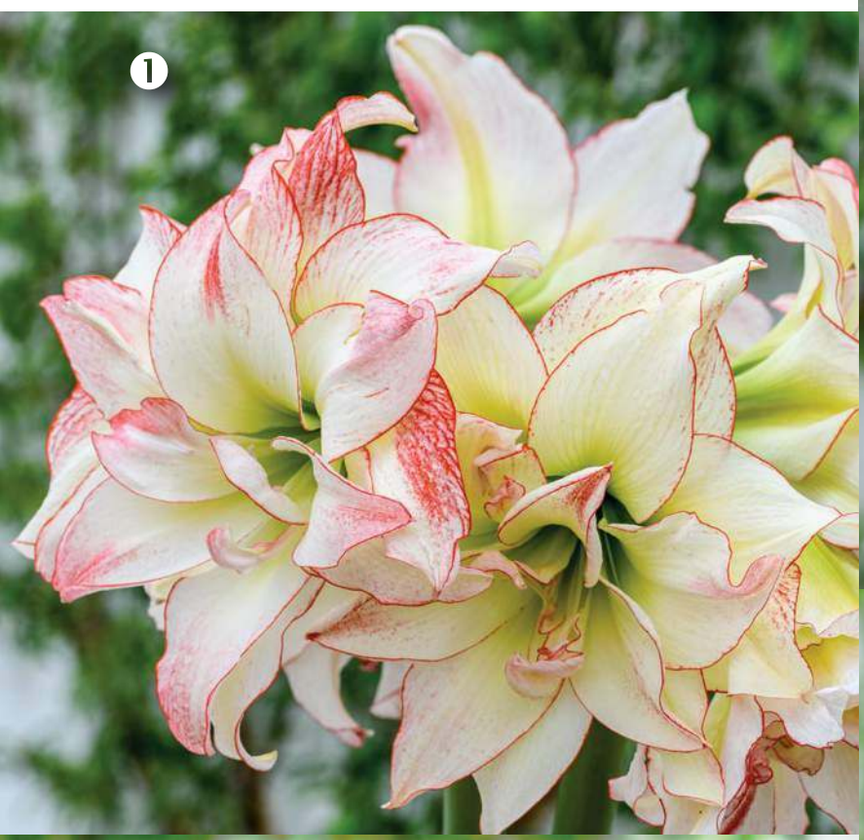

ZDJĘCIA: JASON INGRAM
LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, WEST SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

5. 'Evergreen'
Odmiana zielona

Nietypowe, smukłe, stożkowe płatki tej odmiany sprawiają, że odróżnia się ona od całej reszty. W środku kwiatostan ma intensywnie zielony, limonkowy kolor, którego nasycenie stopniowo maleje w kierunku zewnętrznych krawędzi płatków.

6. 'Pink Surprise'
Różowy gigant

Najwyższa i najbardziej wybarwiona spośród odmian o różowych kwiatach. Dorastając do 60 cm wysokości góruje nad resztą, co każdego dnia wprawiało mnie w dobry nastrój.

7. 'Bogota'
Małe jest piękne

Mniejsza i – ośmielę się powiedzieć – o bardziej naturalnym wyglądzie w porównaniu do innych! Osadzone na krótkich łodygach kwiaty mają kolor wiśniowej czerwieni.

8. 'Lemon Star'
Na ostro

Ta odmiana wyróżniała się swoimi delikatnymi kwiatami w cytrynowym kolorze, o dużej ilości szpiczasto zakończonych płatków. Odstawała od reszty jaskrawo i krzykliwie wybarwionych odmian.

ZDJĘCIA: JASON INGRAM
LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, WEST SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

9. ‘Green Valley’
Wczesne kwitnienie
Zakwitła nam jako pierwsza, po czym kwiaty przez kilka kolejnych tygodni utrzymywały świeży wygląd. Odmiana w eleganckim, subtelnym kolorze.

10. ‘Gold Medal’
Intensywność barwy
Wytwarza piękne, intensywnie pomarańczowe kwiaty – nie można przejść obok nich zupełnie obojętnie. Dzięki swojej jaskrawej, rozweselającej barwie jest bardzo przyjemna w uprawie.

11. ‘Grand Diva’
Gwiazda przedstawienia
Przyznałbym nagrodę temu, kto nadał jej nazwę, ponieważ jest strzałem w dziesiątkę. Jej ciemne, aksamitne, czerwone kwiaty mają wielką moc przyciągania uwagi – szybko się w niej zakochasz.

12. ‘Antarctica’
Śnieżynka
Śnieżnobiałe kwiaty ze środkiem w kolorze limonkowym. Wydała kilka pędów kwiatowych, które długo dla nas kwitły.

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM
LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, WEST SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

Zielony **Ogródek**

Zaprojektuj swój ogród **ZA DARMO!**

Stwórz **projekt ogrodu** online,
bez instalowania oprogramowania.

WEJDŹ NA www.zielonyogrodek.pl/projektowanie-ogrodu

DZIAŁA NA KOMPUTERZE, TABLECIE I SMARTFONIE

PROJEKTUJ NA BAZIE ZDJĘĆ SWOJEGO OGRODU

DUŻY WYBÓR ROŚLIN, NAWIERZCHNI I AKCESORIÓW

ŁATWE I SZYBKIE SZKICOWANIE

eprasa.pl 44d28aa238

Jak uprawiać amarylisy

Najczęściej kupujemy lub dostajemy w prezencie cebule, które są w stanie uśpienia, czyli bez liści i aktywnych korzeni. Kiedy umieścisz je w doniczce z podłożem i podlejesz, pobudzisz je do wzrostu zarówno pod, jak i nad ziemią.

Zauważyłem, że ustawienie donic na dobrze oświetlonym stanowisku dało najlepsze rezultaty – cebule wypuściły zdrowe, zwarte pędy. W cieple amarylis szybko budzi się do życia, a jeśli temperatura otoczenia wynosi 20°C, powinieneś zauważyć pierwsze kwiaty po około ośmiu tygodniach od posadzenia. Im niższa temperatura, tym powolniejszy proces wzrostu, dlatego jeśli chcesz, aby zakwitły na Boże Narodzenie, posadź je teraz i trzymaj w cieple.

Najlepszą radą, jakiej mogę ci udzielić, jest zwiększenie częstotliwości podlewania i nawożenia w miarę wzrostu roślin. Większe odmiany najprawdopodobniej będą potrzebować podpórek.

Co zrobić, aby amarylis zakwitł ponownie w przyszłym roku

Usuń pędy z przekwitłymi kwiatostanami, ucinając je u podstawy. Kiedy minie ryzyko występowania przymrozków, ustaw roślinę w lekko zacienionym miejscu na zewnątrz i do końca lipca, raz w tygodniu, podlewaj ją i dokarmiaj nawozem. W sierpniu zaprzestań podlewania oraz nawożenia i przestaw ją w chłodniejsze, ale zabezpieczone przed mrozem miejsce, aby wprowadzić roślinę w uśpienie. W październiku odetnij resztę liści i przesadź ją do świeżego podłoża, aby rozpocząć cykl na nowo.

Gdzie kupić

- www.farmergracy.co.uk
- www.jparkers.co.uk
- www.peternyssen.com
- www.sarahraven.com

Po przekwitnięciu skróć łodygi, ale nadal podlewaj i nawoź swoją roślinę

eprasa.pl 44d28aa238

Sadzenie – krok po kroku

1 Przygotuj glinianą doniczkę, która jest trochę szersza niż cebula, po czym wypełnij ją do połowy podłożem bez torfu, przy okazji rozcierając je między palcami w celu usunięcia grudek.

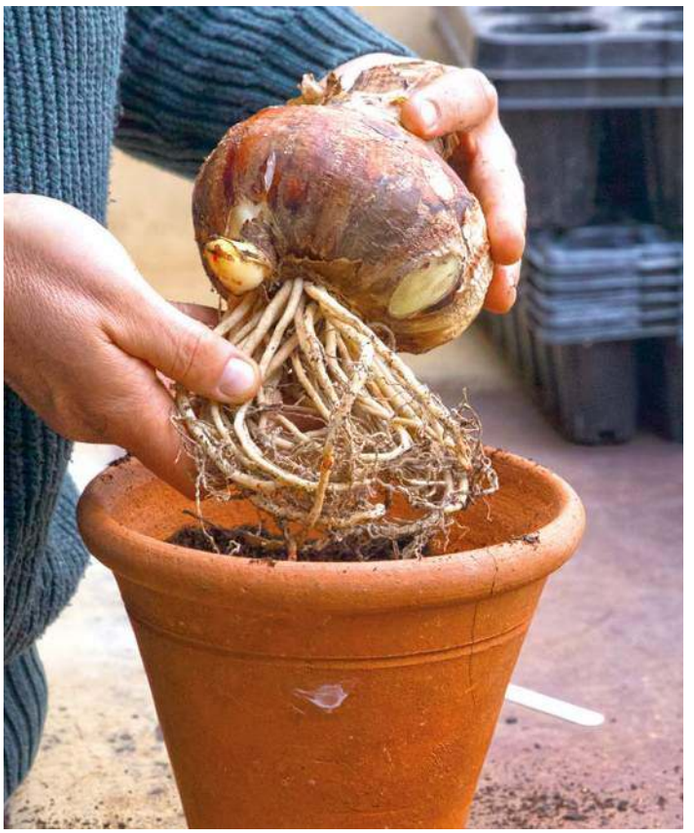

2 Rozłóż szeroko korzenie i umieść cebulę na podłożu, tak by jej górna połowa wystawała ponad ziemię. Wypełnij przestrzeń wokół cebuli podłożem.

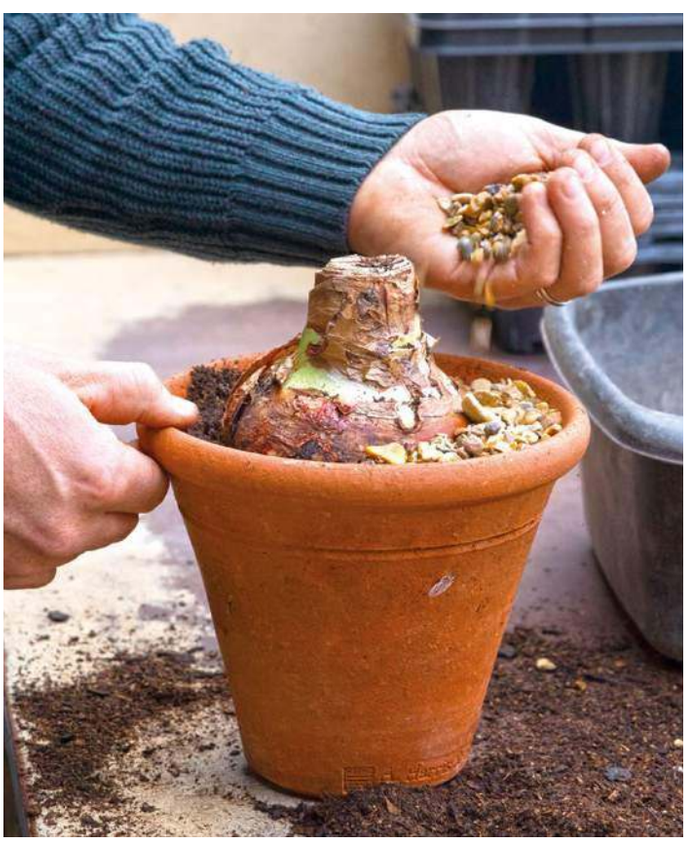

3 Dociśnij podłoże, zsuwając palce po cebuli, po czym wysyp wokół niej 2 cm warstwę żwiru, aby utrzymać w podłożu wilgoć i w miarę stałą temperaturę.

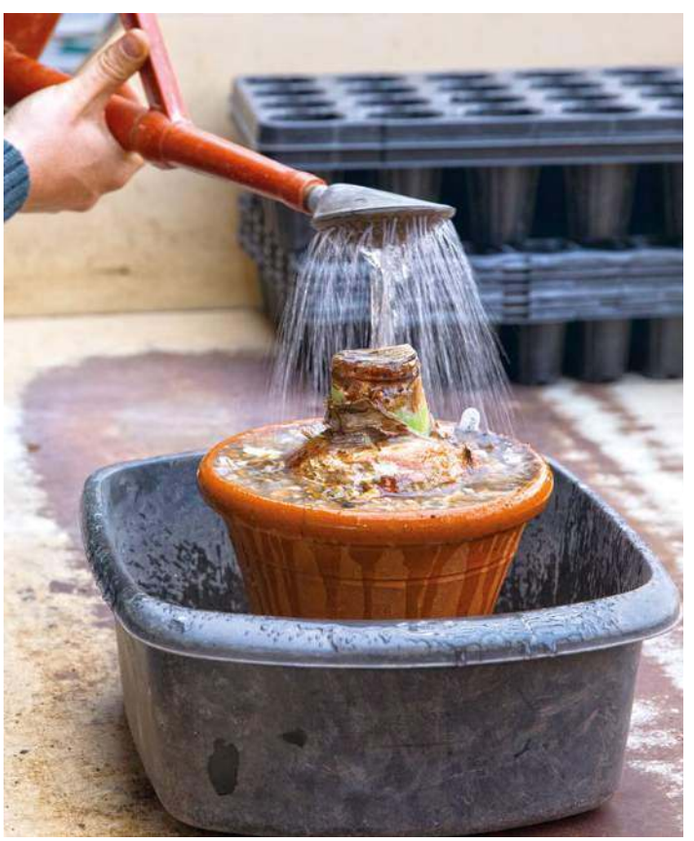

4 Podlej porządnie, aby podłoże osiadło i by przepłukać żwir. Podlewaj regularnie i raz w tygodniu dokarmiaj płynnym nawozem potasowym, takim jak do pomidorów.

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM
LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, WEST SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

Gardens of the Year
COMPETITION 2022

sponsor JORDANS

Ogrody Roku 2022

TEKST ADAM DUXBURY

NAGRODA JURY

„Kiedy tylko mogę, każdy posiłek jem w ogrodzie... To w stu procentach moje szczęśliwe miejsce”.

Nicola House, Kent
„Gdy tylko tu wchodzę, czuję się jakbym była na wakacjach”

PHOTOS: PAUL DEBOIS

Nicola House przekształciła swój 32-metrowy ogród w spokojną oazę, która pozwala przenieść się myślami z dala od trosk codziennego życia

W 2018 roku Nicola postanowiła przekształcić swoją zarośniętą działkę w wyjątkowy ogród dla siebie i dwójki swoich dzieci. W tym samym roku Nicola została samotną matką i zdała sobie sprawę, że ogród pełen pięknych roślin, warzyw i dzikiej przyrody będzie dobrodziejstwem zarówno dla niej, jak i jej pociech. Syn Nicoli potrzebuje szczególnej opieki i wyjazd na rodzinne wakacje jest wyzwaniem. Po czterech latach ciężkiej pracy mają teraz własny wakacyjny azyl, w którym przyjaciele, sąsiedzi i rodzina są mile widziani, a każda okazja jest pretekstem do spędzania czasu na świeżym powietrzu. Filozofia Nicoli polega na tym, aby pozwolić dzikim kwiatom i dzikiej przyrodzie pojawiać się tam, gdzie im się podoba, ponieważ jej ogród wciąż ewoluuje – podobnie jak jej zamiłowanie do ogrodnictwa.

Jak wyglądał ogród, zaraz po tym, gdy się wprowadziliście?

Przeprowadziliśmy się tutaj w lutym 2015 roku. Pamiętam, że nie było tu wielu roślin. Jedna trzecia górnej części ogrodu była w całości wysypana żwirem, a na środku znajdowało się 18 grządek warzywnych, które były zepsute; każda o powierzchni jednego metra kwadratowego. Wierzba zasłaniała cały ogród, łącznie z ogrodem sąsiada. Był pełen dzikich kwiatów, ale także cały pokryty starym dywanem i agrotkaniną przeciw chwastom. Przypominał ogród założony na plaży, ale nigdzie, poza grządkami warzywnymi, nie było widać gleby. A gdy nadeszła wiosna, ogród zamienił się w ogromny, zarośnięty bałagan – na początku nie mogłam nic z tym zrobić!

Czy wcześniej interesowałaś się ogrodnictwem?

Wcześniej, przed stworzeniem tego ogrodu, nie interesowałam się ogrodnictwem. Mój poprzedni ogród był zwyczajny, ale bardziej niż cokolwiek innego uwielbiam przebywać na świeżym powietrzu. Na początku nie chciałam się tu przeprowadzać. Opuściliśmy nasz stary dom, ponieważ właściciele go sprzedali; potem mieszkaliśmy w namiocie przez pięć miesięcy.

Plan ogrodu

Mierząca 32 metry długości i dziewięć metrów szerokości działka Nicoli to duży, otwarty ogród z ciężką gliniastą glebą i widokiem na pola w tylnej części ogrodu.

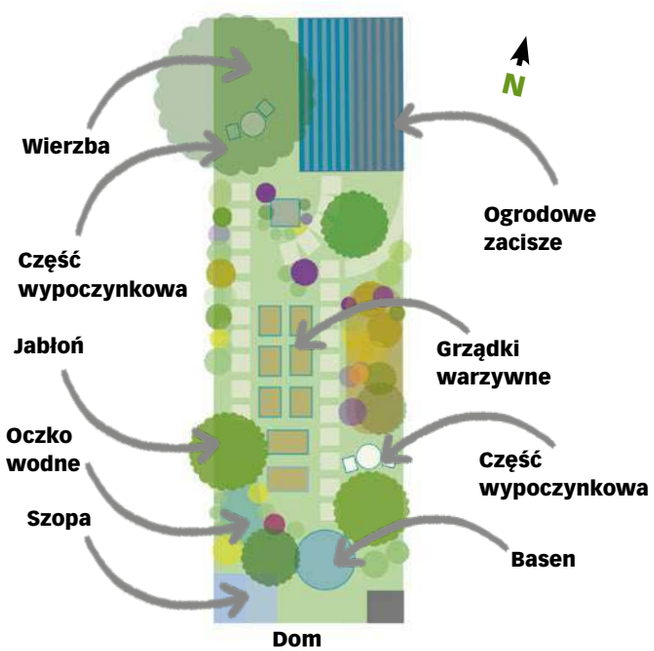

eprasa.pl 44d28aa238

Kiedy po raz pierwszy przekroczyłam próg domu, byłam rozczarowana; ale kiedy wyjrzałam przez okno, moje serce zabiło mocniej – zobaczyłam ogród. To był moment „wow", bo zobaczyłam widok wart każdej ceny, który ciągnął się w nieskończoność.

Nigdy wcześniej nie miałam sąsiadów, więc trochę się tego obawiałam. Na szczęście mam najlepszych sąsiadów na świecie. W pewnym momencie wiatr zniszczył nasze ogrodzenie i powiedzieliśmy sobie: „zostawmy ogród otwarty". Teraz przychodzi do nas pies sąsiadów, ich dzieci – myślę, że to jest coś, co ludzie utracili – ten kontakt z sąsiadami.

Jak urządzałaś ogród?

Przez pierwsze kilka lat próbowałam wykonywać w nim drobne prace i spędziłam dużo czasu na wyrywaniu wyrastającej spomiędzy żwiru trawy.

Dzieci bawiły się tu jak w dziczy. Potem w 2018 roku rozwiodłam się i nie wiedziałam, co zrobić z ogrodem, ale wiedziałam, że chcę go ulepszyć. Wynajęłam więc na jeden dzień koparkę z operatorem, który po prostu zgarnął wszystko na stertę. Następnie przekopałam i przerzuciłam

„Znajdują się tam różnorodne byliny, owoce i warzywa, mnóstwo kolorów – bardzo mi się podoba. Wygląda trochę dziko i nie przypomina konwencjonalnego ogrodu – i za to go kocham."

Nadine Mitschunas, zdobywczyni Nagrody Jury w 2021 roku

1 **Nicola ma swobodne podejście do nasadzeń: miesza rośliny ozdobne, polne kwiaty, warzywa i zioła**

2 **W tym ogrodzie najważniejszy jest recykling – prawie każda konstrukcja została przez kogoś podarowana, przerobiona lub zmieniła swoje przeznaczenie**

3 **Ciekawe skarby – takie jak ten stary rower porośnięty liśćmi – czekają na odkrycie**

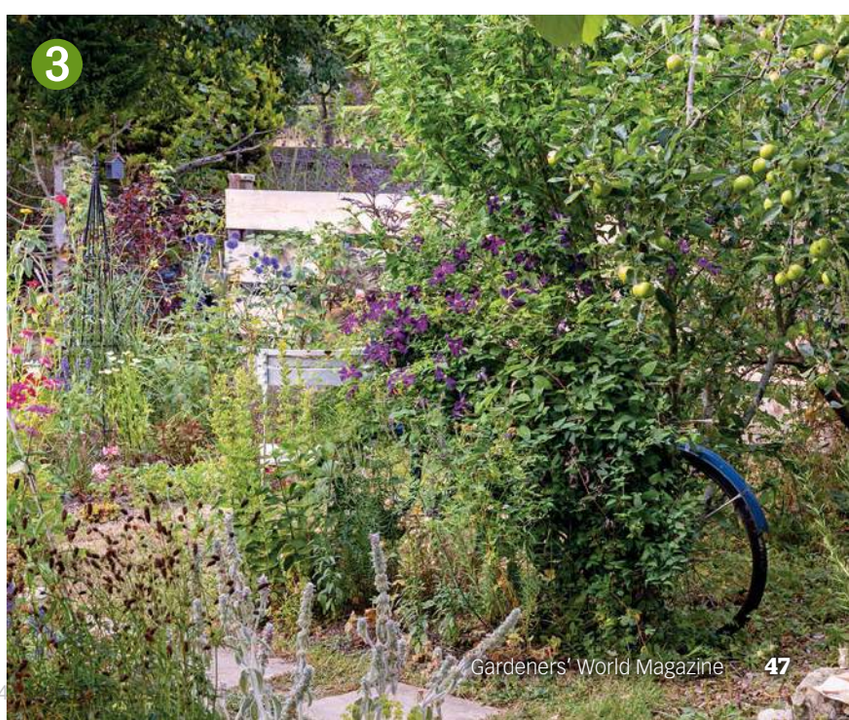

ZDJĘCIA: PAUL DEBOIS

eprasa.pl 4

glebę w środkowej części ogrodu, aby glina rozbiła się i rozluźniła przez zimę. Na wiosnę ponownie pokryła ją trawa. W tym samym roku poznałam mojego obecnego partnera. Zauważył, że potrzebuję pomocy, więc przyszedł i pomógł mi przy oczyszczaniu terenu.

Jak dobierałaś rośliny do tego ogrodu?

Jest wiele roślin, które lubiłam od zawsze; ale punktem wyjścia dla mnie było to, które z nich przysłużą się także dzikiej przyrodzie. Pozwoliłam dzikim kwiatom rosnąć wśród innych roślin. Werbena pojawia się wszędzie, jest też dziki groszek pachnący, dziewanna, osty i złocień maruna.

Dobrą praktyką, której się nauczyłam, było uważne przyglądanie się dzikim kwiatom rosnącym w mojej okolicy, a następnie spróbowanie uprawy odmian tych roślin. Uprawiam różne gatunki, ale uwielbiam korzystać też

1 **Nicola eksperymentuje z sadzeniem roślin w pojemnikach – tutaj doniczki z recyklingu zostały obsadzone przegorzanami oraz szałwiami**

2 **W ogrodzie znajduje się kilka miejsc do wypoczynku, aby w ciągu dnia korzystać zarówno ze słońca, jak i z cienia**

3 **Przytulna szopa jest dla rodziny miejscem spożywania posiłków, spania i pracy**

4 **Ścieżka z kostki brukowej z drugiej ręki prowadzi w dół ogrodu; została otoczona grządkami warzywnymi i rabatami kwiatowymi**

ZDJĘCIA: PAUL DEBOIS

eprasa.pl 44d28aa238

„Widać, że ten ogród jest stworzony w zgodzie z naturą. Uwielbiam sposób, w jaki Nicola wykorzystała materiały z recyklingu, aby zaoszczędzić pieniądze, a jednocześnie pozostała kreatywna."

Thomas Jose, zdobywca Nagrody Czytelników w 2021 roku

z dzikich roślin. Trzeba jednak mieć się na baczności, bo w przeciwnym razie dzikie rośliny przejmą kontrolę.

W jaki sposób korzystasz z ogrodu?

Nie możemy tak naprawdę wyjechać na wakacje z moim synem, ponieważ potrzebuje on specjalnej opieki, co jest też wyzwaniem dla innych osób. Możemy więc odtworzyć uczucie bycia na wakacjach, wchodząc do szopy. Świetnie jest tu zimą, kiedy możemy rozpalić ogień, spożywać tu wszystkie posiłki i spać. Kiedy tylko mogę, każdy posiłek jem na zewnątrz, a gdy tylko tu zejdę, czuję się tak, jakbym wyjechała na wakacje.

Przychodzą tu mieszkający niedaleko przyjaciele córki oraz chłopak z sąsiedztwa i wszyscy korzystają z basenu. Możesz usiąść na jednym z krzeseł rozstawionych w ogrodzie i obserwować to, co dzieje się w ogrodzie lub łapać promienie słoneczne o różnych porach dnia. To ważne dla mojego dobrego samopoczucia. Każdy ma swoje osobiste przykre historie, ale zapominam o nich, kiedy jestem w ogrodzie. To w stu procentach moje szczęśliwe miejsce.

eprasa.pl 44d28aa2

TRENDY RHS Hampton Court Palace Garden Festival 2023

Poznaj gorące trendy w architekturze krajobrazu prosto z inspirujących ogrodów pokazowych na RHS Hampton Court Garden Festival 2023 i zobacz, jak możesz je wykorzystać we własnym ogrodzie

TEKST ŁUKASZ SKOP **ZDJĘCIA** BOŻKA PIOTROWSKA

Targi i wystawy ogrodnicze są doskonałym źródłem inspiracji do dużych i małych ogrodów. To właśnie tam, w jednym miejscu, spotkasz światowej klasy projektantów, fachowców od roślin i doświadczonych architektów krajobrazu, a gotowe rozwiązania są na wyciągnięcie ręki. Największa na świecie wystawa ogrodnicza RHS Hampton Court Palace Garden Festival to miejsce pełne świeżych pomysłów!

Modny jak głaz

Wielkie głazy mają wiele zastosowań. Można budować z nich bramy, mury, łuki, umacniać brzegi stawów, wykorzystać jako siedziska albo stopnie lub po prostu do ozdoby – mocno skupiają uwagę, bo trudno je przeoczyć. Oprócz wielkości różnią się kolorem, fakturą i kształtem, więc z pewnością znajdzie się taki, który będzie pasował do twojego ogrodu. Często podczas prac przy zakładaniu nowego ogrodu odsłaniają się duże kamienie zakopane w ziemi, lecz zamiast się ich pozbywać, spróbuj znaleźć dla nich miejsce i nową funkcję.

Wykorzystaj głazy do wyznaczenia krawędzi nasadzeń, albo ustaw je w nowych pozycjach, np. na krawędziach, aby stały się kamiennymi rzeźbami. Duże skałki można też wykorzystać na siedziska – w słoneczne dni będą się nagrzewać i trzymać ciepło aż do późnego wieczora. Głazy i kamienie oferują też coś dzikim stworzeniom: jaszczurki lubią się na nich wygrzewać, a ropuchy i traszki będą się kryły w ich cieniu. Kamieniami można urozmaicić skalniaki i monotonną linię ścieżek.

W TLE Duże kamienie otaczają zbiornik, łącząc wodę ze żwirową nawierzchnią
U GÓRY Omszały głaz jest silnym punktem w tym ogrodzie – natychmiast przykuwa wzrok
NA DOLE Głaz w oczku wodnym może służyć jako lądowisko dla przelatujących ptaków

eprasa.pl 44d28aa238

Żwir rządzi

Ściółka – czego jeszcze o niej możemy nie wiedzieć? Zatrzymuje wilgoć, reguluje temperaturę, tłumi chwasty... zalety ściółkowania są trudne do przecenienia. Ale ściółkowanie nie musi się ograniczać do miękkich materiałów, czyli próchnicy, kompostu, skoszonej trawy, słomy czy tektury. Ściółkować można nawet żwirem, a żwirowe ogrody surfują obecnie na mocnej fali wznoszącej. Żwir wygląda elegancko i pomaga wyeksponować rośliny.

W wielu ogrodach na tegorocznej wystawie żwir był również zastosowany do stworzenia nawierzchni ścieżek i zamiast trawnika. Jeśli masz mały ogród, to żwir może być dla ciebie idealnym rozwiązaniem – zyskasz utwardzoną nawierzchnię, w której wciąż możesz posadzić ulubione rośliny tam, gdzie tylko chcesz. W żwirowych ogrodach sprawdzą się mało wymagające gatunki odporne na suszę i niedostatek wody. Jeszcze nie czujesz się przekonany? Żwir dobrze komponuje się z głazami i wodą, ułatwia pielęgnację podwyższonych grządek i jest łatwy w utrzymaniu. Żwir rzeczny nie zmienia pH podłoża. Chociaż nie nadaje się pod rośliny kwasolubne (np. różaneczniki czy wrzosy) to doskonale sprawdza się na bylinowych rabatach. Nie rozkładaj jednak pod nim tkaniny – pozwól ziemi oddychać, a szybko odwdzięczy ci się za to zdrowymi roślinami.

Jasny żwir tworzy rzekę w której „dryfują" kamienne płyty i ożywia roślinność o srebrzystych liściach

Żwirowe ścieżki pośród rabat bylinowych

Żwirowa nawierzchnia doskonale komponuje się z roślinami śródziemnomorskimi

Wodospad wkomponowany w mur dodaje dynamiki temu zacisznemu zakątkowi

Małe formy wodne

W ogrodach pokazowych wodę stosuje się na wiele sposobów: tryska, spada, szumi, faluje lub stoi nieruchomo. Woda może ożywić lub uspokoić ogród. Postaw na coś zupełnie ekstrawaganckiego, jak miniaturowy wodospad czy egzotyczną fontannę lub oldskulowego – stwórz minioczko w starej metalowej wannie lub elegancki element wodny z miedzianego prysznica. Obecność wody w ogrodzie będzie rozkoszą dla wszystkich zmysłów.

Szczególnie ciekawym połączeniem jest zestawienie zbiornika wodnego ze żwirową nawierzchnią. Woda niesie ochłodę w gorące dni, a gruby żwir stwarza wrażenie skalistego wybrzeża, kamienistej plaży lub górskiego potoku, w którym woda buzuje wśród kamieni. Obecność wody umożliwia uprawę całej gamy roślin wodnych i błotnych, ale pamiętaj, że nie zawsze są konieczne – zachowaj równowagę pomiędzy elementami przyrody ożywionej i nieożywionej.

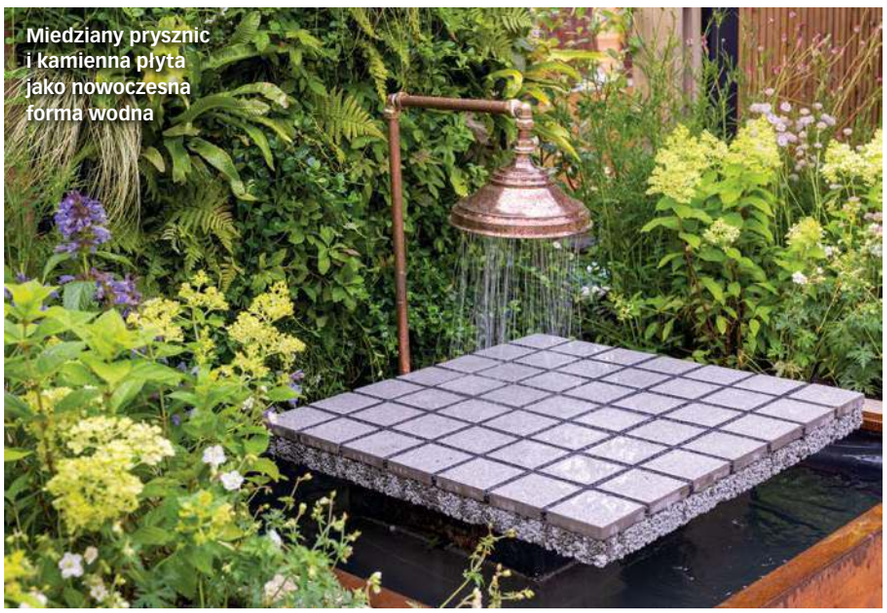

Miedziany prysznic i kamienna płyta jako nowoczesna forma wodna

Duże, zdobione fontanny dobrze wyglądają z roślinami egzotycznymi, np. palmami

Nawet z ocynkowanej wanny z odzysku można zrobić małą fontannę

Czarna drewniana rama tworzy przejście do innej części ogrodu

Wiklinowe tło dodaje głębi i struktury

Widok w ramce

Ciekawy projekt ogrodu budzi zainteresowanie, ma różne mocne punkty i ekscytujące elementy, które układają się w harmonijną całość, ale każdy idealny obraz wymaga dobrej oprawy. Na wystawie znalazło się na to kilka ciekawych pomysłów. Jednym z nich było wykorzystanie wierzb, np. w postaci wyplatanych z wikliny paneli układających się w strome zbocza i tworzących atrakcyjne tło. Obramowanie pięknego widoku mogą też utworzyć pnie dwóch jednakowych drzew posadzonych w strategicznych punktach. Ten pomysł można z łatwością przenieść na grunt własnego ogrodu.

Ramę dla atrakcyjnego widoku mogą także utworzyć drewniane słupy i belki pomalowane na ciemny kolor i połączone w prostokąty albo kamienny mur, którego ciągłość nagle się urywa, odsłaniając zupełnie inny zakątek ogrodu.

Kamienne struktury można optycznie odciążyć poprzez nadanie im falistej faktury i pomalowanie na jasne, pastelowe kolory, które wcale nie muszą być jednolite – spróbuj uzyskać efekt łagodnego przejścia pomiędzy zbliżonymi odcieniami.

Płyty z surowego betonu otaczają mały ogródek, w którym rośliny rosną pomiędzy kamiennymi płytami

eprasa.pl 44d28aa238

Wysokie rabaty z wodą i roślinami wodnymi

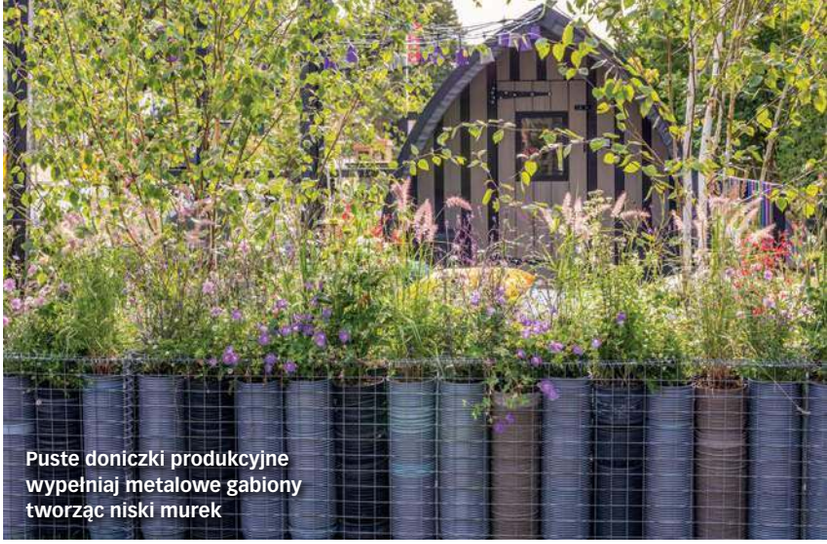

Puste doniczki produkcyjne wypełniaj metalowe gabiony tworząc niski murek

Ciemnozielone wysokie grządki odgradzają zaciszny zakątek

Ogród na poziomie

Zróżnicowanie wysokości nasadzeń na małej przestrzeni sprawia, że ogród wydaje się większy. Podwyższone grządki przestały być zarezerwowane tylko dla warzywników i przeznaczone do uprawy warzyw. Można je wykorzystać jako osłonę dla miejsca do odpoczynku lub zewnętrznej jadalni, wypełnić ziemią i roślinami lub zamienić w zbiorniki wodne, w których woda przelewa się pomiędzy różnymi poziomami. Wysokie rabaty mogą być także stworzone z gabionów i kamieni, pomiędzy którymi wiją się pnącza lub rosną rośliny alpejskie. Pomysłów na podwyższone grządki jest nieskończenie wiele, a każdy będzie nie tylko niezwykłą atrakcją i ozdobą, lecz także nowym azylem dla dzikiej przyrody.

Do budowy wysokich rabat wykorzystaj naturalne materiały, które łatwo łączą się z otoczeniem i wtapiają w projekt, ale to także dobra okazja do puszczenia wodzy wyobraźni. Dlaczego nie wykorzystać czegoś zupełnie innego, np. plastikowych doniczek po sezonowych kwiatach rabatowych albo nie nadać ścianom rabat wyrazistego koloru, który podkreśli urodę roślin?

Metalowe wysokie rabaty komponują się z ogrodowymi meblami i żwirową nawierzchnią

Ogrody za kulisami

Odwiedzając ogrody udostępnione do zwiedzania zachwycamy się ich cudowną atmosferą i bogatą roślinnością, szukamy też inspiracji do wykorzystania na własnym gruncie. Ale czy zastanawiamy się czasami ile i jakiej pracy oraz organizacji potrzeba, aby taki ogród utrzymać w dobrym stanie i móc otworzyć jego bramy dla zwiedzających? Ja, jako właścicielka takiego ogrodu, często zaczepiam pracujące gdzieś wśród krzewów ogrodniczki lub ogrodników i podpytuję o ciekawe szczegóły. Z przyjemnością studiuję też publikacje zakupione w ogrodowych sklepikach, a wszystko po to, by dowiedzieć się jak funkcjonują ogrody za kulisami.

TEKST I ZDJĘCIA KATARZYNA BELLINGHAM

W wielu prywatnych ogrodach są niewielkie szkółki, w których można kupić roślinne rarytasy i ciekawe nasiona – uwielbiam je

Konewki gotowe do pracy w ogrodzie Great Dixter w Anglii

Odwiedzając ogród w tygodniu można zobaczyć przy pracy ogrodników – to okazja do zadawania pytań i nawiązania ciekawych rozmów

Stare ogrody kryją wiele ciekawych historii – warto poznać ich tajemnice, czytając dostępne na miejscu przewodniki

Jak czytać ogród?

Aby w pełni wykorzystać swój czas podczas wizyty w ogrodzie otwartym do zwiedzania, trzeba go dobrze poznać, zaangażować się w niego emocjonalnie i z pasją chłonąć wszystko, co napotykamy na swojej drodze. W dawnych założeniach pałacowo-parkowych tajemnica, romantyzm, a czasem nawet tragedia aż unoszą się w powietrzu. Wszędzie pełno jest energii pozostałej po toczącym się tu kiedyś życiu. Znajdźmy chwilę, aby usiąść pod rozłożystym drzewem i oczami wyobraźni nakreślmy kilka scenariuszy z przeszłości – którą ścieżką chodziła po kwiaty do ogrodu właścicielka? Którędy pracowity ogrodnik dostarczał do kuchni warzywa i owoce? A może wcale nie był pracowity, ale znał niewygodne sekrety domu, dzięki czemu miał przychylne oko dziedzica? W ogrodach angielskich – gdzie często zamki czy pałace są udostępniane do zwiedzania wraz z otaczającym je ogrodem lub parkiem – właściciele bardzo dbają o przybliżenie odwiedzającym historii miejsca poprzez ciekawe ekspozycje dawnych sprzętów i szczegółowo rozpisane tablice informacyjne. Jeśli obcojęzyczny odwiedzający posiada smartfon, to z łatwością może sobie przetłumaczyć każdy tekst i poznać przeszłość danego miejsca.

Do samodzielnej pracy częściej nakłaniają parki i pałace, które są nadal w ruinie lub dopiero niedawno zostały odremontowane i udostępnione do zwiedzania. Tak często bywa w przypadku założeń w Polsce. Z powodu licznych wojen i wędrówek ludów nasze dwory, parki czy ogrody nie zachowały się w tak doskonałym stanie, jak te na Wyspach Brytyjskich. Ale nie należy się zniechęcać, wystarczy nieco lepiej przygotować się do wizyty – planując wycieczkę poszukać informacji na temat zabytku, przeglądając in-

© eprasa.pl 2023

ternet, a w dzisiejszych czasach zasoby informacji cyfrowej w tym temacie są naprawdę bogate. Dostępne są karty ewidencji zabytków lub wręcz całe opracowania – wystarczy w wyszukiwarce wpisać nazwę założenia lub wsi i na chwilę zamienić się w detektywa.

Kto za tym wszystkim stoi?

Ilu ogrodników tu pracuje? – to chyba jedno z najczęściej zadawanych pytań przez osoby odwiedzające mój ogród na Kaszubach. Ja też zazwyczaj o tym myślę, odwiedzając inne ogrody i gdy tylko nadarzy się ku temu możliwość, to podpytuję napotkanych ogrodników nie tylko o to, ale również o to, czym ściółkują swoje ogrody, czy przekopują glebę, czy podążają za metodą „no-dig" i co robią z plonami z warzywnika? To są akurat rzeczy, które mnie – ekologiczną ogrodniczkę – interesują najbardziej, ale każdy może mieć inne pytania i naprawdę warto je zadawać. Poznanie historii oraz ducha odwiedzanego miejsca otwiera przed nami wiele nowych tematów i wzbudza emocje, ale chcemy przecież także poznać kilka informacji praktycznych – jak dzień po dniu wygląda praca ogrodników, pracowników biurowych, pań sprzedających bilety w sklepiku... a może to sam właściciel lubi witać gości przy bramie swoim promiennym uśmiechem człowieka z pasją?

Bywa bardzo różnie. W prywatnych ogrodach w czasie dni otwartych lub przy codziennej pielęgnacji i uprawie roślin najczęściej pracują sami właściciele, dla których prowadzenie i udostępnianie ogrodu dla zwiedzających jest prawdziwą pasją. Często są to osoby, które rozpoczęły swoją przygodę z ogrodnictwem już po innej karierze – zazwyczaj po wyczerpującej pracy w korporacjach czy innych mocno stresujących miejscach. Tacy ludzie są w stanie szczególnie docenić spokój i terapeutyczną naturę ogrodu – a dodatkowo zazwyczaj po wielu latach pracy udało im się zebrać wystarczająco dużo funduszy, aby kupić kawałek ziemi czy nawet jakąś podupadającą posiadłość i przywrócić jej blask. Świetnym przykładem takiego właśnie ogrodu w Anglii jest The Manor w miejscowości Upton Grey w hrabstwie Hampshire – na samo wspomnienie o spotkaniu z jego niesamowitą właścicielką Rosamundą Wallinger robi mi się ciepło na sercu! Serdeczna, roześmiana, filigranowa Rosamunda osobiście wita każdego gościa swojego ogrodu, inspirując swoją energią i siłą. Gdy wraz z mężem John'em (byłym pracownikiem w City) w 1984 roku kupili tę prawie opuszczoną posiadłość nie spodziewali się, że odkryją oryginalne projekty sporządzone dla The Manor przez samą Gertrude Jekyll w 1908 w roku. Nie zdawali sobie też sprawy z tego, że pod dżunglą przerośniętych drzew i krzewów znajdowały się fundamenty bardzo szczególnego ogrodu, zaprojektowanego dokoła domu należącego do Charles'a Holme,

Pracującą wśród rabat Rosamundę Wallinger można spotkać w jej ukochanym ogrodzie The Manor House każdego dnia. Na przywracaniu mu dawnej świetności spędziła prawie 40 lat

czołowej postaci ruchu Arts and Crafts. Rosamunda i jej mąż poświęcili prawie pół wieku na renowację tego ogrodu, a do pomocy mają tylko jednego dodatkowego ogrodnika. Rosamunda piecze i sprzedaje na miejscu przepyszne ciasta oraz herbatki, zarabiając tym samym dodatkowe pieniądze na utrzymanie ogrodu.

Takich historii w Wielkiej Brytanii jest wiele. Właściciele nie wstydzą się pracować ramię w ramię z ogrodnikiem przy odchwaszczaniu czy przy sprzedaży biletów do ogrodu, ponieważ najczęściej nie stać ich na wypłaty dla większej liczby pracowników, a przecież nie chcą rezygnować z posiadania pięknego ogrodu i, co ważniejsze, dzielenia się nim z innymi – poza tym ogrodnictwo jest pasją Anglików bez względu na ich status społeczny. W posiadłościach średniej rangi, na przykład przy pałacu Renishaw Hall w Derbyshire, zatrudnionych jest czterech ogrodników, z czego tylko jeden z nich – starszy ogrodnik David Kesteven – ma kwalifikacje i potrafi fachowo przycinać, siać, sadzić i pielęgnować. Pozostali zajmują się dzień po dniu koszeniem trawy, docinaniem trawiastych krawędzi, oczyszczaniem fontann, grabieniem liści, rozwożeniem kompostu i przycinaniem żywopłotów. Zupełnie inaczej sprawa wygląda w przypadku posiadłości, ogrodów i parków należących do instytucji uniwersyteckich (np. ogrody botaniczne w Oxfordzie czy Cambridge), ogrodów Królewskiego Towarzystwa Ogrodniczego oraz fundacji The National Trust. Tam funduszy na prowadzenie ogrodu jest o wiele więcej, a pracownikami są często wolontariusze oraz studenci. Tak więc na przykład w takim ogrodzie, jak Kew Gardens czy nowym ogrodzie RHS Bridgewater w okolicy Manchesteru pracują setki ludzi – nie tylko w samym ogrodzie, ale również przy obsłu-

eprasa.pl 44d28aa238

Dzięki posiadaniu szkółki, sklepiku czy kawiarenki ogrody prywatne mogą zgromadzić więcej funduszy na swoje utrzymanie. Odwiedzający chętnie kupują pamiątki i delektują się kawą na łonie przyrody

Na terenie każdego ogrodu uważny odwiedzający może znaleźć kompostowniki i składy narzędzi – dla mnie to zazwyczaj bardzo ciekawa część założenia

dze klientów i w licznych punktach gastronomicznych czy sklepikach – i to chyba najlepiej odzwierciedla sytuację, jaka panowała w większości ogrodów w Wielkiej Brytanii przed wybuchem I Wojny Światowej. Od tego momentu socjalnie i ekonomicznie kraj ten zmienił się nie do poznania, a utrzymanie takich drogich miejsc stało się zbyt trudne. Do dzisiejszych czasów przetrwała zaledwie garstka posiadłości.

Ogrody od kuchni

Ogrody otwarte do zwiedzania muszą być utrzymane w dobrym stanie. Nawet te naturalistyczne i swobodne, w których na pierwszym miejscu zawsze jest ekologia, muszą wyglądać wystarczająco pięknie, aby ludzie chcieli do nich wracać i przez zakup biletów wspierać ich istnienie. Tak więc jest kilka zasad czy prac, które wykonywane są regularnie przez ogrodników w każdym publicznym ogrodzie. I chociaż nasadzenia ozdobne są zawsze centralnym punktem zainteresowania odwiedzających, to angielscy ogrodnicy w pierwszej kolejności koncentrują się na zachowaniu czystości znajdujących się pomiędzy nimi traktów komunikacyjnych i nawierzchni, czyli ścieżek, alejek, patio, tarasów i oczywiście parkingów. Jeśli są one wykonane z darni, to w sezonie od maja do września są regularnie przycinane raz w tygodniu różnymi typami kosiarek, w zależności od wielkości nawierzchni i jej lokalizacji – trawnik przed domem czy w centralnej części ogrodu zawsze przycinany jest kosiarką rotacyjną lub nawet tradycyjną angielską kosiarką cylindrową, która pozostawia po sobie na darni słynne pasy – marzenie wielu polskich ogrodników. Trawa w dalszych częściach ogrodu, na dużych powierzchniach i na parkingach najczęściej przycinana jest za pomocą kosiarek samojezdnych lub traktorów. Dodatkowo wszystkie krawędzie trawnika regularnie, raz w tygodniu, przycinane są specjalnymi nożycami do krawędzi zwanymi *edging shears* – czasami takich krawędzi w ogrodzie jest bardzo dużo i zadanie to jest oddawane praktykantom. Ja osobiście spędzałam z nożycami do przycinania krawędzi w dłoni po kilka dni w każdym tygodniu przez całe lato w trakcie moich praktyk w ogrodach przy zamku Hever Castle.

Pielęgnacji wymagają także nawierzchnie żwirowe, które co tydzień grabione są specjalnymi ogromnymi grabiami zawieszanymi za traktorem lub kosiarką samojezdną. Wszystkie nawierzchnie od końca lata do późnej jesieni są oczyszczane z liści za pomocą odkurzaczy ogrodowych. Teraz sprzęt spalinowy zamienia się już na elektryczny (ponieważ jest cichy i bardziej przyjazny dla środowiska), a więc czynność tą można wykonywać nawet podczas godzin otwarcia ogrodu. Bo przecież nie zapominajmy, że te wszystkie prace są wykonywane w tym samym czasie, gdy po ogrodach przechadzają się ludzie. Większość głośnych prac ogrodnicy starają się wykonywać od 8 do 11 rano, ponieważ później ogrody najczęściej otwierane są dla odwiedzających – ale jeśli chcemy odbyć spokojną wizytę, to do większych ogrodów warto jeździć w weekendy, gdy na dyżurze jest zazwyczaj tylko jeden ogrodnik doglądający podlewania w szklarni.

eprasa.pl 44d28aa238

Ciekawostki z ogrodu poza sezonem

Ogrody wyglądają najciekawiej od wiosny do jesieni i to jest właśnie czas, gdy najczęściej udostępniane są do zwiedzania. I chociaż zima też potrafi zachwycać swoim pięknem, to są powody, dla których wrota ogrodów w tym okresie pozostają zamknięte. Otwarte pozostają tylko te największe ogrody i parki, gdzie większość ścieżek i podjazdów jest wykonana z materiałów twardych, takich jak kostka, kamień czy asfalt. Poza nimi ogrody otwierane są zazwyczaj dopiero po Wielkanocy. Oto kilka ciekawostek:

1 Deszczowa lub śnieżna pogoda sprawia, że trawiaste czy nawet żwirowe nawierzchnie w ogrodach są mokre lub zamrożone, a więc chodzenie, jeżdżenie sprzętem ogrodniczym czy samochodami (na parkingu) zniszczy te miejsca i wpłynie destrukcyjnie na strukturę gleby, co w przyszłości przyniesie problemy z drenażem i ogólnym zdrowiem ogrodu.

2 Remonty i naprawy budynków czy elementów małej architektury, wykonywane są podczas pogodnych dni pomiędzy jesienią a wiosną.

3 Ogrodnicy zimą często mają krótsze godziny pracy, ponieważ wcześnie robi się ciemno – później latem wyrównują te godziny, przychodząc na dyżury podlewania w weekend.

4 Sprzęt ogrodniczy wymaga konserwacji – ostrzenie kosiarek i sekatorów, mycie donic, szorowanie sprzętów do rozmnażania oraz wnętrz szklarni to świetna praca na chłodne dni. Wtedy też sprząta się zaplecza, w których przechowuje się narzędzia, doniczki, sprzęt do siewu, podłoża oraz pomieszczenia, w których ogrodnicy spożywają posiłki podczas dnia pracy tzw. mesa ogrodników. Zimą zaczyna się sporządzać plany siewów na nowy sezon.

5 Mieszkający na miejcu właściciele zimą chcą mieć trochę wytchniania od publiczności i naładować swoje baterie na kolejny sezon ciężkiej pracy.

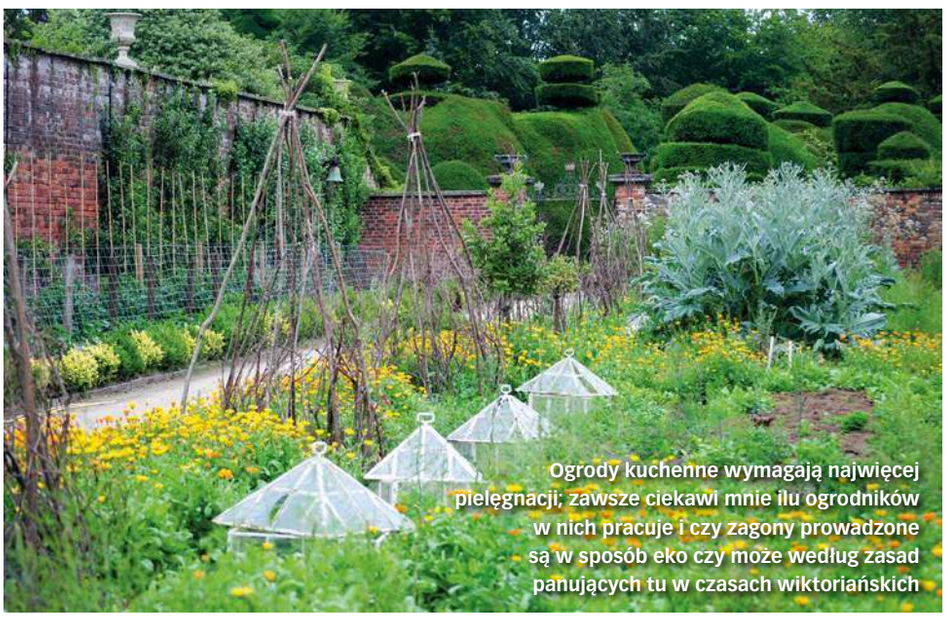

Ogrody kuchenne wymagają najwięcej pielęgnacji; zawsze ciekawi mnie ilu ogrodników w nich pracuje i czy zagony prowadzone są w sposób eko czy może według zasad panujących tu w czasach wiktoriańskich

W Anglii wraz z ogrodem do zwiedzania udostępniane są często rezydencje właścicieli, co sprawia, że wizyta staje się jeszcze bardziej ciekawa

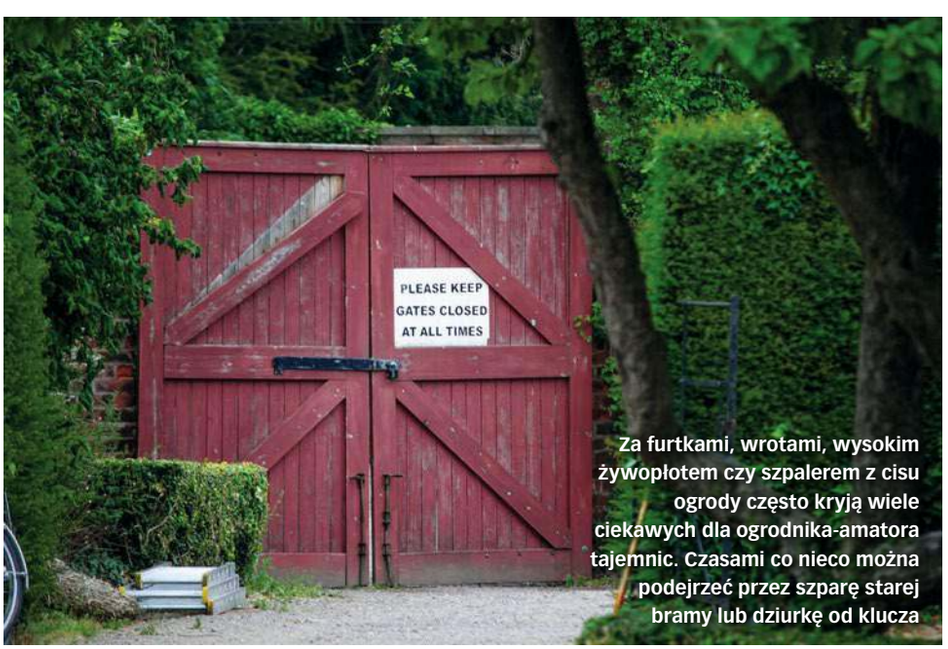

Za furtkami, wrotami, wysokim żywopłotem czy szpalerem z cisu ogrody często kryją wiele ciekawych dla ogrodnika-amatora tajemnic. Czasami co nieco można podejrzeć przez szparę starej bramy lub dziurkę od klucza

eprasa.pl 44d28aa238

Dyniowe donice

Nadchodzą przytulne, jesienne wieczory, więc dołącz do Shilpy Reddy, aby w rodzinnym gronie stworzyć kompozycje z dyni

ZDJĘCIA SARAH CUTTLE

Trwa sezon na dynie, więc mamy dla ciebie kilka prostych projektów zrób-to-sam do wypróbowania. Te pomysły są idealne do zaangażowania dzieci i wniosą do domu wyjątkowy akcent. Ilekroć myślę o jesieni, kojarzy mi się ona ze wspaniałymi czerwieniami i pomarańczami sezonowych liści, rozgrzewającymi potrawami, warzywami korzeniowymi i oczywiście Halloween. Mając to na uwadze, przedstawiam moje najlepsze jesienne projekty; idealnie nadadzą się na dekoracje stołu, prezenty i jako zajęcie z rękodzieła. Nie musisz przestrzegać instrukcji co do joty. Baw się dobrze, pracując z różnymi roślinami, liśćmi z ogrodu lub przedmiotami znalezionymi podczas jesiennego spaceru.

Shilpa Reddy porzuciła karierę w medycynie, aby w 2015 roku założyć firmę florystyczną. Jej mobilna szkoła prowadzi warsztaty układania kwiatów, tworzenia kompozycji w szkle i wieńców. Obserwuj ją w mediach społecznościowych – **@shilpareddyflowers**

Ciarki od ciemierników (i żurawek)

To jeden z moich ulubionych jesiennych projektów, ponieważ gdy czas świetności tej kompozycji minie, rośliny można przenieść do ogrodu, aby dalej kwitły, a dynię można wrzucić na pryzmę kompostu, aby się rozłożyła.

Wyeksponuj swoją donicę w zadaszonym, chłodnym miejscu na zewnątrz, z dala od bezpośredniego światła słonecznego, aby zapewnić swojemu dziełu maksymalną żywotność – przetrwa około miesiąc.

Jak to zrobić

1 Obsadzanie donicy z dyni jest bardzo podobne do sadzenia w zwykłym pojemniku. Istnieją jednak pewne triki, których można użyć, aby zapewnić jak najdłuższą żywotność dyniowej donicy. Najpierw odetnij górną część dyni ostrym nożem, a później wydrąż ją w środku.

2 Zanim coś posadzisz, pozostaw wydrążoną dynię do wyschnięcia na jeden dzień, aby zmniejszyć ryzyko gnicia. Wywierć kilka małych otworów w dnie, aby umożliwić odpływ wody.

3 Wyłóż wnętrze dyni warstwą papieru do pieczenia, który będzie stanowił barierę dla wilgoci.

4 Wypełnij donicę do połowy podłożem i posadź rośliny, pozostawiając między nimi wystarczająco dużo miejsca na uzupełnienie podłoża. Tutaj użyłam ciemierników, żurawek, traw, cyklamenów i bratków. Podlej rośliny po posadzeniu.

5 Donicę z dyni należy trzymać na zewnątrz i pod zadaszeniem, aby uniknąć jej nadmiernego zamoczenia.

Wyłóż dynię papierem do pieczenia, aby przedłużyć jej żywotność

ZDJĘCIE: PAUL DEBOIS

DOBRA RADA

Aby uzyskać natychmiastowy efekt, posadź rośliny ciasno. Będą się dobrze rozwijać później, gdy przesadzisz je do ogrodu.

epresse.pl/44d28aa238

Upiorne kwiaty

Stworzenie tych tymczasowych donic to przyjemne zajęcie dla dzieci. Będą się dobrze bawić, wybierając roślinę, a później mogą nawet udekorować doniczkę dla orchidei. Jeśli maluchy będą pomagać w wydrążaniu dyni, warto ją najpierw lekko ogrzać, aby zmiękła, a do wydrążenia użyć twardych plastikowych sztućców.

Jak to zrobić

1 Wybierz okrągłą dynię o płaskim spodzie. Wydrąż ją za pomocą łopatki lub noża. Może to sprawić trudność, jeśli dynia jest zimna; zanim zabierzesz się za wydrążanie, należy ją wcześniej trzymać w temperaturze pokojowej.

2 Za pomocą szpikulca zrób kilka otworów drenażowych w dnie i wypełnij dynię do połowy podłożem do roślin doniczkowych (wybrałam storczyka, więc użyłam podłoża do storczyków).

3 Wyjmij roślinę domową z pojemnika. Delikatnie rozluźnij korzenie i umieść ją w wydrążonej dyni. Przykryj roślinę podłożem do tego samego poziomu, na którym znajdowała się w oryginalnej doniczce. Zbyt głębokie zagłębienie może spowodować gnicie rośliny.

4 Użyj kilku kamyków, aby udekorować górę i ustabilizować roślinę w podłożu. Podlewaj delikatnie nad zlewem, pozwalając wodzie całkowicie spłynąć. Jeśli chcesz zabezpieczyć obszar, na którym stanie kompozycja, rozważ ustawienie donicy z dyni na tacy lub podstawku.

Delikatnie poluzuj korzenie rośliny i dociśnij je do podłoża

eprasa.pl 44d28aa238

Do lasu

Jeśli dopiero zaczynasz przygodę z układaniem kwiatów, to ta aranżacja jest naprawdę prosta. Potrzebujesz gałązek lub gałęzi, sezonowych liści (użyłam skimii) i wybranych przez siebie kwiatów. Nie ma potrzeby zbyt ciasnego upychania kwiatów. Każda łodyga powinna być wyraźnie widoczna, a poszczególne łodygi ładnie rozmieszczone.

Jak to zrobić

1 Będziesz potrzebować wazonu o podstawie szerszej niż szyjka. Wypełnij go wodą do jednej trzeciej wysokości dolnej części. Jeśli używasz wazonu z otwartą szyjką, rozważ wykorzystanie siatki z pasków przezroczystej taśmy samoprzylepnej na górze wazonu, aby lepiej podeprzeć łodygi.

2 Najpierw umieść gałązki, aby utworzyć szkielet, który będzie stanowić wsparcie dla reszty kwiatów. Użyłam tutaj gałązek wierzby mandżurskiej, ponieważ ich pokręcone kształty idealnie pasują do nawiedzonego stylu Halloween. Przed umieszczeniem gałązek w wazonie, przytnij je pod skosem o około 2 cm.

3 Przytnij pod skosem także pozostałe krótsze gałązki liści i wszystkie kwiaty, których użyjesz w aranżacji. Układaj rośliny wokół krawędzi wazonu. Po przekątnej umieść pozostałe kwiaty i liście. Odsuń się, aby sprawdzić efekt i w razie potrzeby popraw kompozycję.

DOBRA RADA

Staraj się nie upychać elementów kompozycji zbyt ciasno, ponieważ w tego typu dekoracjach każda łodyga kwiatu musi być dobrze widoczna.

Użyj ulubionych jesiennych kwiatów i liści do wazonu

eprasa.pl 44d28aa238

Krzykliwe sukulenty

Spróbuj zaaranżować trzy lub cztery małe dynie razem, aby stworzyć większą dekorację na stół. Podobnie jak w przypadku przygotowania donicy do orchidei, dzieci pokochają wydrążanie i dekorowanie tych ozdobnych dyń. Aby nadać im upiorny wygląd na Halloween, wystarczy dodać kilka modeli małych pająków lub przykleić paciorkowate oczy.

Jak to zrobić

1 Odetnij górną część dyni i wydrąż jej wnętrze. Jeśli łopatka nie zmieści się do środka, użyj małego noża kuchennego (wykonaj tę część za dzieci) i dokończ wydrążanie metalową łyżką.

2 Wykonaj otwory drenażowe i wypełnij donicę z dyni do połowy podłożem do sukulentów. Posadź sukulenty, a odsłoniętą powierzchnię podłoża wysyp małymi kamieniami.

3 Podlej raz. Sukulenty lubią światło, więc donicę najlepiej ustawić w jasnej kuchni lub salonie. Trzymaj ją z dala od bardzo wilgotnych miejsc, takich jak łazienka oraz rozważ ochronę powierzchni, na której stoi kompozycja, umieszczając dynię na tacy lub spodku, aby złapać wilgoć.

Odetnij górną część dyni i wydrąż miąższ łyżką

Posadź sukulenty i udekoruj wierzch małymi kamieniami

eprasa.pl 44d28aa238

Energia z pomarańczy

Ma silny charakter, mocną osobowość i nigdy nie wtapia się w tło. Wszystko w tym kolorze natychmiast wyróżnia się z tłumu. Jesień ubiera ogrody w pomarańcze od stóp do głów, ale pomarańczowe kwiaty dodadzą im energii przez cały sezon.

TEKST I ZDJĘCIA ŁUKASZ SKOP

Od pomarańczowego aż bije energia – jest krzykliwy, intensywny i wyzywający. To kolor zabawny, radosny i towarzyski, a z drugiej strony alarmujący i ostrzegawczy, stosowany na znakach drogowych, pachołkach i kołach ratunkowych. Jednak jesień, królowa pomarańczowych odcieni, wydaje się zaprzeczać takim skojarzeniom. Przynosi obfitość, spełnienie i melancholię, to czas podsumowania sezonu i osiągnięcia celów wyznaczonych wiosną. Co w takim razie ma w sobie pomarańcz, że potrafi obudzić tak skrajne uczucia i jak go zastosować w ogrodzie, żeby nie przypominał plantacji marchewek?

Zdarza się, że – może zupełnie nieświadomie – podchodzimy do pomarańczowego z dystansem. Pojedyncze pomarańczowe kwiaty są pociągające, ale już w większej ilości mogą nie tylko zmęczyć, ale też nasunąć skojarzenia z pasami pospolitych aksamitek czy nagietków porastających dawniej miejskie klomby. Taka wizja zupełnie nie przystaje do wyobrażenia nowoczesnego, inspirującego ogrodu. Użyty w nadmiarze pomarańcz rzeczywiście może być natrętny i przytłaczający, lecz zastosowany z rozwagą urozmaici nasadzenia i sprawi, że staną się interesujące.

Chociaż pomarańczowy najczęściej dominuje i uderza jaskrawością, potrafi też być delikatny i wyrafinowany. Może obudzić senny ogród lub współgrać z wieloma innymi kolorami. W pogodny, słoneczny dzień nawet najbardziej jaskrawe kolory wydają się wypłowiałe i zgaszone. Ale nie pomarańczowy, który promienieje jeszcze intensywniej, zarówno latem, jak i jesienią, kiedy słońce niżej wędruje po niebie. Pomarańczowe kwiaty i przebarwiające się liście podświetlone jego promieniami nabierają wyjątkowego blasku, a w złotych godzinach (rano i wieczorem, kiedy powietrze wypełnia złota poświata) dodają ogrodom niezwykłego ciepła.

Miechunka rozdęta w październiku przybiera żółte i pomarańczowe barwy

eprasa.pl 44d...

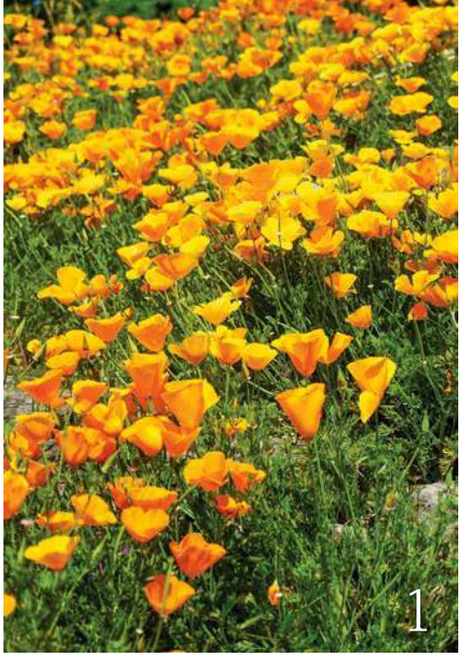

Pomarańczowe jednoroczne

1 Pozłotka kalifornijska (*Eschscholzia californica*)

Nazywana też maczkiem kalifornijskim lub eszolcją pozłotka rozwija swoje kwiaty tylko w słoneczne dni, ale jest ich całe mnóstwo. Kwitnie już w drugim miesiącu po wysiewie. Ma pierzaste niebieskozielone liście, które dobrze podkreślają urodę delikatnych kwiatów. Wysiana późną jesienią potrafi przezimować.
W x S 30 cm x 20 cm **K** maj-październik

2 Kosmos siarkowy (*Cosmos sulphureus*)

Wytwarza plątaninę drobnych, jaskrawych kwiatów, które po przekwitnięciu zamieniają się w poduszki pełne brązowych nasion w kształcie wrzecion. Dobrze znosi silne zagęszczenie i szybko zapełnia luki w rabatach. Pojedyncze rośliny potrzebują podparcia.
W x S 90 cm x 60 cm **K** czerwiec-wrzesień

3 Nagietek lekarski (*Calendula officinalis*) 'Sunset Buff'

Każdy nagietek jest niestrudzonym producentem kwiatów. Ten ma je w kolorze pastelowo-pomarańczowym, który świetnie łączy się z innymi barwami. Nagietki kwitną do dwóch miesięcy, ale można je siać kilkukrotnie w ciągu roku, aby pomarańczowych kwiatów nie zabrakło do późnej jesieni.
W x S 60 cm x 40 cm **K** czerwiec-październik

4 Nasturcja większa (*Tropaeolum majus*) 'Alaska'

Niezastąpiona w każdym wiejskim ogródku. Ta odmiana ma biało-zielone liście, które wspaniale wyglądają w letnich bukietach. Nie wytwarza długich łodyg. Najlepiej rośnie w miejscu półcienistym. Wysiana w czerwcu-lipcu zakwitnie późną jesienią.
W x S 30 cm x 40 cm **K** czerwiec-październik

5 Aksamitka wzniesiona (*Tagetes erecta*) 'Fantastic'

Odróżnia się od innych aksamitek olbrzymimi kwiatami w typie chryzantemowym. Ma długie łodygi i kwitnie całe lato – doskonała na kwiat cięty. Wysiej ją w kwietniu na rozsadę, a na miejsce docelowe przesadź w maju. Sadź kilka centymetrów głębiej, aby ciężkie kwiaty nie przewróciły roślin po deszczu.
W x S 40 cm x 40 cm **K** czerwiec-październik

6 Titonia okrągłolistna (*Tithonia rotundifolia*)

Ma głęboko powcinane, trochę szorstkie, a trochę aksamitne w dotyku liście i jaskrawopomarańczowe kwiaty podobne do pojedynczych dalii. Rośnie szybko i bardzo wysoko. Nadaje się na rabaty z innymi równie wysokimi roślinami lub na tło. Przyciąga zapylacze.
W x S 180 cm x 90 cm **K** lipiec-październik

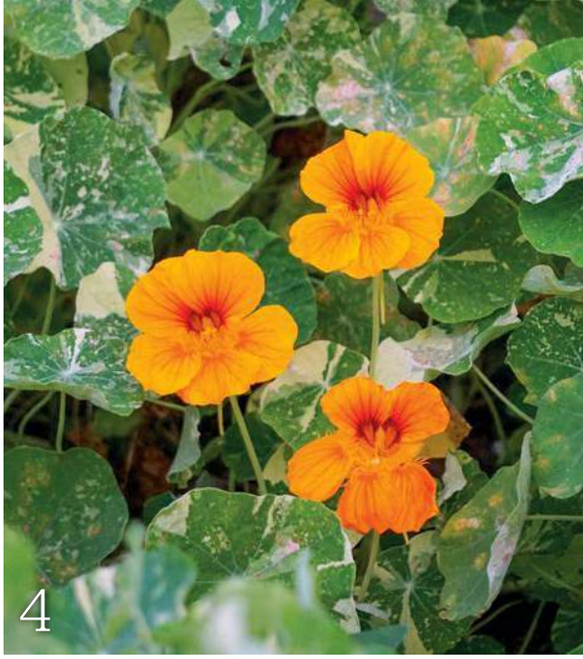

eprasa.pl 44d28aa238

Pomarańczowy kontra tęcza

Na kole barw pomarańczowy jest kolorem drugorzędnym, który powstaje z połączenia dwóch kolorów podstawowych – czerwonego i żółtego. To skondensowana energia i entuzjazm. Kolorami dopełniającymi, które leżą po przeciwnej stronie koła barw, są dla pomarańczy odcienie niebieskiego. To właśnie z niebieskimi pomarańczowe kwiaty tworzą najbardziej kontrastowe zestawienia (niebieski jest uosobieniem spokoju), ale nie tylko – spróbuj zestawić je z niebieskawymi, srebrzystymi i szarymi liśćmi. Pomarańczowy tworzy też triadę kolorów razem z jasnym błękitem i magentą, dlatego warto wypróbować również takie połączenie, szczególnie przy aranżacjach w donicach, które pozwalają na więcej zabawy i eksperymentów. Sąsiadujące z pomarańczowym kolory czerwony i żółty to barw analogiczne. Trójka tych ciepłych kolorów pozwala stworzyć płynne, wyraziste połączenia. Pomarańczowy dobrze wygląda także z brązami, o czym można się przekonać szczególnie w październiku, gdy ogród wypełnia się wszystkimi wcieleniami brązów. Ostrzegawczy oranż okazuje się więc jednym z najbardziej uniwersalnych kolorów, które można wprowadzić do niemal każdego ogrodu!

Koło barw

Pomarańczowe cebulowe

7 Szachownica cesarska (*Fritillaria imperialis*) 'Orange Beauty'

Wiosną wytwarza kwiatostany z dzwonkowatymi kwiatami i zieloną czupryną liści na końcu łodygi. Odstrasza krety nieprzyjemnym zapachem wydzielanym przez podziemną cebulę. Przełom lata i jesieni to najlepszy czas, aby ją posadzić. Cebule sadź głęboko – do 25 cm w ziemi – i w grupach po kilka-kilkanaście sztuk dla większego efektu kolorystycznego.
W x S 90 cm x 20 cm **K** kwiecień-maj

8 Lilia tygrysia (*Lilium lancifolium*)

Bardzo łatwo rozmnaża się przez cebulki potomne wytwarzane w kątach liści. Pomarańczowe kwiaty w czarne cętki mają mocno wywinięte płatki i pylniki brudzące pyłkiem nos, ale są pozbawione zapachu. Lilia rzadko choruje i nie wymaga podparcia. Urośnie w półcieniu i w pełnym słońcu. Posadzona w żyznym podłożu cebula wyda kilkadziesiąt kwiatów na jednej łodydze.
W x S 150 cm x 60 cm **K** lipiec-sierpień

eprasa.pl 44d28aa238

Pomarańczowe byliny

9 Miechunka rozdęta (*Physalis alkekengi*)

Podobnie jak mięta, rozprzestrzenia się za pomocą podziemnych rozłogów, więc nigdy nie wiadomo, gdzie w danym roku dokładnie wyrośnie. W drugiej połowie lata zaczynają dojrzewać jej owoce – kwaśne czerwone jagody otoczone papierowym pomarańczowym lampionem. Łatwo je zasuszyć do suchych kompozycji.

W x S 90 cm x 60 cm **Owoce** sierpień-listopad

10 Pustynnik himalajski (*Eremurus himalaicus*) 'Cleopatra'

Wyrasta z kłącza o zgrubiałych korzeniach, bardzo podobnego do ośmiornicy. Wymaga miejsc suchych i ciepłych z łatwo przepuszczalnym podłożem – nie znosi nadmiaru wody. Kwitnie spektakularnie na początku lata – pojedyncze kwiaty na kwiatostanach w kształcie włóczni rozwijają się stopniowo od dołu do góry.

W x S 150 cm x 40 cm **K** czerwiec-lipiec

11 Trytoma groniasta (*Kniphofia uvaria*) 'Flamenco'

Kępa trawiastych liści nie rzuca się w oczy, dopóki roślina nie zakwitnie, a wtedy trudno oderwać od niej wzrok. W sprzyjających warunkach kwitnie nawet do końca lata. Starsze egzemplarze wytwarzają dużo więcej kwiatostanów od młodych sadzonek.

W x S 100 cm x 60 cm **K** czerwiec-wrzesień

12 Języczka pomarańczowa (*Ligularia dentata*)

Lubi miejsca stale wilgotne. W czasie upałów jej liście szybko więdną. Stokrotkowe kwiaty są nieco niedbałe, czasem nierówne, ale zawsze mocno wybarwione. Skutecznie ożywia cieniste nadwodne zakątki. Ciemnofioletowe łodygi ładnie kontrastują z jaskrawymi kwiatami.

W x S 90 cm x 90 cm **K** czerwiec-wrzesień

13 Dzielżan jesienny (*Helenium autumnale*)

Często nie czeka do jesieni i kwitnie już w połowie lata. Jest dobrym kompanem dla gailardii, jeżówek, rudbekii i bylinowych astrów, dobrze łączy się także z trawami ozdobnymi kwitnącymi pod koniec lata. Ścięcie łodyg w około połowie wysokości w połowie maja („Chelsea chop") opóźni kwitnienie o kilka tygodni. Ma dużo odmian – w tym także czerwonych i żółtych.

W x S 150 cm x 90 cm **K** lipiec-wrzesień

14 Trojeść bulwiasta (*Asclepias tuberosa*)

Dzięki bulwiastym korzeniom dobrze znosi okresowe susze. Wymaga miejsc ciepłych, słonecznych, z piaszczysto-gliniastym podłożem. Nie toleruje miejsc podmokłych i może być wrażliwa na silny mróz, ale uroda jaskrawych, gwiazdkowatych kwiatów wynagradza wszystkie wymagania. Sprawdza się na skalniakach.

W x S 60 cm x 60 cm **K** czerwiec-sierpień

eprasa.pl 44d28aa238

15

pomarańczowe kwiaty
16

Pomarańczowe róże

Nie należą do najbardziej popularnych, ale potrafią zachwycać i kolorem, i zapachem. Kwiaty z czasem lekko zmieniają kolor – mogą blednąć, różowieć lub nabierać większego nasycenia. Często pachną cytrusami.

15 Róża (*Rosa*) 'Westerland'

Młode pędy i liście mają miedziany kolor, który podkreśla pomarańcz półpełnych kwiatów. Początkowo jasnopomarańczowe kwiaty z czasem stają się łososiowe. Ta odporna róża parkowa podczas ciepłej jesieni potrafi kwitnąć aż do końca listopada.
W x S 180 cm x 120 cm **K** czerwiec-listopad

16 Róża (*Rosa*) 'Korrosobi'

Okazałe kwiaty ściśle wypełnione płatkami rozwijają się przez cały sezon. Już jedna gałązka może zastąpić cały bukiet kwiatów. Dobrze trzyma się w wazonie. Kwiaty pozbawione są zapachu.
W x S 70 cm x 50 cm **K** czerwiec-październik

Pomarańczowe połączenia

Pomarańczowe kukliki dobrze łączą się z fioletowymi szałwiami

Pomiędzy jednorocznymi pozłotkami wyraźnie odznaczają się dzwonki

Żółte tulipany i pomarańczowe szachownice tworzą silny wiosenny akcent

Jasnopomarańczowe kukliki dobrze wyglądają w metalowym pojemniku pokrytym szarą patyną

eprasa.pl 44d28aa238

CZĘŚĆ 12 Początki

Od czego zacząć?

Przygotowania do zimy

Tworzenie ogrodu od podstaw może zniechęcić początkujących ogrodników. W tej ekskluzywnej serii Alan Titchmarsh dzieli się swoim doświadczeniem, aby pomóc ci opanować najważniejsze umiejętności.

W tej ostatniej części Alan uczy, w jaki sposób przygotować ogród do zimy, oferując przy tym mnóstwo praktycznych rad i wskazówek. Odkryjesz korzyści i problemy z tym związane oraz dowiesz się, jak osiągnąć sukces.

Dowiesz się:

- ✓ Jakie rośliny uprawiać w poszczególnych częściach kraju
- ✓ Jakie są metody ochrony roślin
- ✓ Jak chronić resztę ogrodu

Usuń suche liście i przekwitłe kwiatostany z roślin, które zamierzasz wnieść do wnętrza, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się szkodników i chorób

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE, WITH THANKS TO ROSE MCMONIGALL, DIPLEY MILL, HARTLEY WINTNEY, HAMPSHIRE

„Kluczem do sukcesu jest zrozumienie, do jakiego stopnia twoje rośliny są odporne na mróz, a następnie przedsięwzięcie właściwych środków umożliwiających im przetrwanie do wiosny”

Przygotowania do zimy

Po lecie, podczas którego w Wielkiej Brytanii zanotowano najwyższe w historii temperatury łatwo jest zapomnieć, że w najbliższych miesiącach wiele roślin w naszych ogrodach ucierpi na skutek surowej zimy. Większość z tych, które uznaje się za „mrozoodporne" wyjdzie z tego bez szwanku, lecz inne to przypadki graniczne, których przetrwanie w dużym stopniu zależy od tego, jak sroga będzie zima.

Szkodliwe mogą się dla roślin okazać: niska temperatura (gwałtowne jej obniżenie może doprowadzić do ich zamierania) oraz długotrwałe zalewanie i suche wiatry. Dzięki zastosowaniu działań zapobiegawczych zwiększysz szanse na przeżycie roślin zimą – kluczem do sukcesu jest zrozumienie, do jakiego stopnia są one odporne na mróz, a następnie przedsięwzięcie właściwych środków, umożliwiających im przetrwanie do wiosny.

Niektóre z nich trzeba będzie przenieść pod osłony, innym zapewnić dodatkową izolację w miejscu, w którym rosną, a resztę ustawić w bardziej osłoniętej części ogrodu, gdzie nie ma ryzyka, że temperatura drastycznie spadnie i je uszkodzi.

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; GETTY/IELENA SAFRONOVA; JASON INGRAM

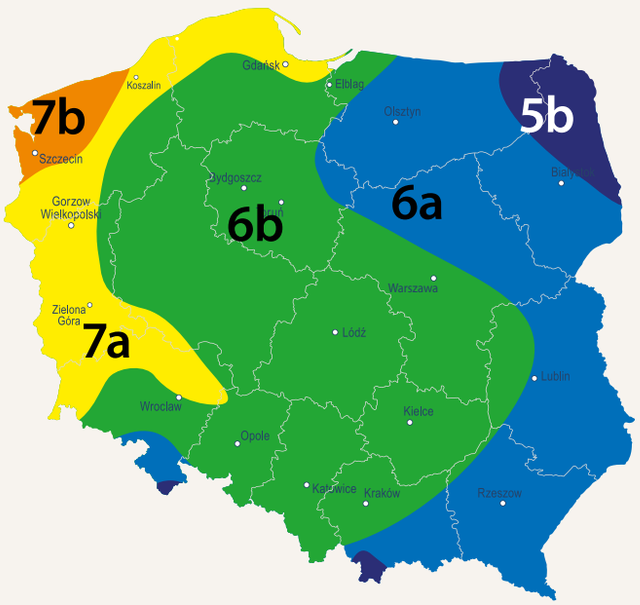

podstrefa 5b od –26,0°C do –23,4°C
podstrefa 6a od –23,3°C do –23,6°C
podstrefa 6b od –23,5°C do –17,8°C
podstrefa 7a od –17,7°C do –15,0°C
podstrefa 7b od –14,9°C do –12,3°C

Podział Polski na strefy i podstrefy klimatyczne

Chociaż pokryte szronem kwiaty dalii wyglądają pięknie, kłącza należy wykopać i przechowywać w pomieszczeniu

Warzywom kapustnym przyda się zimą ochrona, szczególnie przed szkodnikami, takimi jak mączlik

W której strefie mieszkasz?

W Stanach Zjednoczonych pojawia się coraz więcej nowych stref mrozoodporności (określanych również jako klimatyczne), lecz trudno się temu dziwić, zważywszy na to, że obejmują one obszar od Alaski na północy po granicę z Meksykiem na południu. W Wielkiej Brytanii mamy ich znacznie mniej. Zgodnie z mapą mrozoodporności wyznaczoną przez Departament Rolnictwa USA, najzimniejsza jest strefa 7, obejmująca Highlands w Szkocji, Lake District w Walii, Góry Pennińskie i inne wyżej położone tereny oddalone od wybrzeża. Tam, w porównaniu z resztą kraju, regularnie odnotowuje się znaczne spadki temperatury, a wiosną powietrze wolniej się nagrzewa.

Większość Wielkiej Brytanii leży w obrębie strefy 8, lecz obszary, w których woda morska stabilizuje temperaturę przynależą już do strefy 9. Ta obejmuje teren zachodniego wybrzeża, rozciągając się dosyć daleko w głąb lądu, łącznie z południowo-zachodnią częścią Anglii, wybrzeżem południowym i wąskim pasem wzdłuż wybrzeża zachodniego, aż po Flamborough Head. Dalej na południu zimne wiatry ze wschodu działają już ochładzająco i odnotowuje się tam zmienne wartości temperatury minimalnej, dla których opracowano różne kryteria doboru roślin. Jednak zasady, jak wiemy, są po to, by je łamać, zwłaszcza jeśli dotyczą one pogody. Za zimę uważa się okres, w którym średnia temperatura spada poniżej 6°C, lecz dla większości z nas jest to pora roku od końca listopada do lutego.

To oczywiste, że dla roślin pochodzących z obszaru śródziemnomorskiego życie w strefie 7 będzie wyzwaniem. Jeśli zima jest łaskawa, mogą poradzić sobie w strefie 8, jednak najlepiej będą się rozwijać w strefie 9, gdzie nawet gatunki uważane za wrażliwe na mróz przetrwają w niej bez szwanku. Czytając etykiety na roślinach kupowanych w szkółkach lub centrach ogrodniczych szukaj symboli strefy mrozoodporności, które będą dla ciebie wskazówką.

W latach 50. XX wieku w Yorkshire, gdzie dorastałem, pokryte szronem dalie były dosyć często spotykanym zjawiskiem we wrześniu. Obecnie zdarza się to dosyć rzadko poza strefą 7, chociaż i tam pierwsze przymrozki najprawdopodobniej pojawią się w październiku. W strefie 8 może to być nawet listopad, a w strefie 9 jeszcze później albo wcale, co jest wynikiem zmian klimatycznych. Dlatego opłaca się być ostrożnym, zapewniając ochronę roślinom o niższej mrozoodporności. Pamiętaj również o wzięciu pod uwagę lokalnych warunków klimatycznych, czyli mikroklimatu. W zagłębieniach w ziemi powstają zastoiska mrozowe, w których zbiera się zimne powietrze, a na bardziej stromych, odkrytych pagórkach zimne wiatry mogą być bardziej odczuwalne, nawet w strefie o łagodniejszym klimacie.

Nie daj się jednak przyprawić o zawrót głowy. Wystarczy zrozumieć lokalne warunki glebowo-klimatyczne oraz położenie ziemi, aby zapewnić roślinom odpowiednią opiekę, dzięki której przetrwają okres chłodniejszych temperatur.

eprasa.pl 44d28aa238

Plan ochrony roślin

Wnieś do środka

Rośliny w doniczkach, które nie są odporne na mróz, można wnieść do mrozoodpornej szklarni. W przypadku mniejszych okazów, jeśli nie masz szklarni, rozważ umieszczenie ich na słonecznym parapecie w sypialni. Nie zapomnij ich tylko podlać.
Przykłady Owoce cytrusowe, pelargonie

Wykop cebule i bulwy

Wykop cebule i bulwy roślin wrażliwych na mróz, osusz je, umieść w kuwetach z suchym podłożem i przechowuj w szopie [w Polsce w miejscu nie narażonym na mróz – red.]. Możesz również odciąć nadziemne części i wyściółkować ziemię 5 cm warstwą obornika, kompostu lub korą, które zapewnią odpowiednią izolację.
Przykłady Dalie, mieczyki

Izolacja

Dla dodatkowej ochrony niektóre rośliny możesz okryć agrowłókniną. Folia bąbelkowa nadaje się do owijania glinianych doniczek, jednak nie otulaj nią roślin, ponieważ nie przepuszcza powietrza – gromadzenie się wilgoci może doprowadzić do rozwoju grzybów.
Przykłady Żmijowce, paprocie drzewiaste, rośliny w donicach z terakoty

Klosze

Mniejsze rośliny, takie jak sałaty na wczesnozimowy zbiór, możesz osłonić kloszami. Nie zatrzymają wiele ciepła, lecz skutecznie ochronią je przed deszczem i zimnym wiatrem.
Przykłady Rośliny alpejskie wrażliwe na nadmiar wilgoci, np. raulia, oraz rośliny o srebrzystym ulistnieniu

Przenieś doniczki

Przeniesienie roślin ogrodowych w doniczkach pod ściany domu zapewni im większą ochronę niż mogłoby się wydawać – cegła lub kamień długo utrzymują ciepło, podnosząc nieco temperaturę otoczenia nocą.
Przykłady Klony japońskie w donicach, kamelie

Nie przycinaj

Pomyśl, zanim przytniesz swoje byliny – suche pędy i liście mogą posłużyć niektórym roślinom za naturalne ocieplenie. Weź też pod uwagę dziką faunę. Torebki nasienne dostarczają ptakom cennego pokarmu, a owady hibernują w pustych łodygach oraz pośród suchych liści.
Przykłady Mikołajki, trawy ozdobne, hortensje

DOBRE RADY ALANA

Jak długo to trwa?

W październiku i na początku listopada poświęć trochę czasu na zaopiekowanie się roślinami, które teraz tego potrzebują – może to oznaczać umieszczenie ich pod osłonami, ściółkowanie lub owinięcie agrowłókniną. Nie zajmie ci to dużo czasu, zwłaszcza gdy rozłożysz pracę na kilka weekendów.

zł Jak zaoszczędzić pieniądze?

Dzięki ochronie roślin zaoszczędzisz pieniądze, które w przeciwnym razie wydałbyś w przyszłym roku na ich wymianę. Jest to również sposób przeciwstawienia się „kulturze wyrzucania", która jest tak rozpowszechniona we współczesnym społeczeństwie. Pielęgnacja oraz utrzymanie roślin jest nie tylko satysfakcjonujące z osobistego i ekonomicznego punktu widzenia, lecz także wskazuje na odpowiedzialne podejście do kwestii zrównoważonego rozwoju.

? Czego oczekiwać?

Postaraj się każdej jesieni wykonać w ogrodzie jesienne porządki – z czasem staną się one stałym punktem w twoim rocznym kalendarzu prac ogrodniczych. Takie zakończenie sezonu w ogrodzie ma jednak na celu nie tylko jego uporządkowanie na zimę, lecz także zwiększenie szans roślin na przetrwanie oraz ich ponowny, silny wzrost wiosną.

Aby zabezpieczyć na zimę rośliny ciepłolubne, takie jak bananowce, otocz je płotkiem z drucianej siatki oraz tyczek i wypełnij w środku słomą

eprasa.pl 44d28aa238

Na terenach o łagodniejszym klimacie rośliny wrażliwe na mróz, takie jak paciorecznik, mogą przezimować w gruncie, lecz trzeba będzie je zabezpieczyć warstwą ściółki o grubości min. 15 cm

MROZOODPORNOŚĆ ROŚLIN – PRZEWODNIK

Wrażliwe na niskie temperatury Są to wszystkie rośliny, takie jak paciorecznik, które giną nie tylko wskutek mrozu, lecz także niskich temperatur. Tego typu gatunki potrzebują ochrony o każdej porze roku z wyjątkiem lata, kiedy większość z nich można wynieść na zewnątrz.

Nie ryzykuj – wykop kłącza paciorecznika i przezimuj w chłodnym pomieszczeniu

Częściowo mrozoodporne Wszystkie rośliny, takie jak kosmosy, które nie zawsze są odporne na działanie mrozu (zniosą temperaturę kilku stopni poniżej zera pod warunkiem, że nie zdarza się to zbyt często). Uprawiaj je pod szkłem i wynieś na zewnątrz dopiero, kiedy minie ryzyko przymrozków.

Mrozoodporne Rośliny odporne na temperatury poniżej zera. W niektórych przypadkach oznacza to, że cała część nadziemna rośliny może z powodzeniem przetrwać zimę (np. drzewa i krzewy), a w innych – że część nadziemna obumiera, ale pozostałe pod ziemią kłącza wypuszczają na wiosnę nowe pędy.

Nie zapomnij o reszcie ogrodu

■ **Zrób ziemię liściową** Zbierz liście z trawnika – jeśli tam zostaną, zgniją i spowodują obumieranie połaci trawy. Zamiast tego wykorzystaj je do zrobienia ziemi liściowej, która z czasem wróci do gleby i ją zasili. Pozostaw je w koszu z siatki drucianej ustawionej w rogu ogrodu, aby tam uległy rozkładowi. Może to zająć około roku – po tym czasie liście zmienią się w brązowy, sypki polepszacz do ziemi, na który warto poczekać.

■ **Zabezpiecz meble ogrodowe** Tego typu przedmioty bywają drogie. Jeśli są wykonane z drewna tekowego, możesz je zostawić tam, gdzie są, warto jednak je naoliwić, zanim pogoda na dobre się pogorszy, aby zapewnić im ochronę przed działaniem czynników atmosferycznych.

■ **Umyj szyby w szklarni** Brudne przeszklenia wpuszczają do środka znacznie mniejsze ilości cennego zimowego światła. Gdy na zewnątrz jest jeszcze w miarę ciepło, wynieś rośliny ze szklarni, wyszoruj szyby od góry do dołu i umyj szkielet szklarni oraz żwirową nawierzchnię. Dokładnie przejrzyj również swoje rośliny, usuwając z nich suche liście i przekwitłe kwiatostany, co uchroni je przed atakiem szkodników i chorobami. Po wszystkim wnieś je z powrotem do środka.

■ **Wyszoruj kostkę brukową** W wyniku długotrwałych opadów deszczu zielenieje. Zacznij od jej dokładnego wyszorowania twardą szczotką, a bardziej uporczywe glony usuń z pomocą myjki ciśnieniowej.

■ **Wyczyść drewniane nawierzchnie** Możesz użyć myjki ciśnieniowej, aby usunąć glony. W suchy dzień warto je również zabezpieczyć impregnatem. Jeśli będziesz powtarzał ten zabieg każdej jesieni, przedłużysz ich żywotność.

■ **Umieść w stawie piłkę pływającą** Zabezpieczy zbiornik wodny przed zamarzaniem. Aby ryby miały czym oddychać, możesz również zrobić w lodzie większą dziurę, wylewając na niego wrzątek.

Umyj szyby w szklarni, aby wpuścić do środka więcej słońca

POSŁUCHAJ rad Alana, jak zwabić więcej dzikich stworzeń do ogrodu i uprawiać owoce oraz warzywa z dziećmi. Sprawdź też jego serię podcastów 'Alan's Tea Break Tutorials' dla subskrybentów strefy Premium.

Wszystkie podcasty są dostępne na **www.GardenersWorld.com/podcast**

ZDJĘCIA: TORIE CHUGG; SARAH CUTTLE; PAUL DEBOIS, WITH THANKS TO RHS WISLEY

eprasa.pl 44d28aa238

PROLINE®

NARZĘDZIA Z CHARAKTEREM

LAUR KONSUMENTA 2023

Najlepsze narzędzia do pracy w Twoim ogrodzie

www.narzędzianonSTOP.pl

Poznaj dzikie **zwierzęta**

Wiele roślin zaczyna już więdnąć, chociaż werbena patagońska (*Verbena bonariensis*) i rudbekie sprawiają, że zarówno my, jak i dzika fauna kurczowo trzymamy się lata. Bluszcz jest w pełni rozkwitu: o tej porze roku najpierw go usłyszymy, a potem zauważymy. Królowe os i trzmieli, wraz z ostatnimi bzygami i lepiarkami bluszczówkami żerują na jego kwiatach, aby się wzmocnić przed zapadnięciem w sen zimowy lub rozpoczęciem migracji.

Bluszcz jest prawdziwym bohaterem pośród dzikich zwierząt: w okresie, gdy ustaje wegetacja większości roślin, jego kwiaty działają na zapylacze jak magnes, jagody stanowią wysokokaloryczne źródło pokarmu dla ptaków i małych ssaków, a jego liście zapewniają schronienie dla wielu gatunków zwierząt, począwszy od gniazdujących ptaków po hibernujące motyle. Im więcej bluszczu rośnie w naszych ogrodach, tym lepiej.

TEKST KATE BRADBURY

Możesz spotkać...

Nornicę rudą (*Myodes glareolus*)

Nornice rude posiadają kasztanowe ubarwienie z kremowym brzuchem. Często zamieszkują nasze ogrody – spotkasz je w pobliżu karmników dla ptaków, gdzie zbierają rozrzucone nasiona. Niektóre wspinają się po drzewach, aby zjadać pokarm bezpośrednio z karmnika. Lubią także owoce (zwłaszcza jeżyny), orzechy i małe owady. Nornice nie hibernują, dlatego teraz – kiedy dostępne dla nich zapasy pożywienia się kurczą – istnieje większe prawdopodobieństwo, że je spotkasz.

Nornice rude zamieszkują podobne siedliska co myszarki zaroślowe. Te ostatnie mają większe oczy i uszy oraz dłuższy ogon i zaostrzony pyszczek (nornice mają bardziej zaokrąglony ryjek). Norniki bure wyglądają podobnie, lecz ich ogony są dłuższe i rzadziej spotkamy je w ogrodach.

Nornice zazwyczaj zamieszkują nory położone płytko pod powierzchnią ziemi (w ogrodzie kopią je również pod szopami i innymi zabudowaniami gospodarczymi). Samice w ciągu jednego roku mogą wydać do czterech miotów liczących średnio po 3-4 młode. Porzucone przez nie gniazda często wykorzystywane są przez trzmiele.

Jeże przygotowują się do zimy

Wypatruj też...

- Jeży, które w dalszym ciągu starają się przybrać na wadze przed zimową hibernacją. Jeśli zauważysz jakiegoś w ciągu dnia, zadzwoń do straży miejskiej lub gminnej po pomoc.
- Motyli rusałek admirałów, które pojawiają się w słoneczne dni, aby żerować na kwiatach, takich jak werbena patagońska (*Verbena bonariensis*).
- Droździków, które przylatują w tym miesiącu i zjadają jagody. Zostawiaj dla nich połówki jabłek na ziemi.

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; SILKEHUETTCHE / ADOBESTOCK

Nornice rude nie mają lęku wysokości i często wspinają się po drzewach, aby zdobyć jagody lub wykraść jedzenie z karmników dla ptaków

“Nornice nie hibernują, dlatego teraz – kiedy dostępne dla nich zapasy pożywienia się kurczą – istnieje większe prawdopodobieństwo, że je spotkasz”

Stołówka dla zapylaczy

Obsadzenie donicy późno kwitnącymi bylinami to szybki i łatwy sposób na dodanie jesiennych kolorów, a jednocześnie zapewnienie zapylaczom źródła nektaru. Gatunki latające pod koniec sezonu, takie jak rusałka admirał czy rusałka pokrzywnik, lepiarka bluszczówka i bzygi w słoneczne dni szukają pożywienia. Możesz też zobaczyć pszczoły miodne i pojedyncze trzmiele, np. trzmiela rudego, odwiedzające w tym miesiącu kwiaty. Oprócz zaspokajania potrzeb owadów zapylających w ciągu najbliższych kilku tygodni, te bogate w nektar byliny powinny stworzyć przyjazną dla dzikiej przyrody kompozycję na wiele lat.

DOBRA RADA

Po kwitnieniu zostaw suche łodygi i liście, aby zapewnić schronienie dzikim stworzeniom na zimę. Rośliny można oczyścić z suszków wczesną wiosną.

Latające pod koniec sezonu admirały skorzystają z dodatkowej porcji nektaru

Lista materiałów potrzebnych do wykonania kompozycji

- Duży pojemnik
- Uniwersalne podłoże bez torfu
- Kwitnące jesienią rośliny nektarodajne

ODKRYJ więcej projektów typu zrób-to-sam na stronie **www.GardenersWorld.com/how-to/diy**

1 Wybierz rośliny nektarodajne, np. zawilce japońskie, astry gawędki, hebe, dalie o pojedynczych kwiatach, szałwie, rudbekie, kosmosy i nasturcje. Napełnij pojemnik uniwersalną ziemią bez torfu do 2/3 jego wysokości.

2 Przed włożeniem roślin do donicy ostrożnie rozplącz ciasno splątane korzenie. Wyższe rośliny umieść z tyłu kompozycji. Dosyp ziemi wokół brył korzeniowych i delikatnie ją uciśnij, aż wypełnisz cały pojemnik. Wyrównaj powierzchnię podłoża kilka centymetrów poniżej krawędzi donicy.

3 Obficie podlej. Usuwaj przekwitłe kwiaty hebe, kosmosów i dalii, aby pobudzić te rośliny do dalszego kwitnienia, ale resztę zostaw, aby zawiązały się nasiona dla ptaków. Gdy roślinom będzie już razem za ciasno, można je przesadzić do ogrodu lub podzielić i posadzić do doniczek.

TEKST: NIC WILSON. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; GETTY/PHILIPPE CLEMENT

eprasa.pl 44d28aa238

Ustaw swoją jesienną kompozycję w osłoniętym, ale słonecznym miejscu. Podlewaj przez całą jesień, ale pilnuj, by rośliny nie miały zbyt mokro

eprasa.pl 44d28aa238

Ogrodnicy
dla planety

Zamień zielone odpady w czarne złoto

Wytwarzanie własnego kompostu z odpadów organicznych wpływa korzystnie nie tylko na stan rabat kwietnych i warzywnych grządek, lecz także na środowisko naturalne. Ken Thompson wyjaśnia, dlaczego tak jest i dzieli się wskazówkami, jak go przygotować

ILUSTRACJE ELIN BROKENSHAW

Dr Ken Thompson jest ekologiem i ogrodnikiem lubiącym objaśniać rozwiązania naukowe leżące u podstaw prac ogrodniczych

Kompostowanie w ogrodzie nic nie kosztuje – odbywa się dzięki pracy armii bakterii, grzybów, dżdżownic, prosionków, mięczaków oraz owadów i nie wymaga żadnej pomocy z zewnątrz. Chociaż wiele władz lokalnych zbiera odpady zielone i dostarcza je do kompostowni, samodzielne kompostowanie ma dodatkową zaletę, ponieważ pozwala uniknąć emisji związanych z transportem. Co więcej, nie wymaga zużycia paliwa na ich przetworzenie i powstaje z nich cenny (darmowy!) polepszacz glebowy, który możesz wykorzystać w swoim ogrodzie.

Ponad połowa zawartości przeciętnego kosza na śmieci mogłaby trafiać do kompostownika. Rocznie jeden domowy kosz na kompost może zebrać 150 kg odpadów organicznych*, których nikt nie musi odbierać i przewozić do kompostowni. Zamiast tego znika potrzeba kupowania polepszaczy do gleby lub materiałów do ściółkowania, co jeszcze bardziej obniża koszty związane z transportem oraz zużycia worków plastikowych, które trudno przetworzyć.

Podczas rozrzucania kompostu w ogrodzie większość zawartego w nim dwutlenku węgla (produkt uboczny pracy dżdżownic) trafia z powrotem do gleby – miejsca o wiele bardziej dla niego bezpiecznego. Dużo słyszy się na temat wychwytywania i składowania dwutlenku węgla w celu złagodzenia zmian klimatycznych, kładąc duży nacisk na sadzenie drzew, jednak to w glebie znajduje się go dwukrotnie więcej niż w atmosferze i wszystkich roślinach na Ziemi razem wziętych.

„Rozłóż kompost na ziemi, a resztą zajmą się dżdżownice. Mieszanie go z ziemią nie jest potrzebne, a wręcz bywa szkodliwe”

Przekompostowane odpady zielone i kuchenne resztki są bogatym źródłem składników odżywczych dla roślin: azotu, fosforu i potasu. Kompost nie tylko chroni glebę przed ich utratą – ponieważ odpadki kuchenne same zawierają ich sporo, w postaci przekompostowanej sprawiają, że ziemia w ogrodzie staje się żyźniejsza. Ogrody potrzebują znacznie mniejszej ilości nawozów niż nam się wydaje, a jeśli

Zielone fakty

- **Materia organiczna, która trafia na wysypisko uwalnia metan, gaz cieplarniany 80 razy silniejszy od dwutlenku węgla**

*WRAP (BIT.LY/WRAP-WASTE) **RECYCLENOW.COM 'ENVIRONMENT AGENCY (BIT.LY/EA-WATER)

eprasa.pl 44d28aa238

zaczniesz samodzielnie wytwarzać kompost, będziesz ich potrzebować jeszcze mniej. Oszczędzisz pieniądze oraz ogromne ilości energii potrzebnej do jego przemysłowej produkcji i transportu.

Innymi słowy, domowe kompostowanie przynosi korzyści zarówno nam, jak i planecie, nie wspominając o dzikiej faunie i bioróżnorodności. Wielu z nas stara się stworzyć ogród przyjazny dzikim stworzeniom, lecz niewiele osób zdaje sobie sprawę, że znaczna ich część jest niewidoczna, bo żyją pod ziemią. W skali globalnej przynajmniej połowa biomasy pochodzenia zwierzęcego znajduje się właśnie w ziemi. Węgiel potrzebny do podtrzymania tego życia pochodzi z roślin, w większości z martwej materii roślinnej, czyli kompostu.

Kiedy już zaczniesz używać go w ogrodzie, będzie cały czas działał na korzyść upraw, pozwalając ci zaoszczędzić czas i pieniądze. Wystarczy rozłożyć go na powierzchni ziemi, a resztą zajmą się dżdżownice. Mieszanie kompostu z ziemią nie jest potrzebne, a wręcz bywa szkodliwe – narusza jej strukturę, utrudniając roślinom pobieranie składników odżywczych oraz niszczy tunele wydrążone przez dżdżownice. Wprowadzone do niej powietrze prowadzi do szybkiego utleniania się węgla organicznego (uwalnianego do atmosfery jako dwutlenek węgla) i, co najgorsze, uszkadza lub całkowicie niszczy gęstą sieć strzępek grzybów mikoryzowych. Ściółkowanie kompostem pomaga stłumić chwasty, zatrzymać wilgoć w glebie i chroni ją przed szkodliwym wpływem ulewnych deszczy.

Mimo wszystko, ankieta przeprowadzona przez RHS wykazała, że tylko jedna trzecia ogrodników kompostuje swoje odpady organiczne. Przewróć stronę, by przekonać się, jak proste jest kompostowanie, oraz że większość rzekomych utrudnień, które zniechęcają do robienia tego samodzielnie, zostało wyolbrzymionych lub jest mitem.

Różnica pomiędzy ziemią doniczkową a kompostem ogrodniczym

Nic Wilson, ogrodniczka i wolontariuszka dla Wildlife Trust, porównuje domowy kompost ogrodowy z podłożem do sadzenia roślin doniczkowych

Podłoże do sadzenia roślin doniczkowych jest w odpowiedni sposób przygotowane przez producenta pod uprawę w pojemnikach. Szeroka lista produktów, do której zaliczamy podłoża uniwersalne, do roślin wrzosowatych (kwasolubnych) oraz te na bazie ziemi oznacza, że masz możliwość dobrania mieszanki odpowiedniej dla twoich roślin. Wybieraj te bez dodatku torfu, aby zatrzymać go w torfowiskach, które są siedliskiem wielu dzikich zwierząt i magazynują ogromne ilości węgla. Domowy kompost jest idealnym polepszaczem glebowym. Jest pulchniejszy, ma bardziej grudkowatą strukturę i zawiera więcej składników odżywczych niż ziemia doniczkowa, dlatego często ściółkuje się nim rośliny. Chcąc samodzielnie przygotować domowe podłoże doniczkowe, można go połączyć z innymi składnikami, takimi jak ziemia liściowa, żwir oraz ił.

zielone fakty

- **Kompostując w domu przez rok wyemitujesz taką ilość gazów cieplarnianych, ile dwutlenku węgla wygeneruje pralka przez trzy miesiące ****
- **Materia organiczna w ziemi pełni rolę gąbki, będącej w stanie zatrzymać w niej 20 razy więcej wody niż sama waży†**

eprasa.pl 44d28aa238

JAK KOMPOSTOWAĆ ODPADY ORGANICZNE

Wytwarzanie domowego kompostu nie jest wymagającą czynnością i każdy może rozpocząć jego produkcję w dowolnym czasie. Dzięki tym wskazówkom cały proces zajdzie szybciej i bardziej efektywnie.

W jednym miejscu

Nie potrzebujesz dużego pojemnika, aby zrobić kompost, chociaż korzystanie z jednego pomoże ci utrzymać większy porządek. Sprawdź, czy lokalny urząd miasta lub gminy nie prowadzi sprzedaży tańszych kompostowników lub nie przyjmuje wniosków o ich bezpłatne otrzymanie, co byłoby najlepszym rozwiązaniem. Najwygodniejszy jest pojemnik z plastiku z recyklingu, w kształcie rozszerzającego się ku dołowi stożka ze zdejmowaną pokrywą.

Dobra rada Aby dostać się do gotowego kompostu, unieś cały pojemnik. Odłóż na bok nierozłożony materiał z samej góry, a potem wrzuć go z powrotem do tego samego pojemnika lub zacznij wypełniać nowy.

Przyspiesz proces

Często zaleca się, aby przerzucać kompost – raz, dwa, a nawet częściej. Nie jest to jednak konieczne; przerzucanie może trochę przyspieszyć proces, lecz ten nienaruszony i tak ostatecznie będzie udany.

Dobra rada Rozdrobnij składniki. Przerzucone czy nie, proces rozkładu zajdzie znacznie szybciej, jeśli materiał roślinny zostanie przed wrzuceniem do kompostownika pocięty na mniejsze kawałki, zwłaszcza wszystko, co jest nawet odrobinę twarde lub zdrewniałe, np. stare pędy bylin zimozielonych.

Utrzymuj ciepło

Nie oczekuj, że twój kompost się nagrzeje. Typowy domowy kompostownik jest zbyt mały, aby zatrzymać ciepło i rzadko kiedy temperatura w środku wzrasta o więcej niż 1-2 stopnie w porównaniu z temperaturą powietrza. Nie martw się, wszystko jest w porządku, dżdżownice pracujące nad twoim kompostem doskonale sobie poradzą w temperaturze otoczenia.

Dobra rada Ustaw kompostownik w osłoniętym, nasłonecznionym miejscu – dzięki ciepłu jego zawartość sama dłużej utrzyma wyższą temperaturę i proces rozkładu będzie szybszy.

Dorzuć chwasty

Twoja pryzma nie rozgrzeje się na tyle, by zniszczyć nasiona, korzenie oraz kłącza chwastów. Najlepszą przed nimi obroną będzie czujność – upewnij się, że wrzucone na kompost chwasty nie zdążyły wytworzyć nasion.

Dobra rada Zanim wrzucisz do kompostownika chwasty wieloletnie, takie jak mniszki, szczaw i perz, zniszcz ich korzenie i kłącza. Wystarczy, że zostawisz je w suchym i nasłoneczniony miejscu w ogrodzie do czasu, aż całkowicie zwiędną lub zmiażdżysz je młotkiem!

… i liście

Liście buku, dębu i wielu innych drzew są bogate w wysoce odporną na rozkład ligninę, w wyniku czego proces powstawania ziemi liściowej jest wolniejszy i zachodzi przy udziale grzybów. Jeśli masz ich dużo, najlepiej usyp z nich stos w oddzielnym miejscu i tam pozostaw do czasu, aż się rozłożą.

Dobra rada Przechowuj liście przez ok. 2 lata w kompostowniku, w czarnych workach foliowych lub w klatce z drucianej siatki. Ta ostatnia jest tania i wygodna, lecz liście szybciej w niej wysychają, więc gdy jest sucho, należy je polać wodą.

… oraz skoszoną trawę

Aby proces rozkładu przebiegał prawidłowo, do kompostowania potrzebne są: materiał roślinny, woda i powietrze. Gruba warstwa skoszonej trawy zawiera dużą ilość tych dwóch pierwszych składników, za to prawie w ogóle nie ma tego trzeciego, dlatego kompost z przewagą trawy staje się mazisty i ma nieprzyjemny zapach. Rozwiązaniem problemu jest wymieszanie trawy z pogniecionym papierem i tekturą, aby zwiększyć dopływ tlenu.

Dobra rada Kompostuj stare wyciągi z konta i wydruki potwierdzające płatność kartą kredytową. W dzisiejszych czasach, kiedy da się ukraść tożsamość i tak ważna jest ochrona danych osobowych, to idealne rozwiązanie problemu.

eprasa.pl 44d28aa238

Zielone fakty

- Dżdżownice kompostowe potrafią w ciągu tygodnia zjeść więcej odpadów kuchennych, niż same ważą
- Dżdżownice typu *anecic* wciągają do ziemi kompost z jej powierzchni, jednocześnie ją napowietrzając i zwiększając jej przepuszczalność

Na miarę możliwości

W małym ogrodzie możesz zastosować mniejsze pojemniki, lecz czasami samodzielne kompostowanie w ogóle nie jest możliwe. Dla osób z bardzo małym ogródkiem lub nie posiadających go wcale, jedną z opcji jest wermikompostownik. Nie jest tak prosty w utrzymaniu, jak tradycyjny kompostownik, dlatego zanim się na niego zdecydujesz, poszukaj informacji na temat jego obsługi. Wermikompostownik lepiej potraktować jako hobbistyczne wyzwanie.

Dobra rada Rozważ dołączenie do, a nawet założenie, grupy kompostującej. Poszukaj informacji w lokalnych stowarzyszeniach ogrodowych.

Bądź cierpliwy

Trudność w określeniu, kiedy kompost jest gotowy może być źródłem niepokoju. Jednym z głównych tego powodów jest często pojawiający się obraz ogrodników z przesypującym się przez ich dłonie pięknym, kruchym kompostem z własnej pryzmy; z jakiegoś powodu twój nigdy tak nie wygląda. Jednak kompostowanie to nie konkurs piękności i jeśli twój kompost jest trochę włóknisty lub grudkowaty, nic nie szkodzi, i tak się sprawdzi.

Dobra rada Kiedy w pierwszym dojrzewa już kompost, wypełniaj drugi na bieżąco nowym materiałem. Gdy się wypełni, kompost w tym pierwszym powinien być gotowy do użycia (teoretycznie).

Kompost na ściółkę

Kompost jest cennym produktem. Większość ogrodników nie jest w stanie samodzielnie wyprodukować ilości wystarczającej do wyściółkowania całego ogrodu, dlatego konieczne będzie ustalenie, gdzie jest najbardziej potrzebny. Rozejrzyj się po grządkach i rabatach sprawdzając, którym roślinom przydałaby się dodatkowa dawka składników odżywczych i wilgoci, których kompost jest źródłem. Jadalne rośliny uprawne są zazwyczaj bardzo żarłoczne, dlatego warto jest rozpocząć od najbardziej urodzajnych miejsc w ogrodzie.

1 Wypełnij pojemnik dojrzałym kompostem, aby móc go przetransportować w wybrane miejsce. Szpadle i łopaty sprawdzą się, gdy kompost jest suchy, a widły – gdy mamy do czynienia z bardziej mokrym produktem. Taczka nadaje się idealnie do przenoszenia większej jego ilości, natomiast gdy potrzebujesz go tylko trochę, wystarczy wiadro.

2 Przesiej kompost, jeśli z powodów estetycznych potrzebujesz go w drobniejszej formie – na przykład na rabatach w pobliżu drzwi wejściowych lub wokół tarasu – lub jeśli przygotowujesz mieszankę do sadzenia roślin. Pozostałe grudy wrzuć z powrotem na pryzmę lub wykorzystaj je jako ściółkę na tyłach rabat, gdzie nie będą widoczne.

3 Z pomocą rąk, wiadra, wideł lub szpadla rozłóż warstwę kompostu bezpośrednio na ziemi. Postaraj się nie wysypać go na ścieżki lub trawnik, ponieważ tylko się zmarnuje i trudno będzie go stamtąd usunąć. Aby stłumić kiełkowanie nasion chwastów obecnych w ziemi, wystarczy warstwa o grubości 1 cm.

ZDJĘCIA: JASON INGRAM; SARAH CUTTLE; TIM SANDALL; GETTY IMAGES/BORCHEE, KST PHOTOGRAPHY

eprasa.pl 44d28aa238

Pozwól naturze robić swoje

Przekopanie kompostu z ziemią wydaje się najlepszym sposobem na to, aby zawarte w nim składniki szybciej trafiły do korzeni roślin, jednak zabieg ten nie jest potrzebny, a może nawet okazać się szkodliwy.

Większość korzeni roślin ogrodowych najlepiej się rozwija będąc w symbiozie z grzybami (mikoryza) i bakteriami brodawkowymi (z rodzaju *Rhizobium*). Organizmy te żyją obok korzeni lub na korzeniach, tworząc w glebie sieć, dzięki której rośliny zyskują lepszy dostęp do składników odżywczych. Niektóre grzyby rozwijają swoje strzępki nawet na kilka metrów – o wiele dalej niż korzenie – a kopanie może je rozerwać, dlatego najlepiej rozprowadzić kompost na powierzchni gleby. Deszcz sprawi, że zawarte w nim składniki odżywcze spłyną głębiej do ziemi, a dżdżownice – które przemieszczają się między ziemią a ściółką z kompostu, wymieszają wszystko lepiej niż szpadel. Wzajemne oddziaływania między korzeniami a mikroorganizmami glebowymi to nowy obszar badań dla naukowców zajmujących się analizą bioróżnorodności gleb, a my przedstawimy więcej szczegółów na ten temat w kolejnej części serii *Ogrodnicy dla Planety*.

Kompost wymieszany z ziemią liściową, żwirem i iłem stanie się doskonałym podłożem doniczkowym

Odłóż górną warstwę kompostu, aby dostać się do partii gotowej do użycia, po czym wrzuć ją z powrotem do pojemnika

Ogrodnicy dla planety

TWÓJ WKŁAD

Wszyscy ogrodnicy produkują odpady organiczne poprzez usuwanie przekwitłych kwiatów, sprzątanie w ogrodzie, zbiory warzyw i owoców oraz przycinanie roślin. Podczas gdy wykorzystanie ich do przygotowania kompostu jest pod wieloma względami korzystne dla środowiska, zmarnowanie ich – przeciwnie, jest bardzo szkodliwe. Kompostowanie to najbardziej naturalny sposób na zagospodarowanie odpadów pochodzących z ogrodu, przynoszący ogromne korzyści w postaci produktu końcowego, który odżywi twoje rośliny i glebę.

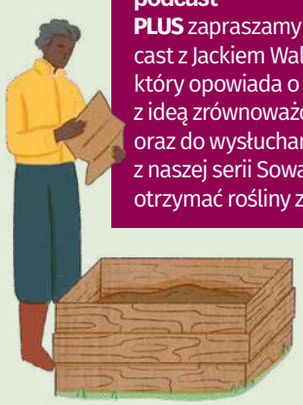

POSŁUCHAJ Arit Anderson opowiadającej o zrównoważonym ogrodnictwie i dowiedz się, w jaki sposób sami możemy dokonać pozytywnych zmian na **www.GardenersWorld.com/podcast**

PLUS zapraszamy na nowy podcast z Jackiem Wallingtonem, który opowiada o życiu zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju oraz do wysłuchania odcinków z naszej serii Sowalong o tym, jak otrzymać rośliny z nasion.

Odwiedź:
www.GardenersWorld.com/growinggreener

ZDJĘCIA: JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Bezprzewodowe dmuchawy do liści doskonale nadają się do uprzątnięcia liści i resztek z dużych powierzchni

WSZYSTKIE DMUCHAWY KUPISZ W POLSCE oprócz Yard Force LB G18

TESTUJEMY

Dmuchawy do liści

Kay Maguire testuje bezprzewodowe dmuchawy do liści w poszukiwaniu najlepszego modelu do jesiennych porządków

Grabie czy miotła to dobry sposób na uporządkowanie ogrodu, ale elektryczna dmuchawa do liści ułatwia pracę w niewygodnych zakamarkach i na dużych obszarach. Z jej pomocą można układać liście w stosy, co ułatwi ich zbieranie, albo wdmuchać je pod krzewy, gdzie będą się rozkładać i zasilać glebę. Dmuchawy są dostępne w wersji z zasilaniem elektrycznym, akumulatorowym i spalinowym. Ze względu na wygodę i łatwość użycia przetestowaliśmy bezprzewodowe dmuchawy do liści.

Dotychczas dmuchawy bezprzewodowe były mniej wydajne niż benzynowe i droższe niż przewodowe. Teraz kosztują dużo mniej, a modele z wyższej półki rzucają wyzwanie benzynowym. Są również cichsze i mają mniejszy wpływ na środowisko, a dzięki swojej zwrotności idealnie nadają się na mniejsze działki i do ogrodów z dużą liczbą donic, schodów i miejsc, w których zwykle gromadzą się liście. Chociaż brak przewodu elektrycznego oznacza, że możesz swobodnie korzystać z urządzenia, akumulator ograniczy czas jego używania, więc będziesz musiał się zatrzymać i go naładować, jeśli masz do wykonania większą pracę. Wiele bezprzewodowych dmuchaw do liści jest częścią większych bezprzewodowych systemów narzędzi, w których jeden akumulator i ładowarka pasują do wszystkich urządzeń z tej samej serii, więc po zainwestowaniu w dany zestaw i akumulator zaoszczędzisz pieniądze, dokupując w przyszłości inne urządzenia.

Jak testowaliśmy

Przetestowaliśmy 12 bezprzewodowych dmuchaw do liści z akumulatorem i ładowarką w cenie od poniżej 150 do ponad 400 funtów. Zostały wykorzystane do różnych zadań w ogrodzie: usuwania liści z trawników, rabat i żwirowych ścieżek, zarówno przy suchej, jak i mokrej pogodzie. Wcześniej sprawdziliśmy, czy w liściach nie ma dzikich zwierząt i zachowaliśmy ostrożność w pobliżu roślin, aby nie przeszkadzać owadom i innym stworzeniom. Zastosowaliśmy następujące kryteria, którym przypisaliśmy jednakową wagę:

- **Łatwość użycia:** Sprawdziliśmy zakres wymaganego montażu, łatwość i przejrzystość instrukcji oraz przyjrzeliśmy się opcjom przechowywania urządzenia, a także czasowi ładowania baterii.
- **Obsługa:** Oceniliśmy łatwość użytkowania, wagę, hałas, komfort i czas pracy baterii.
- **Efektywność:** Wzięliśmy pod uwagę możliwość sterowania mocą urządzenia i przepływem powietrza oraz zdolność do podrywania liści z ziemi i przesuwania liści.
- **Stosunek jakości do ceny:** Wzięliśmy pod uwagę wszystkie powyższe kryteria, a także jakość i wygląd, sugerowaną cenę detaliczną z akumulatorem i ładowarką oraz czas gwarancji.

eprasa.pl 44d28aa238

Budowa dmuchawy

Rura wylotowa
Plastikowe rury są mocowane do korpusu lub przyłączane przed samym użyciem. Rury teleskopowe są wygodne, jeśli chcesz złożyć urządzenie, a w niektórych modelach można dostosować długość rury do użytkownika. Rura musi być czysta, aby móc ją wygodnie założyć.

Regulacja prędkości wydmuchu
Różna prędkość wydmuchu powietrza umożliwia wykonywanie szerszego zakresu zadań niż w przypadku jednej prędkości.

Włącznik
Wystarczy nacisnąć, aby uruchomić dmuchawę. Niektóre modele są wyposażone w funkcję bezpiecznego włączania.

Uchwyt
Zaokrąglony uchwyt z miękką lub amortyzowaną rączką dla większego komfortu.

Ładowarka
Lampki kontrolne pokazują ładowanie i pełne naładowanie akumulatora, co w naszym teście trwało od 45 do 300 minut. Do wielu modeli można dokupić szybkie ładowarki.

Bateria litowo-jonowa
Może mieć różną wartość napięcia (V) i amperogodzin (Ah). Rozmiar i umiejscowienie wpływają na wagę i wyważenie urządzenia. Wskaźnik poziomu naładowania przydaje się w trakcie pracy.

Skrobak
Metalowa lub ząbkowana końcówka pozwala zeskrobać liście i zanieczyszczenia z ziemi.

Dysza
Wiele dmuchaw ma na wyposażeniu różne dysze; można je też je dokupić za dodatkową opłatą. Kształt dyszy modeluje strumień powietrza, a różne dysze służą do określonych zadań.

Wiatrak
Nazywany też wirnikiem, zasysa powietrze do silnika. Może być metalowy, plastikowy lub nylonowy.

Wpływ dmuchawy na dzikie stworzenia

Dmuchawy do liści mogą przypadkowo zdmuchnąć dzikie stworzenia, np. owady zapylające, a ich hałas może przeszkadzać i niepokoić małe zwierzęta, np. ptaki czy nietoperze. Liście na trawnikach i ścieżkach można łatwo zmieść lub zgrabić, ale jeśli masz problemy z poruszaniem się lub potrzebujesz mocy i precyzji dmuchawy, aby usunąć liście ze żwirowych ścieżek lub z gęsto obsadzonych rabat, przed rozpoczęciem pracy zawsze sprawdź obecność dzikich zwierząt.

Stosy liści zostaw w rogu ogrodu lub przy płocie albo ścianie, aby stworzyć schronienie dla jeży i trzmieli oraz zapewnić źródło pożywienia żabom, ropuchom i traszkom.

PONIŻEJ 150 £

OCENA: 16/20

Worx WG547E Air Turbine 109,99 £ / 348,65 zł

Bateria 20 V; 2,0 Ah **Waga** 2 kg **Hałas** 87 dB
Maks. prędkość wydmuchu 33 m/s
Gwarancja 2 lata

Brak możliwości rozłożenia elementów. Czas ładowania 60 minut, maks. czas pracy 20 minut. Solidna, ale nieporęczna. Brak wskaźnika poziomu naładowania baterii.

Zalety i wady

✔ Zadowalające ładowanie i czas pracy
✔ Dwie prędkości
✔ Należy do systemu narzędzi Worx PowerShare
✘ Mało dodatkowych funkcji
✘ Brak możliwości odłączenia rury
✘ Brak miękkiego uchwytu oraz wskaźnika poziomu naładowania baterii

Łatwość użycia ★★★★☆
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★☆
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 16/20

Kärcher LBL 2 Battery set 149,99 £ / 949 zł

Bateria 18 V; 2,5 Ah **Waga** 2 kg **Hałas** 88 dB
Maks. prędkość wydmuchu 58 m/s
Gwarancja 2 lata

Łatwa w montażu i przechowywaniu. Wskaźnik LCD pokazuje poziom naładowania baterii w minutach. Regulowana długość dyszy. Miękki uchwyt. Czas ładowania 300 minut, maks. czas pracy 22 minuty. Najlepsza do małych ogrodów.

Zalety i wady

✔ Dobrze wyważona i cicha
✔ Skrobak na końcu dyszy
✔ Należy do 18 V platformy bateryjnej Kärcher
✘ Długi czas ładowania
✘ Jedna prędkość
✘ Słabo zdmuchuje mokre liście

Łatwość użycia ★★★★☆
Obsługa ★★★★★
Efektywność ★★★☆☆
Jakość do ceny ★★★★☆

eprasa.pl 44d28aa238

OCENA: 17/20

Stiga SAB 100AE
115 £ / 590 zł

Bateria 20 V; 4 Ah **Waga** 2,1 kg **Hałas** 92 dB
Maks. prędkość wydmuchu 32 m/s
Gwarancja 2 lata

Łatwa w użyciu dzięki miękkiemu uchwytowi. Dwa ustawienia. Brak wyważenia po włożeniu baterii. Czas ładowania 140 minut, maks. czas pracy 40 minut. Wskaźnik poziomu naładowania baterii.

Zalety i wady
✔ Czas pracy 40 minut
✔ Szybkozłączka ułatwia odpięcie rury
✔ Część systemu narzędzi Stiga 100
✘ Jedna szeroka dysza
✘ Mała skuteczność na mokrych liściach

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★☆
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 17/20

Ryobi ONE+ HP Whisper
119,99 £ / 479,99 zł

Bateria 18 V; 4,0 Ah **Waga** 2,5 kg **Hałas** 93,5 dB
Maks. prędkość wydmuchu 42 m/s
Gwarancja 3 lata

Łatwa w użyciu i przechowywaniu. Solidna, ale ciężka. Silnik bezszczotkowy. Wciśnięcie przycisku zmienia prędkość. Skrobak na końcu dyszy. Czas ładowania 160 minut, maks. czas pracy 20 minut.

Zalety i wady
✔ Wskaźnik poziomu naładowania baterii
✔ Zdejmowana rura ułatwiająca przechowywanie
✔ Część systemu narzędzi Ryobi 18V One +
✘ Ciężka
✘ Jedna szeroka dysza

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★☆
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 17/20

Bosch ALB 18 Li
139,99 £ / 709 zł

Bateria 18 V; 2,5 Ah **Waga** 1,8 kg **Hałas** 80 dB
Maks. prędkość wydmuchu 58 m/s
Gwarancja 2 lata

Prosta i łatwa w użyciu dmuchawa. Rura na szybkozłączce. Tylko jedna prędkość i jedna dysza. Czas ładowania 60 minut, maks. czas pracy 17 minut. Najlepsza do małych ogrodów.

Zalety i wady
✔ Prosta, cicha i lekka
✔ Efektywna, wygięta dysza
✔ Część systemu Power for All
✘ Tylko jedna dysza i prędkość
✘ Wolno zdmuchuje mokre liście

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★★
Efektywność ★★★☆☆
Jakość do ceny ★★★★☆

PONIŻEJ 200 £

OCENA: 20/20

NAJ-LEPSZY ZAKUP

Worx WG543E Leaf Jet
179,99 £ / 788 zł

Bateria 20 V; 4,0 Ah **Waga** 1,7 kg **Hałas** 96 dB
Maks. prędkość wydmuchu 58 m/s
Gwarancja 2 lata

Gotowa do pracy po wyjęciu z pudełka. Przesuwna dysza. Miękki uchwyt. Silnik bezszczotkowy. Wskaźnik poziomu naładowania baterii. Dwie prędkości. Czas ładowania 60 minut, maks. czas pracy 23 minuty.

Zalety i wady
✔ Gotowa do pracy
✔ Prosta i mocna
✔ Najlżejsza w teście
✔ Różne prędkości
✔ Zdmuchuje mokre liście
✔ Należy do systemu narzędzi Worx PowerShare

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★★
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★★

OCENA: 19/20

NAJ-LEPSZY ZAKUP

Makita DUB186Z
179,99 £ / 729,49 zł

Bateria 18 V; 5 Ah **Waga** 2,1 kg **Hałas** 92,4 dB
Maks. prędkość wydmuchu 68 m/s
Gwarancja 3 lata

Lekka, mocna, łatwa w użyciu. Miękki uchwyt. Długa, wąska dysza do punktowego nadmuchu. Czas ładowania 45 minut, maks. czas pracy 80 minut.

Zalety i wady
✔ Trzy ustawienia prędkości
✔ Kompaktowa i wyważona
✔ Długi czas pracy w zależności od ustawienia
✔ Szybkie ładowanie
✔ Należy do systemu narzędzi akumulatorowych Makita LXT 18V
✘ Brak wskaźnika poziomu naładowania baterii

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★★

OCENA: 18/20

NAJ-LEPSZY ZAKUP

Yard Force LB G18
199,99 £

Bateria 40 V; 2,5 Ah **Waga** 2,6 kg **Hałas** 98 dB
Maks. prędkość wydmuchu 50 m/s
Gwarancja 2 lata

Dobrze przemyślana i mocna. Silnik bezszczotkowy. Trzy ustawienia prędkości i tryb Boost. Czas ładowania 60 minut, maksymalny czas pracy 30 minut. Dysze do punktowego lub silnego wydmuchu.

Zalety i wady
✔ Dwie dysze do wyboru
✔ Trzy prędkości + tryb Boost
✔ Tempomat z blokadą
✔ Należy do systemu baterii Yard Force GR40
✘ Niewygodna do schowania
✘ Głośna

Łatwość użycia ★★★★☆
Obsługa ★★★★★
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★☆

eprasa.pl 44d28aa238

POWYŻEJ 200 £

OCENA: 19/20

NAJ-LEPSZY ZAKUP

Einhell GE-LB 36/210 Li Turbo Blower 219,90 £ / 559 zł (z baterią i ładowarką)

Bateria 36 V; 3,0 Ah **Waga** 2,5 kg **Hałas** 94 dB
Maks. prędkość wydmuchu 58 m/s
Gwarancja 2 lata

Silnik bezszczotkowy. Dwie baterie 18 V ze wskaźnikami poziomu naładowania. Czas ładowania 60 minut, maks. czas pracy 92 minuty. Sześć prędkości plus tryb turbo.

Zalety i wady

- ✔ Dobrze wyważona, długi czas pracy
- ✔ Tryb turbo
- ✔ Różne dysze i prędkości wydmuchu
- ✔ Należy do systemu Einhell Power X-Change
- ✘ Akumulator i ładowarka sprzedawane oddzielnie

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★★★
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 16/20

Stihl BGA 57 Set 255 £ / 1299 zł

Bateria 36 V; 2,0 Ah **Waga** 2,2 kg **Hałas** 90 dB
Maks. prędkość wydmuchu 55 m/s
Gwarancja 2 lata

Nie wymaga montażu, ale trudna do schowania przez duży rozmiar. Bezpieczny włącznik. Miękki uchwyt. Trzy długości dysz. Jedna prędkość. Czas ładowania 150 minut, maksymalny czas pracy 22 minuty. Dysza z płaskim końcem.

Zalety i wady

- ✔ Wygodna i dobrze wyważona
- ✔ Cicha
- ✔ Różne długości dysz
- ✔ Należy do systemu baterii Stihl AK
- ✘ Sztywny montaż dyszy
- ✘ Słabo zdmuchuje mokre liście

Łatwość użycia ★★★★☆
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★☆
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 17/20

Ego LB5301E 900m3 Kit 269 £ / 1599 zł

Bateria 56 V; 2,5 Ah **Waga** 2,2 kg **Hałas** 100 dB
Maks. prędkość wydmuchu 59 m/s
Gwarancja 5 lat

Łatwa do złożenia i schowania. Posiada dyszę na szybkozłączkę i z płaskim końcem. Zmienna prędkość i tryb turbo. Czas ładowania 50 minut, maksymalny czas pracy 75 minut.

Zalety i wady

- ✔ Szybkie ładowanie i długi czas pracy
- ✔ Szeroka i płaska dysza
- ✔ Wyraźny wskaźnik poziomu naładowania baterii
- ✔ Należy do systemu EGO Power Plus
- ✔ Długa gwarancja
- ✘ Niewyważona
- ✘ Brak blokady bezpieczeństwa – da się włączyć przez przypadek

Łatwość użycia ★★★★★
Obsługa ★★★☆☆
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★☆

OCENA: 17/20

Honda HHB 36AXB 459 £ / 1795 zł

Bateria 36 V; 6,0 Ah **Waga** 2,7 kg **Hałas** 99 dB
Maks. prędkość wydmuchu 66 m/s
Gwarancja 2 lata

Dwie dysze. Akumulator ze wskaźnikiem poziomu naładowania schowany w pasie na biodra. Czas ładowania 55 minut, maks. czas pracy 18 minut. Możliwość wyboru różnych baterii.

Zalety i wady

- ✔ Pas na biodra rozkłada ciężar urządzenia
- ✔ Dostępne różne dysze
- ✔ Przełącznik zmiany prędkości
- ✔ Mocna
- ✔ Należy do systemu Honda 36 V
- ✘ Mniej wygodna od pozostałych
- ✘ Mniej wyważona od pozostałych

Łatwość użycia ★★★★☆
Obsługa ★★★★☆
Efektywność ★★★★★
Jakość do ceny ★★★★☆

NAJ-LEPSZY ZAKUP Nasz wybór dla twoich potrzeb

Najlepsza jakość
Worx WG543E Leaf Jet 179,99 £ / 788 zł

Lekka, łatwa w obsłudze dmuchawa o dużej mocy, gotowa do użycia od razu po wyjęciu z pudełka. Doskonała do średnich i małych ogrodów, ma dwie dysze o różnej długości i dwie prędkości, a dzięki bezszczotkowemu silnikowi urządzenie ma świetny stosunek jakości do mocy i posiadanych funkcji.

Najlepsze wyniki
Makita DUB186Z 179,99 £ / 729,49 zł

Łatwo można nią manewrować, posiada trzy ustawienia prędkości oraz przycisk regulacji. Długa, wąska dysza pozwala skoncentrować strumień powietrza. Długi czas pracy i szybkie ładowanie.

Najłatwiejsza w użyciu
Yard Force LB G18 199,99 £

Ta silna dmuchawa z silnikiem bezszczotkowym ma trzy prędkości wydmuchu plus tryb Boost oraz dyszę z płaską końcówką, zapewniającą mocny strumień powietrza. Dobrze wyważona i wygodna. Tempomat z blokadą ułatwia użytkowanie przez dłuższy czas.

Najwięcej opcji
Einhell GE-LB 36/210 Li Turbo Blower 219,90 £ / 559 zł

Dobrze przemyślana dmuchawa z wieloma funkcjami, w tym sześć prędkości wydmuchu i tryb turbo, wytrzymała, regulowana dysza z metalowym skrobakiem do zanieczyszczeń, pas do noszenia urządzenia i poręczny hak do zawieszania.

eprasa.pl 44d28aa238

Bezprzewodowe dmuchawy ułatwiają sprzątanie niewygodnych miejsc, takich jak schody czy narożniki

Jak wybrać dmuchawę do liści?

Odpowiedzi na poniższe pytania pomogą ci wybrać dmuchawę do liści odpowiadającą twoim potrzebom

Czy masz duży ogród?

Jeśli masz duży teren z dużą ilością liści do uprzątnięcia, poszukaj dmuchawy z baterią o długim czasie pracy lub weź pod uwagę czas ładowania, aby mieć pewność, że całą pracę wykonasz za jednym razem. Większość marek sprzedaje baterie osobno, więc rozważ zakup drugiego egzemplarza. Akumulatory litowo-jonowe w naszym teście różnią się napięciem od 18 V do 56 V i pojemnością od 2 Ah do 4 Ah, co odpowiada za moc i czas pracy dmuchawy na jednym ładowaniu. Szybkie ładowarki pomogą ci szybciej wrócić do sprzątania.

Co sprzątasz?

Dysze o różnych kształtach są przeznaczone do różnych zadań – okrągła, otwarta dysza zapewnia równomierne rozprowadzanie strumienia powietrza i idealnie nadaje się do ogólnego sprzątania dużych obszarów, takich jak trawniki. Płaskie dysze zwiększają prędkość wydmuchiwanego powietrza i tworzą punktowy strumień, przydatny do usuwania zanieczyszczeń w rogach i wokół donic. Wilgotne liście mogą być trudne do usunięcia i wymagać dużej prędkości powietrza, podanej w m/s lub km/h (tak szybko powietrze wylatuje z dmuchawy), a im wyższa prędkość, tym silniejszy podmuch.

Aby mieć większą kontrolę, wybierz dmuchawę z regulacją prędkości wydmuchu, co jest przydatne, kiedy używasz dmuchawy na różnych powierzchniach – żwirowe ścieżki i delikatne rośliny na rabatach wymagają łagodniejszego wydmuchu niż mokre liście na tarasie lub trawniku. Zmiana prędkości i praca maszyny na niskich ustawieniach pomaga również zredukować hałas i zużycie energii, a także może nawet dwukrotnie wydłużyć czas pracy urządzenia, zanim akumulator będzie wymagał ponownego naładowania.

Jak długo będziesz pracować?

Jeśli używasz dmuchawy przez długi czas, ważna jest jego waga i wygoda pracy. Wszystkie wagi podane w naszym teście dotyczą dmuchaw bez podłączonego akumulatora. Większy akumulator oraz jego umiejscowienie może sprawić, że urządzenie będzie znacznie cięższe, więc przed zakupem sprawdź, jak dmuchawa leży w dłoni.

Jeśli waga dmuchawy jest problemem, poszukaj modelu z pasem do noszenia lub opcją przypięcia baterii w pasie lub noszenia w plecaku. Niektóre dmuchawy mają wbudowany pomocny tempomat, który umożliwia ustawienie i utrzymanie określonej prędkości wydmuchu, zamiast ciągłego przytrzymywania spustu, co jest mniej męczące przy dłuższej pracy.

Ile masz miejsca do schowania urządzenia?

Jeśli brakuje ci miejsca do przechowywania, poszukaj dmuchawy z dyszami i rurami, które można rozłączyć i odpiąć od korpusu urządzenia. Hak do zawieszania przyda się do łatwego przechowywania urządzenia.

Co dostajesz w cenie?

Silniki bezszczotkowe są mocniejsze, wydajniejsze i trwalsze, dlatego warto w nie zainwestować, podczas gdy dmuchawy z metalowym wentylatorem będą bardziej odporne na przypadkowe kamienie, które mogą wlecieć do środka urządzenia. Nie wszystkie dmuchawy mają na wyposażeniu wymienne dysze – niektóre wymagają dokupienia płaskiej końcówki, więc przed zakupem sprawdź, co znajduje się w pudełku. Długość gwarancji może się różnić w zależności od marki. Niektóre wymagają rejestracji do uzyskania gwarancji (Ego) lub zyskania najdłuższego czasu gwarancji (Worx, Kärcher, Bosch, Einhell, Makita i Yard Force).

Gdzie kupić

- Bosch **www.amazon.co.uk**
- Ego **www.egopowerplus.co.uk**
- Einhell **www.einhell.co.uk**
- Honda **www.honda.co.uk**
- Kärcher **www.kaercher.com**
- Makita **www.makitauk.com**
- Ryobi **www.uk.ryobitools.eu**
- Stiga **www.stiga.com**
- Stihl **www.stihl.co.uk**
- Worx **www.worx-uk.com**
- Yard Force **www.yardforce.eu/uk**

OBEJRZYJ filmy i przeczytaj więcej o dmuchawach na stronie **www.GardenersWorld.com/reviews**

eprasa.pl 44d28aa238

Prosto **z grządki**

Przyszła jesień, więc po naprawdę udanym sezonie pora przyszykować działkę do zimowego snu. Ale lato ma jeszcze jeden smakołyk do zaoferowania – Rekha przygotowuje swoją pyszną, pikantną sałatkę z jabłek

Gdyby jesień zapytała mnie, czego nauczyło mnie lato, moja odpowiedź brzmiałaby: „cierpliwości". Lubię pracować na najwyższych obrotach w szczycie wiosny, zajęta sianiem, pikowaniem, sadzeniem i odhaczaniem z listy niezliczonych innych prac. Ale w tym roku skorzystałam z okazji, aby przysiąść na ławce z palet i po prostu cieszyć się widokiem, który stworzyłam. Wspaniale jest poświęcić chwilę, by docenić to, jak działka ewoluowała w kolorowy, produktywny ogródek w wiejskim stylu.

Ale dość tej nostalgii – wróćmy do tu i teraz. Działka, zanim przejdzie w stan hibernacji, potrzebuje jeszcze trochę uwagi z mojej strony. Wysiewam zielony nawóz: wkrótce cała działka pokryje się gęstymi liśćmi, które przetrwają zimowe miesiące.

Wieszanie papryczek chili do suszenia nie tylko pomaga im wyschnąć, ale też sprawia, że świetnie wyglądają

Zwolniła produkcja przetworów. Za każdym razem, gdy przechodzę obok stołu, przerzucam tacę z suszącymi się papryczkami chili. Gdy tylko usłyszę grzechotanie, zamykam je w słoiku z klipsem.

Zioła, które suszyły się w szklarni, przyniosłam już do domu. Wraz z nadejściem deszczu ja też w nim zostanę, rozdrabniając i pakując suszone zioła, takie jak estragon i mięta, w pojedyncze partie, które staną się ozdobą szafki z przyprawami.

Na koniec sprawdzam szopę, w której poddaję segregacji ziemniaki i gdzie mogę poświęcić trochę czasu na podziwianie lśniących, domowych jabłek – nie mogę się doczekać ich zjedzenia.

Jak uprawiam Jabłka

Zbiory jabłek w pełni, ale moja jabłoń zaczyna swoją pracę, gdy budzi ją w marcu wiosenne ciepło. W środku zimy, gdy działka jest jeszcze uśpiona, cięcie jabłoni jest jedynym zadaniem, w które naprawdę się angażuję. Przycinam górne przyrosty do trzeciego lub czwartego pąka, usuwam wszelkie krzyżujące się gałęzie i, co ważniejsze, przerzedzam środek, aby uzyskać dobrą cyrkulację powietrza latem, gdy drzewo owocuje. W marcu zasilę ją mączką z krwi, ryb i kości oraz przykryję podstawę warstwą ściółki – mieszanką domowego kompostu i słomy.

Wraz z nadejściem wiosennego ocieplenia może pojawić się owocówka jabłkóweczka. Szkody wyrządzone przez szkodnika będą widoczne dopiero latem lub jesienią, gdy zobaczysz zaatakowane owoce. Zauważysz, gdy rozetniesz owoc – jego środek będzie pełen larw. Zawieszenie pułapki feromonowej na drzewie pozwoli odłowić samce ćmy, aby nie mogły kopulować z samicami i tworzyć wygłodniałych larw.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w życiu drzewa jest „czerwcowy opad" (opad świętojański), kiedy słabsze owoce opadają, dając reszcie miejsce na pęcznienie i dalszy wzrost. Następnie, jeśli jest to młode drzewo, należy zadbać o jego nawodnienie, szczególnie w okresach upałów. Zbiory rozpoczną się późnym latem do połowy jesieni, w zależności od odmiany. Owoce należy zbierać ostrożnie oraz przechowywać w skrzynkach ułożonych w chłodnej, ciemnej szopie.

SPRÓBUJ TAKŻE

Mając do wyboru wiele odmian, można znaleźć jabłoń odpowiednią do każdego ogrodu. Jeśli uprawiasz w donicach, wypróbuj **'James Grieve'** lub **'Royal Gala'** na karłowatej podkładce M9. Do małego ogrodu z ograniczoną przestrzenią wybierz jabłoń z serii **Starline**, która rośnie w formie wąskiej kolumny bez konieczności przycinania. Moją ulubioną odmianą jabłek do gotowania jest **'Bramley's Seedling'**.

Zawieś pułapki feromonowe na początku maja, aby złapać samce owocówki jabłkóweczki.

ZDJĘCIA: PAUL DEBOIS; GETTY/R TSUBIN

eprasa.pl 44d28aa238

Październikowe prace na działce

WYSIEJ

- **Bób** Wysiewaj bezpośrednio do gruntu na głębokość 5 cm, w odległości 25 cm od siebie. Przykryj kloszem, aby chronić przed najgorszą pogodą.
- **Ozimą cebulę** Posadź cebule z dymki w miejscu docelowym na zewnątrz lub w multipletach, aby rosły przez zimę w szklarni.

ZRÓB

- **Podsyp ziemią** dookoła jarmuże i brukselki. Wbij paliki i zabezpiecz łodygi, aby silne zimowe wiatry nie kołysały roślinami i nie uszkodziły korzeni.
- **Pobierz sadzonki zdrewniałe** podczas przycinania krzewów o miękkich owocach, takich jak czerwona porzeczka i agrest, aby wyhodować nowe rośliny za darmo.
- **Przerzuć kompost**, aby pomóc napowietrzyć jego zawartość i zapewnić mu dobry start na mroźne zimowe miesiące. Jeśli jest trochę suchy, podlej go teraz. Przykryj pryzmę z wierzchu, aby ochronić ją przed zimowym deszczem – zbyt duża ilość wody spowalnia proces rozkładu.
- **Posadź** sadzonki truskawek pobrane z rozłogów w lecie. Zapewnij im najlepszy możliwy start, podczas sadzenia dodając obornik lub domowy kompost.
- **Opróżnij** doniczki ze szklarni, wrzucając resztki roślinne na kompost.

ZBIERZ

- **Niedojrzałe pomidory** Przynieś jeszcze zielone do domu i umieść w papierowej torbie z bananem, aby pomóc im dojrzeć.
- **Dynie** Przechowaj ostatnie tegoroczne zbiory w szklarni lub w jasnym, suchym i przewiewnym miejscu.
- **Selery korzeniowe** będą gotowe – zbieraj je w miarę potrzeb. Seler jest odporny na mróz [do temperatury około minus pięć stopni Celsjusza – red.], ale przed nadejściem silnych mrozów należy okryć go kloszem lub włókniną.

ZDJĘCIA: PAUL DEBOIS; GETTY/MAHIRATES

REKLAMA

DUNOON

angielska porcelana najwyższej jakości!

JEJ WYSOKOŚĆ PORCELANA

DO KAŻDEGO ZAMÓWIENIA NA HASŁO GARDENERS' WORLD PREZENT GRATIS

atut&primar

hurt: atut-primar.pl dekoracje@atut-primar.pl +48 667 881 308 detal: domprezentow.pl

DOBRA RADA

Jesienią wokół jabłoni rozłóż dobrze przekompostowaną organiczną ściółkę, pozostawiając niewielką szczelinę obok pnia, a wiosną zasil drzewo mączką z krwi, ryb i kości.

Delikatnie przekręć owoce, aby ocenić ich dojrzałość: dojrzałe łatwo odchodzą z gałęzi

eprasa.pl

Pikantny jabłkowy Colesław

Inspirowana kuchnią indyjską sałatka z dodatkiem pikantnego, marynowanego mango. Idealna do burgerów i hot dogów.

4 DUŻE PORCJE

- 200 g startego deserowego jabłka
- 50 g drobno posiekanej kapusty
- 6 drobno pokrojonych cebul dymek
- 1 łyżka marynowanego mango
- 3 łyżki jogurtu

PRZEPIS

1 Wymieszaj jabłko i kapustę w misce z marynowanym mango oraz jogurtem.

2 Dodaj pokrojoną dymkę. Unikaj nadmiernego mieszania, które może zbytnio rozdrobnić dymkę.

3 Wykorzystaj sałatkę do hamburgerów i hot dogów lub jako osobną przystawkę.

eprasa.pl 44d28aa238

Obfitość za grosze

ZBIERANIE PLONÓW

Kończąc swoją serię, ekoogrodniczka Sally Nex przygląda się uprawom, które nadal można wysiewać, dzieli się przydatnymi wskazówkami dotyczącymi zbiorów i pokazuje, jak zbudować inspekt z recyklingu

Kolejny wspaniały sezon dobiega końca. Jak zwykle były sukcesy oraz rzeczy, które nie do końca poszły zgodnie z planem. Ale najlepsze w uprawie warzyw jest to, że zawsze jest następny rok. Tak naprawdę, jeśli postępowałeś zgodnie z radami zawartymi na tych stronach w ciągu ostatnich kilku numerów, twój nowy sezon już trwa.

W trudnych czasach dobrze jest czerpać pociechę z grządek warzywnych, które teraz obfitują w darmową żywność – od porów po pasternak i warzywa kapustne – i wiedzieć, że jest ona organiczna, wolna od plastiku i niskoemisyjna. Jednak jeszcze nie pora schować się do domu. Wraz ze skracającymi się dniami i spadkiem temperatury wydaje się, że wszystko dojrzewa w pośpiechu i trzeba zebrać ostatnie plony, a także przygotować działkę na nadchodzącą zimę. Załóż więc dodatkowy sweter, chwyć łopatę i udaj się do pryzmy kompostowej – mamy trochę ściółkowania do zrobienia!

ZDJĘCIA: JASON INGRAM

W tym miesiącu zbierz marchewki, zanim staną się zbyt twarde. Jeśli nie możesz ich teraz wszystkich wykorzystać, przechowaj je w skrzyni z piaskiem.

“Wydaje się, że wszystko dojrzewa w pośpiechu i trzeba zebrać ostatnie plony, a także przygotować działkę na nadchodzącą zimę”

Gotowe do zbioru

Czy to nie zabawne, jak smaki dopasowują się do pory roku? Wiosną wszystko jest lekkie i świeże, a letnie warzywa są słodkie i soczyste. A teraz, gdy jesień zmienia wszystko w złoto, przechodzimy do bogatszych, pocieszających, zimnych smaków: dymnego jarmużu 'Cavolo Nero', kremowej dyni piżmowej oraz pożywnych buraków, marchwi i rzepy.

Chociaż korzenie można pozostawić w ziemi, podczas ciepłej jesieni często rosną dalej, stając się nieapetycznie zdrewniałe. Dlatego warto wykorzystać je teraz: wyciągnąć, oderwać część nadziemną, a następnie ułożyć korzenie między warstwami wilgotnego piasku w drewnianych skrzynkach.

Cykoria jest już gotowa do ścięcia. Gorycz w jej liściach może być cechą nabytą, ale można złagodzić ten smak piekąc je w miodzie lub occie balsamicznym. Cykorię warzywną możesz także podpędzić, aby była słodsza: przytnij rośliny do 3 cm nad ziemią, wykop korzenie i przesadź do wiader z wilgotnym podłożem. Trzymaj je w ciemnym i ciepłym miejscu, a po około czterech tygodniach wykiełkują słodkie, blade główki.

U góry: W tym miesiącu wykop ostatnie buraki i wykorzystaj je do przygotowania pożywnych gulaszy, zapiekanek, a nawet ciast i ciasteczek. Po prawej: Zbierz cykorie, gdy uformują twarde główki – pikantne liście mogą być spożywane na surowo lub ugotowane.

eprasa.pl 44d

Wysiej teraz

Jest już za późno, by siać warzywa na tegoroczne zbiory. Chociaż nasiona wykiełkują, rośliny nie będą miały wystarczająco dużo czasu, aby dorosnąć do zbiorów przed zimą.

Ale nie odkładaj jeszcze kuwet wysiewowych. Wysiej warzywa liściaste i pozwól im przezimować w formie rozsady – w lutym obudzą się do życia i na przednówku bardzo wcześnie dostarczą liści. Wybieraj spośród zimowych sałat, szpinaku, mizuny i liściastych ziół, takich jak trybula. Uprawiaj je pod okryciem z włókniny lub w inspekcie (patrz na odwrocie) i podlewaj oszczędnie, aż pogoda się ociepli.

Zachowaj najbardziej dorodne cebule szalotki i ząbki czosnku z tegorocznych zbiorów – możesz je posadzić ponownie, zapewniając sobie przyszłoroczne zapasy za darmo i przy zerowym śladzie węglowym. Sadzenie jesienią zapewnia szalotce długi okres wegetacji, którego potrzebuje, a czosnkowi daje największe szanse na dobrą, chłodną pogodę, która skłoni główki do podziału na ząbki.

Siej warzywa liściowe, aby przezimowały jako młode rośliny w szklarni, inspekcie lub pod osłonami, chronione przed trudnymi warunkami pogodowymi

Podczas ściółkowania bądź hojny – staraj się przykryć całą powierzchnię ziemi w warzywniku warstwą ściółki o grubości co najmniej 5 cm

Planuj z wyprzedzeniem

Nadchodzi zima i wszystko, co zrobisz teraz, aby pomóc swojemu ogrodowi przetrwać zimne miesiące, przyniesie korzyść następnej wiosny.

Przesadź do donic wrażliwe na mróz zioła, takie jak werbena cytrynowa, pelargonia pachnąca i trawa cytrynowa. Wszystkie przetrwają do kolejnego sezonu, jeśli przeniesiesz je teraz do chłodnej szklarni.

Następnie wyściółkuj ogród grubą warstwą materii organicznej. Ściółkowanie zapobiega wypłukiwaniu składników odżywczych przez zimowe deszcze, a także chroni przed chwastami. Trudno jest jednak wyprodukować wystarczającą ilość domowego kompostu, aby móc wyściółkować cały ogród, a kupny polepszacz gleby jest drogi i dostarczany w plastikowym worku. Ale jeśli porozumiesz się z innymi ogrodnikami, możesz kupić materiał do ściółkowania luzem od lokalnych dostawców. Możesz też zapytać w pobliskich szkółkach jeździeckich lub gospodarstwach rolnych, czy możesz przeprowadzić nalot na ich hałdy przekompostowanego obornika (najpierw sprawdź, czy ich pastwiska są wolne od herbicydów). Następnie rozłóż na grządkach warzywnych warstwę ściółki o grubości 5-8 cm, aby stworzyć piękną, ciepłą kołdrę, która ochroni glebę do wiosny.

Zrób to sam: *inspekt*

Wykorzystaj materiały z recyklingu, aby zbudować inspekt, przydatny do ochrony wrażliwych rozsad i młodych roślin. Jeśli potrafisz posługiwać się piłą i młotkiem, postępuj zgodnie z moimi prostymi wskazówkami.

Przewodnik krok po kroku

Inspekty są jak miniszklarnie i są niezwykle przydatne. Można ich używać do zimowania rozsad lub jako miejsce pośrednie pomiędzy domowym parapetem a otwartym ogrodem, gdy młode rośliny stopniowo aklimatyzują się do warunków na zewnątrz. W dużym inspekcie można nawet uprawiać melony. Gotowe inspekty są często małe i mają okna wykonane z poliwęglanu; ale możesz stworzyć własną luksusową wersję o zerowej emisji dwutlenku węgla, a do tego tak dużą, jak chcesz, za zaledwie kilka złotych.

1 **PO PIERWSZE** znajdź okno. Są powszechnie dostępne z drugiej ręki: w Internecie, na złomowiskach lub w kontenerach budowlanych (za pozwoleniem). Następnie z desek lub używanego drewna paletowego wykonaj skrzynię o tych samych wymiarach, co okno.

2 **ZRÓB** słupki narożne: wyższe z tyłu niż z przodu, ponieważ szklany dach musi opadać w dół, aby woda spływała. Przybij pierwszą warstwę desek wokół ich podstawy, a następnie drugą warstwę tylko z tyłu.

3 **PRZYTNIJ** przednie i boczne deski, aby utworzyć drugą warstwę. Przed zamocowaniem przedniej deski zmniejsz jej szerokość o około 5 cm. Następnie na bocznych deskach zaznacz nachylenie od przodu do tyłu, odetnij nadmiar, a następnie przybij je do ramy.

4 **UMIEŚĆ** okno na górze. Przymocuj je do podstawy za pomocą zawiasów z tyłu, jeśli chcesz. Użyj istniejącego zaczepu lub przykręć drewnianą rozpórkę z boku, aby okno można było bezpiecznie otworzyć dla lepszej wentylacji.

Więcej ekopomysłów na oszczędzanie

■ **Przezimuj papryczki chili** – chociaż uprawiamy je jako rośliny jednoroczne, papryczki chili często mogą przetrwać zimę, jeśli są chronione przed mrozem. Im starsze rośliny, tym ich plony będą lepsze. Najlepiej zimują papryczki chili o małych owocach (w typie Piri Piri) oraz odmiana 'NuMex Twilight' – uprawiaj je w donicach, a następnie trzymaj w pomieszczeniu przy oknie, podlewając tylko od czasu do czasu.

■ **Używaj wazonów jako osłon** – zamiast kupować drogie szklane klosze do osłony, umieść duże przezroczyste wazony nad wrażliwymi siewkami. Będą równie dobrze chronić rośliny. Wsadź klin, aby podnieść jedną krawędź nad ziemię i zapewnić wentylację.

■ **Zaprzyjaźnij się z rolnikiem** – możesz dzięki temu znaleźć lokalne i zrównoważone źródło dodatkowej ściółki. Fermentory biogazu w gospodarstwach rolnych przekształcają gnojowicę krowią lub włókna roślinne w biogaz, a produktem ubocznym jest niezwykle bogaty, organiczny kompost (odpad pofermentacyjny). Możliwe jest zorganizowanie dostawy lub odbioru.

■ **Wykorzystaj stare prześcieradła jako włókninę** – agrowłóknina może wyglądać jak tkanina, ale w rzeczywistości jest to tkany polipropylen. Cienkie, białe bawełniane prześcieradła chronią rośliny przed mrozem bez zanieczyszczania środowiska plastikiem. Kup tanie używane prześcieradła online lub w sklepach z używanymi rzeczami i rozłóż je na ramach lub obręczach.

■ **Utrzymuj ciepło w szklarni** – wykorzystując pasywną energię słoneczną. Wyłóż boki szklarni kartonem w celu jej izolacji, a następnie napełnij czarne beczki lub wiadra wodą. Będą pochłaniać ciepło z zimowego słońca i uwalniać je w nocy, podnosząc temperaturę o dwa lub trzy stopnie.

eprasa.pl 44d28aa238

w prenumeracie do

25%

taniej

Prenumerata

Prenumeratorzy dostają rabat na Gardeners' World i otrzymują czasopismo wprost do swojej skrzynki pocztowej! Zaprenumeruj magazyn z rabatem:

- 5% – na kwartał (3 wydania) w cenie 51,00 zł
- 10% – na rok (10 wydań) w cenie 161,10 zł
- 25% – na dwa lata (20 wydań) w cenie 268,50 zł

Prenumeratę zamówisz na **www.UlubionyKiosk.pl**

Przesyłka gratis

prenumerata@avt.pl | 22 257 84 22 (godz. 10:00-14:00)
AVT-Korporacja sp. z o.o., ul. Leszczynowa 11, 03-197 Warszawa,
ING Bank Śląski 18 1050 1012 1000 0024 3173 1013

eprasa.pl 44d28aa238

Małgorzata Kalemba-Drożdż – dr biochemii, autorka książek botaniczno-kulinarnych: *Jadalne kwiaty, Pyszne chwasty, Skarby ogrodu, Smakowite drzewa, Różane przepisy.* Laureatka AIG Prix Międzynarodowej Akademii Gastronomicznej.

Zakochaj się w jarzębinie

Czerwone korale, czerwone niczym wino, korale z polnej jarzębiny... zachwycają swoją barwą, ale można je też przerobić na pyszne dania. Jarzębina, czyli jarząb pospolity (*Sorbus aucuparia*) to bardzo dekoracyjne drzewo z rodziny różowatych i cenna roślina jadalna. Owoce jarzębiny zawierają sporo witaminy C i mnóstwo karotenoidów, a także sorbitol, sorbozę i kwas sorbowy.

W tradycji ludowej jarzębina budziła kontrowersje. Z jednej strony wierzono, że może pomóc w miłosnych czarach i zwiększać mleczność krów, a także ozdabiano nią wieńce dożynkowe i bukiety na święto Matki Boskiej Zielnej, aby zabezpieczyć obfitość plonów pszenicy. Z drugiej strony bywała nazywana grzesznym drzewem, bo według podań na jarzębinie powiesił się Judasz i w związku z tym była tematem tabu. W tradycji anglosaskiej jarzębina chroniła przed czarownicami i złymi duchami oraz dawała zdrowie i płodność bydłu, zaś w tradycji nordyckiej jarzębina nazywana jest ochroną Thora, bo dzięki niej ten bóg uratował się przed upadkiem do rwącej rzeki.

Przetwory z owoców

Owoców jarzębiny nie można jeść na surowo w dużych ilościach ze względu na obecność niewielkich ilości toksycznego kwasu parasorbowego, czyli laktonu kwasu sorbowego, który powstaje z cukru – sorbozy, a który pod wpływem podgrzewania, suszenia lub mrożenia przekształcany jest do kwasu sorbowego, czyli naturalnego konserwantu żywności, bardzo skutecznego przeciw pleśniom.

W moich rodzinnych stronach starsze pokolenie z rozrzewnieniem wspomina przysmak z czasów ich dzieciństwa: jarzębinę w czekoladzie, ale z tych owoców można też zrobić syrop, konfiturę, kompot, wino czy nalewkę (słynny jarzębiak); można je także kandyzować, a także dodawać jako przyprawę konserwującą do innych przetworów.

Często sadzone jako drzewka dekoracyjne: jarząb mączny (*Sorbus aria*) oraz jarząb szwedzki (*Sorbus intermedia*) również mają jadalne owoce, które są większe, zdecydowanie mniej gorzkie niż owoce jarzębu pospolitego i nadają się do spożywania na surowo.

ZDJĘCIA: MAŁGORZATA KALEMBA DROŻDŻ, АЛЕКСАНДРА ОРЕХОВА / ADOBESTOCK

prasa.pl 44028aa23

Kandyzowana jarzębina

SKŁADNIKI

- 1 szklanka cukru
- 1 cytryna
- kilka goździków
- kawałek cynamonu
- owoce jarzębiny

PRZEPIS

Owoce jarzębiny umyj, osusz i zamroź na przynajmniej dwa dni. Następnie zamrożoną jarzębinę wrzuć do wrzątku, zagotuj i odcedź.

Cukier zagotuj z sokiem z cytryny, kilkoma łyżkami wody, kawałkiem skórki z cytryny i przyprawami. Do gotującego się syropu wrzuć partię owoców i smaż na wolnym ogniu, aż staną się szkliste. Wyłów owoce i wyłóż na papier do pieczenia do obeschnięcia (możesz je też dodatkowo obtoczyć w cukrze kryształe). Do syropu wrzucaj i smaż kolejne porcje jarzębiny.

Kiszona jarzębina

SKŁADNIKI

- owoce jarząbu pospolitego, mącznego lub szwedzkiego
- sól kamienna
- woda
- czosnek, kawałek korzenia chrzanu, koper albo inne ulubione przyprawy do kiszenia

PRZEPIS

Dojrzałe owoce jarzębiny oderwij od szypułek, umyj i wstaw na dwa dni do zamrażarki. Potem zblanszuj we wrzątku, żeby dokładniej pozbawić je goryczy. Możesz też wykorzystać owoce jarząbu mącznego lub szwedzkiego, które nie są tak bardzo gorzkie jak dzika jarzębina, więc nie trzeba ich przemrażać. Do wyparzonych słoików wrzuć przyprawy, po czym wsyp owoce. Rozpuść sól w gorącej wodzie (1 łyżka soli na 1 litr wody), uzyskaną solanką zalej jarzębinę i szczelnie zakręć. Po tygodniu przenieś w chłodniejsze miejsce, a po dwóch lub trzech tygodniach powinny być ukiszone.

Podawaj jako dodatek do mięs, serów albo sałatek, np. sałatki z pomidorów i cebuli.

eprasa.pl 44d28aa238

Zbierz opadłe liście i zgromadź je w klatce z drucianej siatki – rozłożą się i powstanie z nich ziemia liściowa, idealna na ściółkę

Październik u Monty'ego

Kwiecień i październik są niczym dwie strony monety – jedna reprezentuje początek, a druga schyłek sezonu ogrodniczego. Oba miesiące są na swój sposób spektakularne – w żadnym innym nie zachodzi taka mnogość zmian. Początek października jest nadal naznaczony latem, lecz pod koniec depcze mu po piętach zima. Myślimy o nim jako o miesiącu opadających liści, lecz tak naprawdę o wiele więcej spada ich w listopadzie, wtedy też ich barwy są znacznie piękniejsze. Mimo tego to teraz rozpoczyna się sezon na ich zbieranie, co jest według mnie tak samo ważne, jak robienie kompostu. Wynika to z faktu, że z każdego liścia można otrzymać ziemię liściową, a ta – która w przeciwieństwie do kompostu nie wymaga przerzucania, mieszania ani posiadania szczególnej wiedzy – jest złotem ogrodników.

Zawsze zaczynam grabienie liści od sadu, tak by łatwiej było zebrać spady jabłek, które stanowią przeważającą część naszej konsumpcji tych owoców aż do świąt. Te zerwane z drzew przechowujemy do jedzenia w okresie od środka zimy aż do wiosny przyszłego roku.

ZOBACZ jak Monty robi ziemię liściową na **www.GardenersWorld.com/make-leafmould**

ZDJĘCIA: MARSHA ARNOLD; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Pielęgnacja dalii

Przez zmiany klimatu pogoda w październiku w całym kraju jest obecnie o wiele łagodniejsza niż zaledwie 20 lat temu, a jeszcze bardziej odczuwalnie niż, kiedy byłem dzieckiem w latach 50. i 60. XX wieku. Oznacza to, że rośliny pochodzące z obszarów położonych bliżej równika, takie jak dalie, titonie i paciorecznik będą nadal kwitły w październiku, aż do nadejścia pierwszych przymrozków, pod których wpływem ich kwiaty czernieją.

Dalie desperacko próbują zawiązywać nasiona, co hamuje kwitnienie. Dlatego, aby nadal cieszyć się nowymi kwiatami, ważne jest usuwanie tych przekwitłych. Wycinamy je do najwyższego liścia lub bocznego odrostu, co w przypadku niektórych odmian oznacza skrócenie łodygi z kwiatem o ok. 30 cm, czasami więcej. Odróżnienie przekwitłych kwiatów od nowych pąków kwiatowych bywa trudne – niezawodnym na to sposobem jest sprawdzenie ich kształtu. Przekwitłe kwiaty są spiczaste i mają kształt stożka, podczas gdy nieotwarte pąki są zaokrąglone.

OGLĄDAJ filmy i uzyskaj wskazówki na **www.GardenersWorld.com/dahlias**

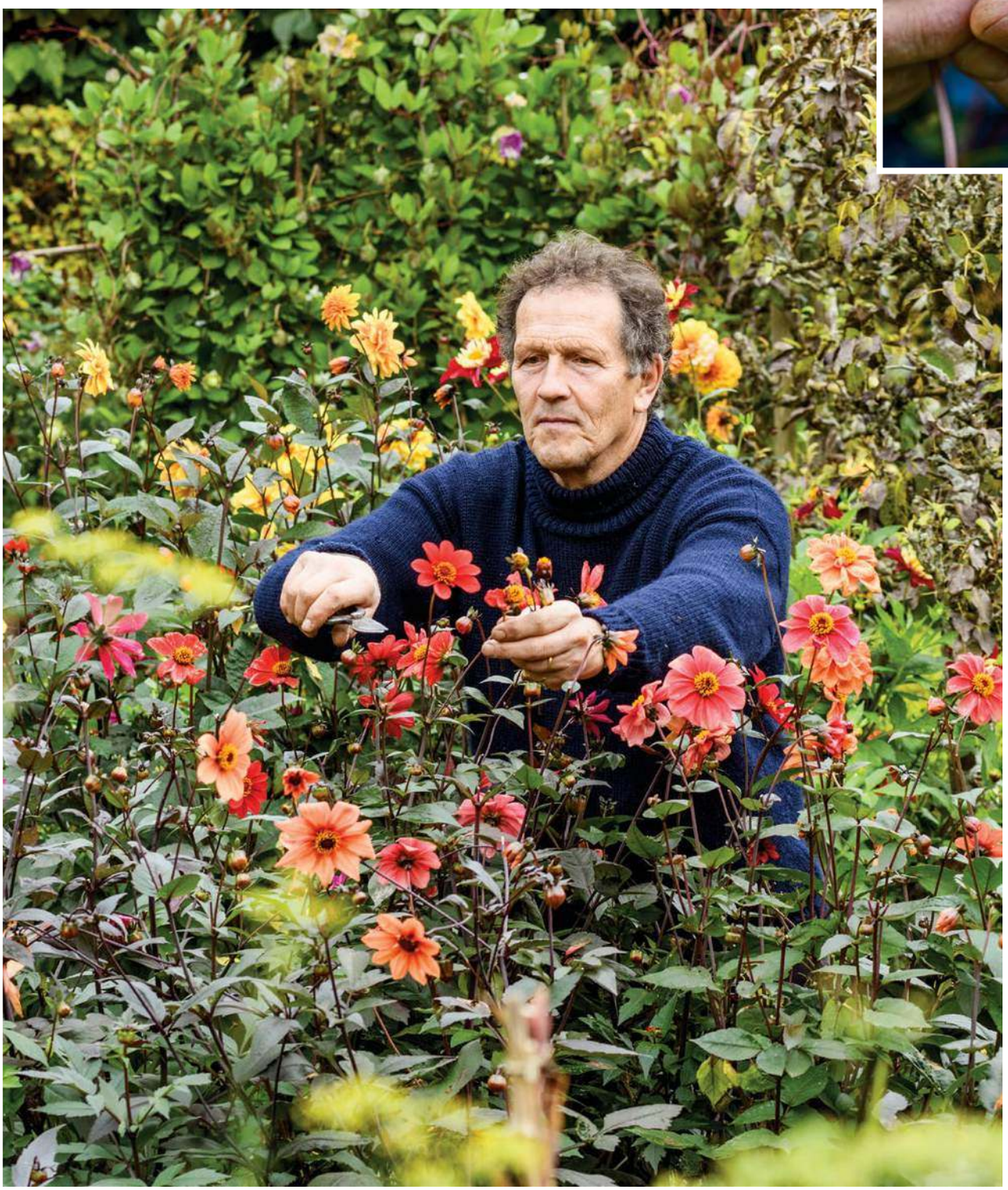

Jeśli to możliwe, codziennie usuwaj przekwitłe kwiaty dalii, uważając, aby usunąć tylko spiczaste, przekwitające pąki (powyżej, po prawej), a nie te zaokrąglone (powyżej, po lewej)

eprasa.pl 44d28aa238

Posadź cebulki kosaćców w płytkich doniczkach ze żwirowym podłożem, na głębokości 5 cm i w odstępach co 5 cm

Trzymaj donice w zimnym inspekcie lub osłoniętym przed ulewnymi deszczami miejscu na zewnątrz

Posadź kwitnące zimą kosaćce

Wczesne kosaćce, takie jak kosaciec żyłkowany (*Iris reticulata*) i *Iris histrioides* wybuchają kolorem w lutym, a nawet pod koniec stycznia, a październik jest idealnym miesiącem na ich sadzenie. Te kosaćce są całkowicie mrozoodporne – często zdarzało mi się, że doniczki, w których je uprawiam zupełnie zamarzły i mróz nie odpuszczał przez wiele dni. Nie tolerują jednak zbyt mokrego podłoża, dlatego sadzę je w doniczkach zamiast na naszych rabatach z gliniastą ziemią. Przygotowuję dla nich podłoże, mieszając żwir pół na pół z ziemią doniczkową bez torfu. Na początku możesz odnieść wrażenie, że mieszanka jest zbyt ziarnista, lecz kosaćce uwielbiają takie podłoże.

Nie wymagają głębokich pojemników, sprawdzą się okrągłe donice w kształcie niskiej misy, które lepiej wyeksponują kształty i barwy kosaćców. Przykryj cebulki mieszanką podłoża, po czym rozsyp na wierzchu dodatkową warstwę czystego żwiru, aby poprawić przepuszczalność i ochronić kwitnące rośliny przed zabrudzeniami błotem podczas deszczu.

Mogą zostać na zewnątrz, dopóki nie ma ryzyka, że przemokną, lecz ja wstawiam je do szklanego inspektu, który działa niczym parasol – wpuszcza zimno, ale chroni przed wilgocią. Kiedy zaczną pojawiać się pąki kwiatowe, przenoszę kilka doniczek do szklarni, aby pobudzić je do wcześniejszego kwitnienia, jednak pozostawione na rabatach na zewnątrz rozkwitną nawet w najzimniejszy dzień lutego.

SAŁATA

Młode sadzonki sałaty z sierpniowego wysiewu są teraz gotowe do przesadzenia do szklarni, na miejscu po pomidorach. Sadzę tam również mrozoodporne warzywa liściaste, takie jak rukola, mizuna oraz mibuna. Zimą przyda im się okrycie, lecz nie potrzebują ogrzewania. Przed sadzeniem spulchnij ziemię widełkami i dodaj do niej trochę kompostu. Młode rośliny szybko się przyjmą w ciepłej ziemi i w przyszłym miesiącu będą gotowe do zbioru.

Wykorzystaj zimą grządki w szklarni i posadź na nich teraz sadzonki sałat

Nie zapomnij

- Zabezpiecz paprocie drzewiaste przed mrozami, owijając grubą agrowłókniną koronę i górną części pnia
- Zbierz dynie i przechowuj je w chłodnym, suchym pomieszczeniu
- Pobierz sadzonki zdrewniałe z krzewów ozdobnych i owocowych, aby za darmo otrzymać więcej roślin

ODWIEDŹ www.GardenersWorld.com/october-jobs po więcej sezonowych prac i porad

ZDJĘCIA: JASON INGRAM; STEPHEN MARWOOD

eprasa.pl 44d28aa238

DOBRA RADA

Sadząc w tym miesiącu nowe krzewy i byliny, sprawdź ich docelową wysokość i rozłożystość oraz pozostaw wystarczająco dużo miejsca, aby mogły dorosnąć. Luki można co roku wypełniać roślinami jednorocznymi, zanim byliny wypełnią przestrzeń.

Nie zapomnij

- **Przenieś rośliny alpejskie rosnące w donicach w suche, osłonięte miejsca, aby nie narażać ich na silne ulewy, a później na zimową wilgoć**
- **Wysiej groszek pachnący w doniczkach lub multipaletach o głębokości co najmniej 7 cm i ustaw je w inspekcie lub osłoniętym miejscu na zewnątrz**
- **Pobieraj sadzonki z niekwitnących pędów roślin, które mogą nie przetrwać zimy**
- **Przytnij budleje o jedną trzecią lub połowę, aby uniknąć łamania się pędów na wietrze**
- **Usuń stare liście u podstawy krzewów róż, aby zapobiec porażeniu roślin przez choroby grzybowe**

Stwórz w donicy kwiatową kompozycję, która rozjaśni najciemniejszy dzień

Stwórz zimową kompozycję w pojemniku

Wypełnij dużą donicę prawie po brzegi uniwersalnym podłożem bez torfu i wybierz do zimowej kompozycji rośliny takie jak bratki, wrzosy, zimozielone trawy i małe zimozielone krzewy. Namocz je przed przesadzeniem, a następnie wybierz jedną roślinę jako punkt centralny i umieść ją w środku doniczki.

Rozmieść wokół mniejsze rośliny. Jeśli poziom podłoża obniży się podczas dociskania, dołóż więcej podłoża wokół roślin, upewniając się, że ich korzenie są przykryte, a powierzchnia podłoża znajduje się kilka centymetrów poniżej krawędzi doniczki. Ustaw doniczkę w docelowym miejscu, a następnie dokładnie ją podlej.

Jasnoróżowe kwiatostany rozchodnika pod koniec sezonu przyciągną zapylacze.

Posadź rozchodniki na obrzeżach rabat

Rozjaśnij krawędź rabaty za pomocą kilku roślin na obwódki posadzonych przed wyższymi roślinami. Możesz wykorzystać rośliny o wyprostowanym lub rozłożystym pokroju, ale muszą być niskie – wysokość nie może przekraczać 60 cm. Odpowiednie będą rozchodniki, żurawki, przywrotniki i niskie, odporne na mróz bodziszki.

Zawsze pozostawiaj 30 cm wolnej przestrzeni między roślinami a krawędzią rabaty, aby umożliwić roślinom wzrost i chronić trawnik przed rozrastającymi się pędami. Przed sadzeniem należy usunąć chwasty i zasilić glebę nawozem z mączki kostnej. Aby rośliny dobrze się przyjęły, podlej zarówno rośliny, jak i dołki do sadzenia.

KROK PO KROKU

Przygotowanie cebulowej lazanii

Stwórz doniczkę pełną roślin cebulowych posadzonych warstwami, aby następnej wiosny uzyskać mnóstwo kwiatów. Posadź mieszankę późnych kwiatów, takich jak tulipany na dole, narcyzy w środku, a kosaćce żyłkowane na górze donicy. Te kwiaty nie będą co roku powtarzać obfitego kwitnienia, ale w przyszłym roku stworzą piękny wiosenny spektakl.

1 WSYP do głębokiej doniczki 20 cm warstwę uniwersalnego podłoża bez torfu. Umieść najpóźniej kwitnące cebulki na powierzchni podłoża, spiczastym końcem do góry.

2 POZOSTAW 3-5 cm odstępu między cebulami. Dociśnij podłoże wokół cebul, a następnie dodaj kolejną warstwę podłoża, grubości 5 cm.

3 POSADŹ kolejny zestaw cebul i przykryj je 5 cm warstwą podłoża. Dodaj ostatnie cebulki i przykryj ostatnią warstwą podłoża o wysokości 5 cm.

TEKST: ROSIE YEOMANS. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE
(WITH THANKS TO WREST PARK ENGLISH HERITAGE, SILSOE, BEDFORDSHIRE)

eprasa.pl 44d28aa238

KROK PO KROKU Dzielenie bylin rabatowych

Wykop i podziel byliny rabatowe, takie jak krwawnik, floks i czyściec (pokazany tutaj), które przerosły swoją przestrzeń. Jeśli gleba jest ciężka i wilgotna, nowo posadzone rośliny mogą gnić. Rośliny o mięsistych korzeniach są szczególnie podatne na gnicie, więc zaczekaj z podziałem do wiosny. Do wiosny zostaw też te rośliny, które wytwarzają pożyteczne nasienniki. Dzięki regularnemu podziałowi uzyskasz zdrowe rośliny, które będą pięknie kwitły przez kilka lat.

1 **PRZYTRZYMAJ** łodygi w garści, odcinając je od rośliny u podstawy. Przytnij je tak nisko, jak to możliwe, nie uszkadzając korony rośliny.

2 **WYKONAJ** nacięcia w podłożu wokół krawędzi całej kępy, a następnie wbij szpadel nisko pod kątem, aby przeciąć korzenie pod spodem i podważyć je.

3 **PRZETNIJ** szpadlem roślinę, tnąc wszystkie łodygi, które uniknęły pierwszego cięcia oraz wyrwij wszystkie uszkodzone i martwe liście, a następnie podziel kępę na części.

4 **WYBIERZ** najsilniejsze odrosty i przesadź je na rabatę, uciskając ziemię tak, aby rosły na tym samym poziomie co poprzednio. Podlej obficie, a następnie wyściółkuj ziemię wokół.

ODWIEDŹ
www.GardenersWorld.com/propagation aby uzyskać więcej porad na temat rozmnażania roślin

1

2

3

4

Wytrząśnij nasiona bezpośrednio do papierowej torebki, aby uniknąć ich rozsypania.

Zbierz nasiona santoliny cyprysikowatej

Wybierz słoneczny, suchy dzień, aby zebrać nasiona z kwitnących latem krzewów, takich jak santolina cyprysikowata. Odetnij całe łodygi kwiatowe i trzymaj je ostrożnie w pozycji pionowej. Następnie przechyl je do góry nogami do papierowej torby, aby nasiona swobodnie wypadły.

Nasiona można wysiać od razu do żwirowego podłoża do rozmnażania i umieścić w inspekcie lub zachować i wysiać wiosną.

ODWIEDŹ
www.GardenersWorld.com/collect-seed po więcej porad na temat zbioru nasion

20 MINUT WOLNEGO

Posadź teraz na rabatach pszonaki, które będą gotowe do kwitnienia następnej wiosny. Wybierz dla nich słoneczne miejsce z przepuszczalną ziemią. Najpierw przygotuj podłoże: przekop je i dodaj trochę materii organicznej, takiej jak obornik lub ziemia liściowa. Posadź rośliny tak, aby podstawy najniższych liści znajdowały się na poziomie gruntu i dociśnij je, aby były dobrze zakotwiczone w ziemi przez zimę.

eprasa.pl 44d28aa238

Zetnij liście pomidorów, aby wpuścić światło, które pomoże dojrzeć ostatnim owocom w sezonie

Zbierz ostatnie pomidory

Odetnij wszystkie liście zasłaniające grona pomidorów, aby wystawić ostatnie owoce na maksymalną ilość światła słonecznego i przyspieszyć ich dojrzewanie. Jeśli chcesz usunąć rośliny ze szklarni, to możesz zadowolić się zielonymi owocami lub odciąć całe grono oraz powiesić je w suchym i jasnym miejscu, aby owoce nieco dojrzały.

Zbieraj pomidory, kiedy zmienią kolor. Jeśli musisz zebrać zielone owoce, poszukaj przepisów, które pozwolą je w pełni wykorzystać, np. na gulasze, pikle i chutney.

Sprawdź rozwój ciętych sadzonek

Sprawdź ukorzeniane sadzonki i usuń wszelkie oznaki rozwoju chorób grzybowych. Zetnij wszystkie liście, które obumierają oraz pędy, które próbują zakwitnąć. Zimą sadzonki muszą być utrzymywane w dobrej kondycji do czasu, gdy będzie więcej światła i będzie można je przesadzić do doniczek, aby pobudzić silny, zwarty wzrost.

Chroń je przed mrozem, rozstaw na stole ogrodniczym i podlewaj bardzo małą ilością wody. Zawsze przed podlewaniem włóż palec do podłoża, aby sprawdzić poziom nawodnienia, ponieważ młode korzenie łatwo gniją. Podlewaj tylko wtedy, gdy podłoże jest naprawdę suche.

Doniczki z młodymi ciętymi sadzonkami powinny stać w odpowiednim rozstawie i nie być podlewane niemal do wiosny.

Wysiej mikrolistki na zimę

Wysiej groch w kuwetach lub w wolnych miejscach w szklarni, aby uzyskać zapas mikrolistków do zbioru zimą. Można siać groch bardzo blisko siebie, ponieważ pędy zbiera się, gdy osiągną wysokość 5-10 cm.

Możesz kupić specjalne nasiona grochu na mikrolistki, ale nadadzą się wszystkie nasiona, nawet suchy groch do gotowania. Namaczaj przez noc, a następnie wysiej i przykryj warstwą podłoża bez torfu równą wysokości nasion. Podlej i czekaj aż wykiełkują, co zimą zajmie dwa lub trzy tygodnie.

Rozsyp nasiona grochu równomiernie na powierzchni ziemi

ODWIEDŹ wwwGardenersWorld.com/microgreens aby dowiedzieć się więcej o uprawie roślin na mirkolistki

SZYBKIE ROZWIĄZANIA

Wyszoruj ławki, podłogi i szczeliny między szybami szklarni, aby usunąć resztki roślin i tym samym zmniejszyć ryzyko zimowania zarodników grzybów. Pozostaw na razie pajęczyny, ponieważ pająki mogą łapać późno pojawiające się szkodniki. Usuń je zimą.

TEKST: ROSIE YEOMANS. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; PAUL DEBOIS; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

KROK PO KROKU Wysiej bób

Wysiej teraz w kuwetach bób do wysadzenia wiosną przyszłego roku. Bób można siać na zewnątrz, bo siewki są odporne na mróz; wysiew na rozsadę jest konieczny, jeśli grządka zimą jest zbyt mokra lub gdy istnieje ryzyko, że myszy wyjedzą nasiona, zanim te zdążą wykiełkować.

Przed wysadzeniem roślin na zewnątrz należy je zahartować, aby przyzwyczaiły się do niskich temperatur. Jeśli nieco się wyciągną, przytnij je, a wyrośnie więcej pędów.

1 **WYPEŁNIJ** kuwetę do wysiewów lub kilka małych doniczek mieszanką 50:50 podłoża z dodatkiem ziemi John Innes No.1 oraz beztorfowego podłoża uniwersalnego.

2 **WCIŚNIJ** nasiona stroną ze znaczkiem do dołu, a następnie dociśnij powierzchnię podłoża. Upewnij się, że nasiona są przykryte co najmniej 2 cm warstwą podłoża.

3 **ZAPISZ** datę siewu oraz nazwę odmiany bobu na etykiecie, aby uniknąć pomyłki w przypadku wysiewu w kilku kuwetach. Włóż etykietę w podłoże przy krawędzi kuwety.

4 **ZAFUNDUJ** nasionom porządne, długie podlewanie. Przed kolejnym podlewaniem sprawdź wilgotność podłoża. Nie powinno wyschnąć, ale jeśli będzie zbyt mokre, nasiona zgniją.

ODWIEDŹ
www.GardenersWorld.com/seeds-bulbs po więcej wskazówek i porad dotyczących siewu nasion i sadzenia cebul

1

2

3

4

Cebule kosaćców żyłkowanych są łatwe w uprawie i nadają się do donic

Posadź kosaćce żyłkowane

Posadź w donicach cebule kosaćców żyłkowanych (*Iris reticulata*), aby wczesną wiosną uzyskać słodko pachnącą dekorację z miniaturowych kwiatów do szklarni. Podłoże doniczkowe z dodatkiem mieszanki John Innes wymieszaj ze żwirem i napełnij donicę do wysokości 5 cm poniżej krawędzi.

Umieść w donicy dużo cebul spiczastym końcem ku górze (ale tak, by się nie stykały), aby uzyskać imponujący efekt. Ostrożnie przykryj cebule podłożem aż po brzeg donicy i dociśnij je.

Podlej, a następnie ustaw donice na półce w szklarni, gdzie, kiedy nadejdzie wiosna i zakwitną, będziesz mógł cieszyć się ich zapachem.

ODWIEDŹ
www.GardenersWorld.com/greenhouse po więcej informacji na temat upraw w szklarni

Nie zapomnij

- **Posadź cebule frezji, po pięć sztuk w donicy o średnicy 12 cm, aby cieszyć się ich zapachem w pomieszczeniach**
- **Przymocuj warstwy folii bąbelkowej do szyb w szklarni od wewnątrz, aby ją zaizolować**
- **W cieplejsze dni wietrz szklarnię przez kilka godzin, ale nie zapomnij o zamknięciu otworów wentylacyjnych i okien wieczorem**
- **Sprawdź grzejniki, aby upewnić się, że działają**

10 MINUT WOLNEGO

Wysiej nasiona rukoli w szklarni na grządkach lub w kuwetach, aby zbierać ją przez zimę. Rozsyp nasiona na powierzchni ziemi i przykryj je warstwą przesianego podłoża. Powinny wykiełkować, jeśli temperatura wynosi 7°C lub jest cieplej.

Schowaj rośliny egzotyczne

Zanim temperatury w nocy spadną do wartości jednocyfrowych, zbierz i przenieś do pomieszczeń donice z roślinami egzotycznymi, które lato spędziły w ogrodzie. Pozostawienie ich na zewnątrz aż do tej pory, aby się przechłodziły, jest dobrym sposobem na stymulowanie kwitnienia amarylisów i storczyków cymbidium, ale rośliny ozdobne z liści, takie jak maranta (poniżej), ucieszą się z odrobiny ciepła.

Uporządkuj rośliny, usuwając najstarsze i uszkodzone liście. Umieść je w miejscu z dala od bezpośredniego światła oraz zwiększ wilgotność powietrza w ich otoczeniu, aby utrzymać rośliny w dobrej kondycji.

Przenieś maranty do ciepłego pomieszczenia z rozproszonym światłem

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; PAUL DEBOIS

eprasa.pl 44d28aa238

Rozdrobnij opadłe liście kosiarką, aby przygotować z nich ziemię liściową, będącą cennym dodatkiem do gleby

Popraw kondycję swojego trawnika

Jeśli chcesz utrzymać trawnik w dobrej kondycji, wykonaj teraz kilka prostych zabiegów pielęgnacyjnych, zanim trawa zamarznie lub będzie zbyt mokro, by cokolwiek zrobić. Trawniki składają się z tysiąca drobnych kępek traw rosnących blisko siebie, które po roku koszenia i użytkowania potrzebują dodatkowej pielęgnacji, aby się zregenerować.

Regularnie usuwaj liście z trawnika. Rozdrobnij je kosiarką, zbierz i wrzucić do kompostownika lub zgrab je osobno i przygotuj ziemię liściową. Pozostawione na trawniku będą gromadzić wilgoć, która sprzyja rozwojowi chorób grzybowych.

W miejscach, gdzie trawnik wymaga naprawy ubytków, wysiej nowe nasiona traw. Ziemia jest jeszcze wystarczająco nagrzana po lecie, więc szybko wykiełkują. Jeśli uda ci się wykonać napowietrzanie trawnika, wypełnij otwory kompostem lub ziemią i przegrab – wzmocni to korzenie na przyszły rok. W przypadku trawników wysianych w tym roku, które dopiero się zagęszczają, należy przez rok powstrzymać się od zbyt intensywnego grabienia oraz aeracji.

CZTERY SPOSOBY na poprawę stanu trawnika

1 **PRZECZESZ** trawnik grabiami wachlarzowymi lub zastosuj wertykulator elektryczny, aby oczyścić trawnik z mchu i pozostałości po tegorocznym koszeniu.

2 **UŻYJ** aeratora ręcznego lub wideł do wykonania otworów w ziemi, aby ją rozluźnić i poprawić dostęp powietrza do korzeni.

3 **PRZYTNIJ** trawnik wzdłuż krawędzi i użyj łopatki do odcięcia fragmentów trawy wrastających na rabaty. Do przywrócenia mu odpowiedniego kształtu wykorzystaj szpadel półksiężycowy.

4 **NAPRAW** puste placki w trawniku, najpierw usuwając z nich chwasty, a następnie grabiąc i wysiewając w tych miejscach nasiona traw. Podlej i przykryj siatką ochronną przeciw ptakom i kotom.

TEKST: ROSIE YEOMANS. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; TIM SANDALL

eprasa.pl 44d28aa238

20 MINUT WOLNEGO

Pobierz z porzeczek i agrestu zdrewniałe pędy na sadzonki, aby uzyskać więcej roślin za darmo. Grube, nieuszkodzone pędy o długości 20-30 cm umieść w głębokich donicach z podłożem na bazie żwiru lub w rowkach ze żwirem wymieszanym z glebą.

Usuń warzywa po zbiorach

Wyrwij lub wykop rośliny, które zakończyły plonowanie i wrzuć je na pryzmę kompostową. Większe rośliny, takie jak cukinie, fasola wielokwiatowa i kukurydza cukrowa, szybciej się rozłożą, gdy zostaną pocięte na mniejsze kawałki przed umieszczeniem ich na pryzmie. Należy pociąć szczególnie zdrewniałe łodygi na odcinki o długości 10 cm.

Wszystko dobrze wymieszaj. Warto zadbać o to, by na pryzmie znalazły się zarówno miękkie, zielone, jak i zdrewniałe materiały, ponieważ poprawia to proces rozkładu.

Usuń pozostałości upraw i potnij je na kawałki przed dodaniem ich do kompostownika

Zbierz gruszki i usuń chore liście

Zbierz gruszki, zanim spadną z drzewa. Powinny być jędrne i lekko zmienić kolor tuż przed pełnym dojrzeniem. Najlepszym sposobem na sprawdzenie tego jest zerwanie jednej gruszki i spróbowanie jej. Zerwij wszystkie liście z plamami i plamkami, aby ograniczyć rozwój chorób grzybowych.

Nie pozwól, aby liście pozostały na ziemi pod drzewem, ponieważ w przyszłym roku mogą zainfekować nowe przyrosty.

Zbierz wszystkie chore liście i wyrzuć do pojemnika na odpady zielone, skąd materiał trafia do systemu kompostowania w wysokiej temperaturze, która zabija zarodniki.

Gruszki są gotowe do zbioru, gdy odchodzą od gałęzi po delikatnym przekręceniu

Zetnij łodygi szparagów i zniszcz je, aby pozbyć się zimujących chrząszczy

Zetnij łodygi szparagów

Użyj sekatora ręcznego lub takiego o długich rączkach, aby przyciąć słomkowożółte łodygi szparagów. Usuń wszystkie puste łodygi, ścinając je przy ziemi, tak aby na grządce nie było miejsca, w którym poskrzypka szparagowa mogłaby się ukryć i przezimować. Szkodnik ten zadomawia się także w ściętych łodygach, więc usuń je z grządki i rozdrobnij przed dodaniem do pryzmy.

Uporządkuj grządkę: wypiel ją, usuń wszelkie czerwone nasiona szparagów (z żeńskich egzemplarzy), aby zapobiec ich kiełkowaniu. Następnie wyściółkuj ziemię materią organiczną.

ODWIEDŹ www.GardenersWorld.com/october-jobs po więcej prac do wykonania w tym miesiącu

KROK PO KROKU Zbierz nasiona fasolki szparagowej

Zaoszczędź trochę pieniędzy, zbierając własne nasiona fasoli szparagowej z roślin, które uprawiałeś tego lata. Wybierz najlepiej rosnące, najzdrowsze rośliny, aby zebrać z nich nasiona.

Nasiona można przechowywać w papierowych kopertach i wysiać następnej wiosny. Nasiona fasoli zachowają zdolność kiełkowania przez kilka lat, jeśli będziesz je przechowywać w chłodnym, suchym pomieszczeniu.

1 **SZUKAJ** strąków fasoli, które wyschły i lekko się otworzyły, ponieważ schowane w nich nasiona będą prawie wystarczająco suche, aby można je było od razu przechowywać.

2 **WEŹ** czyste naczynie, aby wysypać do niego nasiona podczas rozłupywania strąków. Odrzuć wszelkie uszkodzone lub odbarwione nasiona.

3 **POZOSTAW** nasiona do dalszego wyschnięcia. Kiedy doschną, trzymaj je w kopercie w pojemniku na nasiona w pomieszczeniu z dala od skrajnych temperatur.

TEKST: ROSIE YEOMANS. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Nie zapomnij

- Zbieraj warzywa korzeniowe, takie jak marchew, w miarę potrzeb
- Rozłóż warstwę dobrze rozłożonego kompostu lub obornika na pustych obszarach i pozostaw, aby rozłożył się przez zimę
- Zbierz bambusowe tyczki i inne podpory dla roślin. Przechowuj je w suchym miejscu w szopie, by wykorzystać je ponownie w przyszłym roku

Uważaj na

Rdzę pora

Pomarańczowe plamki na porach są oznaką rdzy pora. Jeśli zaatakowane są tylko zewnętrzne końce liści, odetnij je i usuń, aby ograniczyć rozprzestrzenianie się patogenu. Grzyb wywołujący chorobę jest przenoszony drogą powietrzną i najczęściej atakuje rośliny w miejscach, gdzie rośliny mają ciasno, a przyrosty są miękkie.

Papryki chili należy odcinać od rośliny z nienaruszonymi szypułkami, aby uniknąć otwartych ran, które mogą prowadzić do infekcji

Zbierz ostatnie papryczki chili

Zakończ zbiór papryczek chili, zanim zrobi się zbyt zimno. Papryczki chili są jednymi z ostatnich dojrzewających roślin, które zniosą niższe temperatury, ale mróz może je zniszczyć; więc najlepiej zebrać je już teraz.

Użyj czystego sekatora, aby odciąć owoce z nienaruszoną szypułką. Wyrwij rośliny z ziemi i potnij łodygi na mniejsze kawałki, zanim umieścisz je w kompostowniku. Zabierz dojrzałe papryczki chili do domu do suszenia, marynowania lub zamrażania. Możesz też przechowywać je w szufladzie w lodówce i używać świeżych papryczek przez kilka tygodni.

Zbierz maliny owocujące jesienią

Zbieraj jesienne maliny, gdy tylko nabiorą koloru. Ciepła gleba utrzymuje rośliny, takie jak maliny w fazie wzrostu jeszcze przez jakiś czas, ale jeśli pozostawisz owoce na pędach zbyt długo, zgniją zanim do nich dotrzesz, ponieważ wilgotne jesienne powietrze sprzyja gniciu wywołanemu przez grzyby.

Rośliny o tej porze dużo wolniej wiążą owoce, ale powinieneś mieć wystarczająco dużo świeżych malin, aby dodawać je do płatków śniadaniowych przez większość tego miesiąca. Jeśli nie chcesz ich teraz zużyć, możesz je zamrozić.

Dojrzałe maliny powinny być intensywnie wybarwione, pulchne i łatwe do zerwania

SZYBKIE ROZWIĄZANIA

Wyrwij z korzeniami wieloletnie chwasty, takie jak mniszek lekarski, szczaw i babka lancetowata, które stają się bardziej zauważalne po usunięciu upraw. Wyrywaj je, gdy gleba jest wilgotna, aby łatwo usunąć cały system korzeniowy.

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

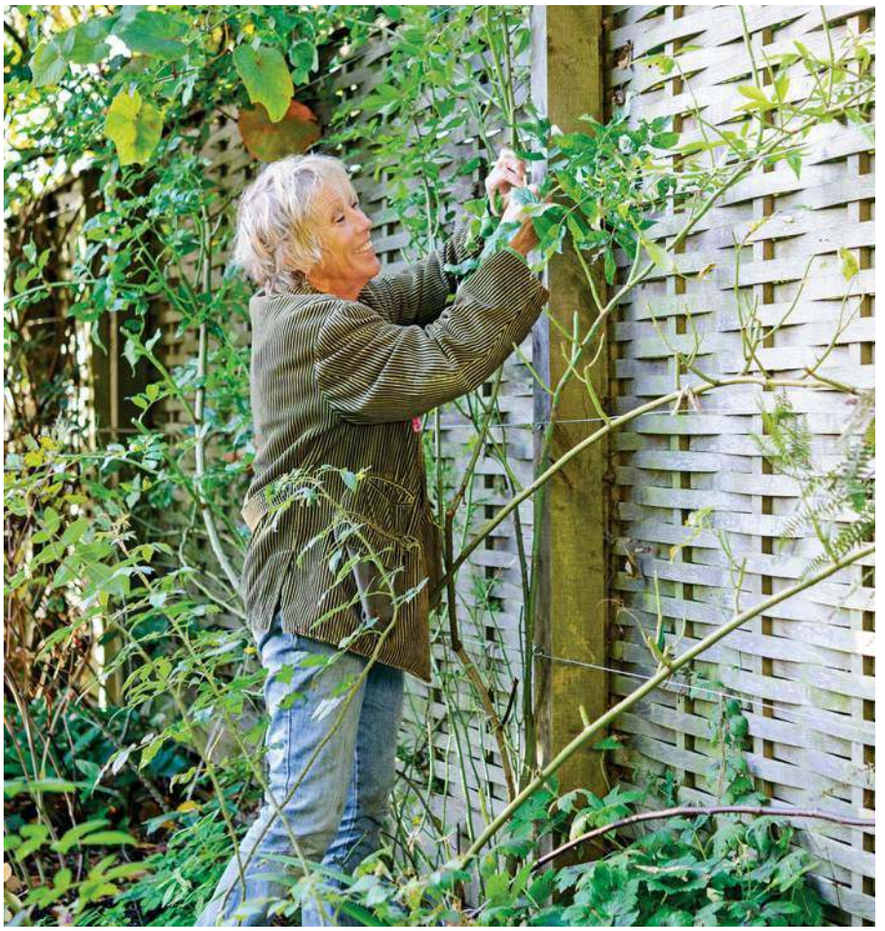

Nadal podwiązuj niesforne pędy pnączy, aby mieć je pod kontrolą

Podwiąż pnącza

Podciągnij luźne pędy pnączy i przymocuj je do trejażu lub innej podpory, aby określić kierunek ich wzrostu i uporządkować tegoroczne przyrosty. Postaraj się pociągnąć je w dół, a następnie przymocować poziomo, aby nieco ograniczyć przepływ soków – dzięki temu w przyszłości z pędów wyrośnie więcej kwiatów.

Do mocowania użyj miękkiego sznurka zamiast drutu, który mógłby uszkodzić pędy i liście. Zawiąż węzeł przy trejażu, nie przy łodydze. Przytnij miękkie końcówki pędów powyżej pierwszego zdrowego pąka.

Ściółkuj rabaty

Przykryj rabaty 5 cm warstwą materii organicznej, aby użyźnić glebę, stłumić chwasty i zatrzymać wilgoć. Najpierw jednak uporządkuj rabaty – wytnij suche pędy bylin zimujących w gruncie. Użyj łopatki do usunięcia bardziej uporczywych chwastów.

Gdy rabaty są uporządkowane, przykryj je 5 cm warstwą kompostu, podłożem po uprawie grzybów lub dobrze rozłożonym obornikiem. Zrób to ręcznie, uważając, aby nie uszkodzić roślin na rabatach mieszanych. Zwróć także uwagę, by nadmiernie nie zasypać gatunków o zdrewniałych łodygach, ponieważ może to doprowadzić do ich gnicia.

Ostrożnie rozkładaj ściółkę, aby nie uszkodzić pędów roślin

ODWIEDŹ www.GardenersWorld.com/**mulching** po więcej porad na temat ściółkowania

Przycinanie róż ochroni je przed uszkodzeniami spowodowanymi przez silny wiatr

Przytnij róże

Chociaż główne cięcie róż przypada na okres pomiędzy grudniem a marcem [w Polsce w marcu/kwietniu – red.], zetnij teraz długie pędy odmian pnących oraz niepodpartych krzewów, aby chronić je przed uszkodzeniami oraz zmniejszyć ryzyko oderwania korzeni na skutek porywistych wiatrów. Róże pnące prowadzi się po podporach, odpowiednio je formując. Wytwarzają pędy boczne, na których pojawiają się kwiaty. Skróć nowe, nadmiernie zagęszczające roślinę pędy boczne o 2/3 długości, aby się nie plątały. Dalsze cięcie możesz przeprowadzić w przyszłym roku, przed wytworzeniem nowych pędów.

Nie zapomnij

- Rozpocznij pędzenie cebul narcyzów, sadząc je po trzy sztuki na litrową doniczkę lub po pięć na trzylitrową doniczkę
- Usuń gnijące liście z oczek wodnych i przytnij pełzające rozłogi roślin, takich jak manna mielec, aby nadmiernie się nie rozrastały
- Do końca jesieni kontynuuj zbieranie liści, aby przygotować z nich ziemię liściową
- Zamykaj okna i drzwi w szklarni, aby porywiste wiatry nie uszkodziły szyb

TEKST: MAIRI RATTRAY; ROSIE YEOMANS. ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE, WITH THANKS TO WREST PARK ENGLISH HERITAGE, SILSOE; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Nie zapomnij

- Przesadź krzewy na nowe stanowiska w chłodny, wilgotny dzień
- Posadź rośliny zimozielone w doniczkach z podłożem na bazie ziemi i wykorzystaj je jako dekorację na patio
- Posadź nowe rośliny pnące, aby wypełnić puste miejsca na ścianach i obeliskach
- Nie ścinaj suchych kwiatostanów hortensji – stanowią ochronę pędów przed niskimi temperaturami

Unieś donice

Ustaw donice na podpórkach, aby poprawić drenaż. Jeśli rośliny mają zimą stale mokre korzenie, zwiększa się prawdopodobieństwo, że zgniją i zwiędną. Ma to również duży wpływ na zimowanie roślin wrażliwych na mróz, chociaż przy bardzo surowych warunkach najprawdopodobniej będą potrzebować dodatkowej ochrony, np. przeniesienia na osłonięte stanowisko lub okrycia agrowłókniną.

Nóżki pod doniczki często sprzedaje się w komplecie z dużymi donicami i można je wsunąć pod spód. Jeśli ich nie masz, wykorzystaj cegły lub drewniane klocki.

Podłóż nóżki pod doniczki, aby poprawić drenaż i ochronić rośliny przed mrozem

Przycinanie pędów do poziomu gruntu pomoże zapobiec zarazie piwonii

Przytnij zaschnięte piwonie

Wytnij wszystkie stare pędy piwonii. Nie wyglądają teraz zbyt atrakcyjnie, są za to cennym materiałem do wyrzucenia na kompost. Użyj sekatora, aby przyciąć je do poziomu gruntu. Spal lub wyrzuć wszystkie chore pędy i liście, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się infekcji.

Okres uśpienia piwonii jest krótki – są jednymi z najwcześniej wypuszczających wiosną pędy bylin i jeśli je teraz przytniesz, zyskają dużo miejsca i światła, aby dobrze się rozwinąć. Nie rozkładaj wokół nich ściółki – aby zakwitły, piwonie należy sadzić dosyć płytko.

ODWIEDŹ www.GardenersWorld.com/**pruning** po więcej porad na temat przycinania

KROK PO KROKU Posadź rośliny cebulowe na trawniku

Wykorzystaj cebulki kwiatowe, aby na wiosnę przyszłego roku zyskać naturalny wygląd trawnika. Doskonale nadają się do tego narcyzy i krokusy. W przepuszczalnej glebie pięknie będą się prezentować odmiany miniaturowych tulipanów, a jeśli masz więcej miejsca, posadź kamasje – wyglądają równie imponująco.

Upewnij się, że cebule posadzone są na odpowiedniej głębokości (ogólną zasadą jest sadzenie ich na głębokości równej wysokości dwóch lub trzech cebul), a gdy zakwitną, dokarm je nawozem uniwersalnym. W przyszłym roku nie koś trawnika do czasu, aż rośliny obumrą.

1 **ROZRZUĆ** swobodnie garść cebulek na trawniku, jeśli chcesz uzyskać naturalny efekt. Nie przejmuj się, gdzie spadną.

2 **ZRÓB** w trawniku otwór sadzarką do cebul. Umieść w nim cebulkę, tak by szpiczasty koniec był skierowany do góry, po czym zakryj ją wykopaną wcześnie ziemią.

W przyszłym miesiącu:

- Powieś karmniki dla ptaków, aby pomóc im przetrwać zimę
- Posadź róże z gołym korzeniem, aby przyjęły się do wiosny przyszłego roku
- Wyczyść i naostrz narzędzia, aby przygotować je do zimowego cięcia

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE, WITH THANKS TO WREST PARK ENGLISH HERITAGE, SILSOE; JASON INGRAM; TIM SANDALL

eprasa.pl 44d28aa238

CZAS NA PRZYCINANIE

Frances Tophill dzieli się wskazówkami co należy teraz przyciąć, aby przygotować do zimy drzewa, krzewy i byliny

Przypadająca na koniec września równonoc jesienna rozpoczyna nową porę roku, lecz to październik jest zawsze pierwszym miesiącem prawdziwej jesieni. W sprzyjającym roku nadal możemy mieć ciepłą pogodę, która pozwala nosić koszulki z krótkim rękawem, ale ogólnie spodziewamy się już silnych wiatrów, deszczu od czasu do czasu i szybkiego ochłodzenia. Ma to też swoje zalety. Zmiękczona wilgocią gleba, szczególnie gliniasta, staje się łatwiejsza w uprawie, a rośliny z gołym korzeniem trafiają do sprzedaży, co oznacza, że taniej można odświeżyć rabaty, a festiwal jesiennych kolorów może trwać aż do końca listopada. Październik to czas, w którym zwolennicy przycinania mogą zająć się swoją ulubioną czynnością. Zanim zrobi się zbyt zimno, powinniśmy zakończyć cięcie żywopłotów. Natomiast kiedy zrobi się wystarczająco zimno, można przystąpić do cięcia krzewów jagodowych i drzew owocowych. Przycięcie krzewów zapewni im mocny szkielet na zimę i ochronę przed wichurami. Tradycjonaliści mogą się już niecierpliwić, żeby wysprzątać rabaty, ale dla zapewnienia dzikim zwierzętom schronienia lepiej odłożyć to do wiosny. Wyjątkiem są wrażliwe rośliny, takie jak dalie i paciorecznik, które można ściąć, wykopać i schować przed mrozem.

Przy cięciu obniżającym wysokości krzewu tnij tuż ponad węzłem liściowym

ZDJĘCIA: JASON INGRAM; SARAH CUTTLE
LOKALIZACJA: WEST DEAN, SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

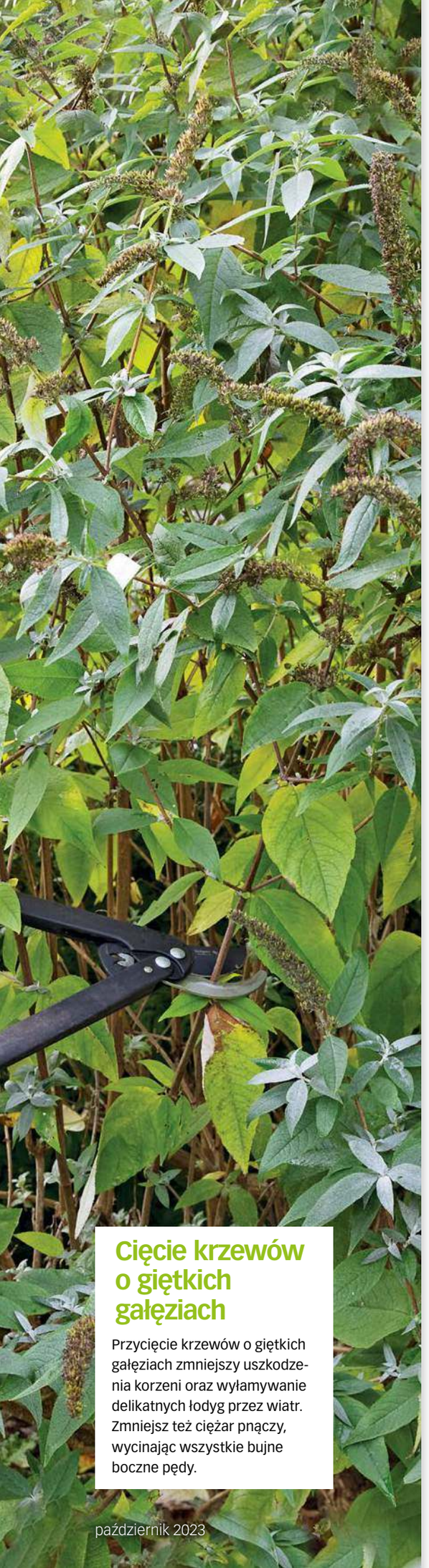

Cięcie krzewów o giętkich gałęziach

Przycięcie krzewów o giętkich gałęziach zmniejszy uszkodzenia korzeni oraz wyłamywanie delikatnych łodyg przez wiatr. Zmniejsz też ciężar pnączy, wycinając wszystkie bujne boczne pędy.

Przytnij teraz te rośliny

Jesień to idealna pora roku na wykonanie szeregu prac związanych z przycinaniem – niektóre są dość czasochłonne – i przygotowanie ogrodu do zimy.

RÓŻE Przytnij, aby zmniejszyć ryzyko uszkodzenia korzeni przez wichury w okresie zimowym, ale pamiętaj, że główne cięcie większości róż wykonujemy późną zimą/wczesną wiosną.

OWOCE JAGODOWE Porzeczki, agrest i porzeczkoagrest przycina się w okresie spoczynku, od końca października do lutego.

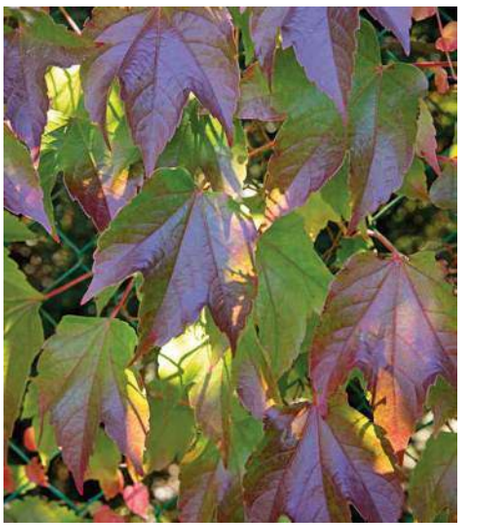

WINOBLUSZCZ Będzie potrzebował silnego cięcia po zrzuceniu liści, aby utrzymać go w ryzach. Usuń pędy z rynien i posesji sąsiadów.

DALIE Zetnij po pierwszych przymrozkach na wysokość 15 cm, wykop z rabat, osusz kłącza i przechowaj przez zimę w chłodnym, ciemnym i suchym miejscu, do którego nie zagląda mróz.

Tych roślin nie przycinaj

Zostaw pędy derenia (*Cornus sanguinea*) 'Magic Flame' na zimową dekorację

✗ **DEREŃ** Chociaż cięcie w październiku nie zaszkodzi dereniom, stracisz piękne, kolorowe pędy, które będą zimową ozdobą i rozjaśniają ponure dni.

✗ **CHMIEL** Jeśli zbierasz szyszki do warzenia piwa, to chmiel został ścięty już w ubiegłym miesiącu. Jeśli nie, potraktuj go jak inne byliny i zetnij wiosną tuż nad ziemią, aby zimą zapewniał pionowe schronienie dla dzikich stworzeń.

✗ **OLEANDER** Przycięcie teraz tych delikatnych krzewów przyspieszyłoby wyrastanie nowych pędów wrażliwych na mróz.

✗ **PELARGONIE** Zostaw wierzchołki, które ochronią pędy przed mrozem (pora wnieść pelargonie do środka).

eprasa.pl 44d28aa238

Cięcie budlei zapobiegające szkodom wiatrowym

Budleja, nazywana też motylim krzewem, wytwarza pachnące kwiaty, które są uwielbiane przez zapylacze

Na otwartej przestrzeni zawsze istnieje ryzyko uszkodzenia roślin przez wiatr. Przede wszystkim należy się upewnić, że nasze rośliny są odpowiednie na wyeksponowane stanowisko, ale poprzez właściwe przycinanie również możemy sprawić, że krzewy i inne rośliny będą silne i zdolne do poradzenia sobie z trudnym miejscem. Każdego roku obserwujemy zmianę klimatu i coraz więcej burzliwych zim, dlatego już teraz warto podjąć odpowiednie kroki, aby zapobiec niszczeniu roślin przez wiatr, który kołysze koronami i uszkadza korzenie. Takie uszkodzenia mogą osłabić roślinę poprzez ograniczenie pobierania wody i składników odżywczych. Obniżenie korony o połowę zmniejszy napór wiatru i prawdopodobieństwo zniszczenia rośliny przez wiatr.

Krok po kroku

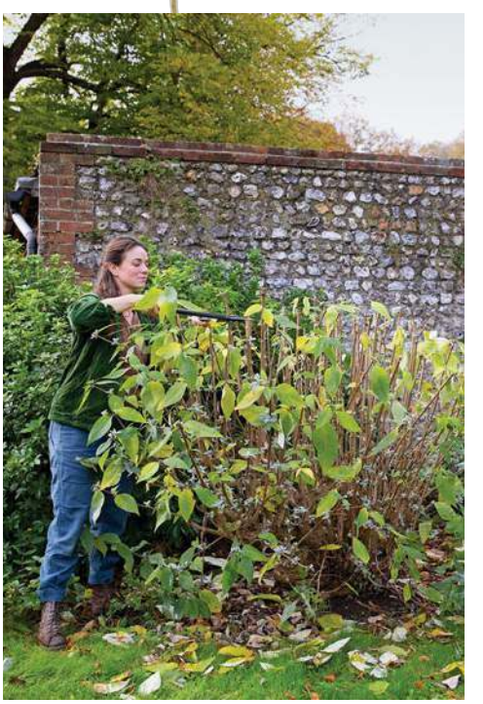

1 **OCEŃ** roślinę. Szukaj miejsc, gdzie rosną słabsze i miększe gałęzie oraz spróbuj ustalić, gdzie prawdopodobnie uderzy wiatr. W ten sposób dowiesz się, gdzie i jak nisko ciąć oraz jaki kształt uzyska roślina.

2 **WYCINAJ** każdą gałąź osobno, używając nożyc lub sekatora, tak aby każde cięcie tuż nad węzłem było czyste i gładkie. Dzięki temu pędy łatwo odrosną i zmniejszy się prawdopodobieństwo zamierania oraz wnikania chorób.

3 **UPEWNIJ SIĘ**, że roślina ma schludny i równy kształt. Wszystkie odstające gałęzie będą bardziej podatne na szkody wiatrowe, a równy kształt sprzyja równomiernemu odrastaniu. Usuń też wszystkie przekwitłe kwiaty.

Dobra rada

Sekator jedno- czy oburęczny? Sekator jednoręczny umożliwia czyste cięcie i pozwala na pełną kontrolę tego gdzie i jak tniesz. Czasami jednak to sekator oburęczny jest najlepszym narzędziem do pracy. Długie rączki umożliwiają większy nacisk, co zapewnia większą siłę do cięcia grubszych łodyg. Sekator kowadełkowy wymaga mniejszej siły, ale wolę sekatory nożycowe z zachodzącymi na siebie ostrzami, które zapewniają czystsze cięcie. Dłuższe rączki i większe ostrza radzą sobie z grubszymi gałęziami, lecz przed cięciem sprawdź specyfikację każdego narzędzia. Dbaj, aby narzędzia były zawsze czyste, naoliwione i naostrzone.

Użyj sekatora oburęcznego, jeśli tniesz grubsze gałęzie

W ten sposób przytnij także

Wszystkie krzewy na odsłoniętych stanowiskach mogą zimą ucierpieć z powodu wiatru:

- Ślazówka – podobnie jak u budlei, główne cięcie wykonaj wczesną wiosną.
- Róże – zmniejsz rozmiar krzewów o około połowę wysokości. Silniejsze cięcie wykonaj pod koniec zimy, kiedy pędy spełnią już swoje zadanie, polegające na ochronie niższych pąków przed silnym mrozem.
- Nowo posadzone drzewa – NIE przycinaj wierzchołków gałęzi, zamiast tego wbij paliki dla ochrony przed jesiennymi wiatrami.

Budleja

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Kwitnienie												
Cięcie												

ZDJĘCIA: GETTY/MANDY DISHER PHOTOGRAPHY; SARAH CUTTLE. LOKALIZACJA: WEST DEAN GARDENS, W SUSSEX

eprasa.pl 44d28aa238

Odpowiadamy na pytania ogrodników

Nasi eksperci stawiają czoło ogrodniczym problemom i podpowiadają, jak ochronić cenne rośliny przed jeleniami, roślinniarkami, opuchlakami i zimowym chłodem

Anne Swithinbank
Miłośniczka uprawy owoców, warzyw i roślin domowych – Anne była wcześniej kierowniczką szklarni w ogrodzie RHS Garden Wisley.

Ashley Edwards
Jako główny ogrodnik organizacji charytatywnej Horatio's Garden, Ashley lubi zarażać innych swoją miłością do roślin.

Pippa Greenwood
Pippa jest jedną z czołowych ekspertek w dziedzinie szkodników i chorób. Uprawia ogród z wykorzystaniem metod ekologicznych.

P Jak mogę zabezpieczyć przed jeleniami moją rabatę z czerwonymi, białymi i niebieskimi kwiatami?

Geraldine Senior, Muzeum Amerykańskich Sił Powietrznych II Wojny Światowej, Suffolk

O ANNE ODPOWIADA Repelenty, takie jak Grazers sprawią, że pędy i liście będą miały nieprzyjemny smak i tym samym odstraszą jelenie. Należy ponawiać stosowanie preparatu co najmniej co sześć tygodni. Koncentraty do rozcieńczania w wodzie są zwykle bardziej ekonomiczne, niż gotowe do użycia spreje.

Możemy również brać przykład z naturalnego krajobrazu, w którym młode drzewa są chronione przed jeleniami przez jeżyny. Chronią one młode pędy, dopóki rozwijająca się korona ich nie zasłoni.

Przesadź róże na środek rabaty (dobrze zrobić to od późnej jesieni do wiosny) poza zasięg jeleni i otocz je kolczastym berberysem Thunberga (*Berberis thunbergii* f. *atropurpurea*) 'Red Chief' i kolczastymi niebieskimi mikołajkami płaskolistnymi lub mikołajkiem iberyjskim (*Eryngium bourgatii*) 'Picos Blue'. Te rośliny będą kontynuować motyw kolorystyczny, jednocześnie odstraszając jelenie. Szałwie o intensywnym zapachu, takie jak szałwia (*Salvia microphylla*) 'Hot Lips' i wysoka, niebieska szałwia 'Animo' powinny pozostać bezpieczne.

PiO ODPOWIEDŹ EKSPERTÓW
Odstraszanie jeleni

Aromatyczne szałwie 'Hot Lips' odstraszą jelenie, dzięki czemu będą mogły rosnąć w spokoju

Liście czystka są zwykle nieatrakcyjne dla jeleni

O PIPPA ODPOWIADA Na wielu obszarach występuje więcej niż jeden gatunek jelenia, co sprawia, że dobór roślin jest jeszcze trudniejszy. Dodając do tego fakt, że jelenie wyrządzają zauważalne uszkodzenia na prawie każdej roślinie w ogrodzie – nic dziwnego, że się z tym zmagałaś! Sadząc wymienione poniżej rośliny powinnaś odnieść sukces, ale nie ma na to gwarancji. W niektórych przypadkach rośliny wykraczają poza ramy kolorystyczne, ale wszystkie opcje są warte rozważenia.

Ogólnie rzecz biorąc, piwonie chińskie i łubiny w dowolnym kolorze są dobrym wyborem. Możesz posadzić białą lub czerwoną odmianę pigwowca japońskiego. Istnieje również wiele odmian czystków o białych kwiatach, które możesz wziąć pod uwagę. Jeśli chodzi o kolor czerwony, wypróbuj trytomy lub irgi z czerwonymi jagodami. Co do odcieni niebieskiego, warto rozważyć mikołajka płaskolistnego, hortensję (jeśli masz kwaśną glebę), perowskię, zawciągowca, a może nawet budleję Dawida (*Buddleia davidii*).

P Jaki jest najlepszy sposób pielenia wokół już rosnących roślin?

Helen Bang, Falkirk

O ASHLEY ODPOWIADA Pielenie może działać terapeutycznie, ale może też być frustrujące. Jeśli w ogrodzie rośnie wiele wiosennych roślin cebulowych, zalecam intensywne pielenie jesienią. W ten sposób, jeśli wykopiesz jakieś cebulki, możesz je przesadzić bez żadnego uszczerbku. Skup się na małych obszarach i wykop wszystkie korzenie chwastów wieloletnich. Jaskier rozłogowy ma rozpoznawalne mięsiste, białe korzenie, podczas gdy perz właściwy ma twarde, zwarte, brązowe korzenie z białymi końcówkami. Jeśli wrosły w byliny, wykop całą kępę i usuń korzenie chwastów. Po umieszczeniu bylin z powrotem w ziemi, rozłóż grubą warstwę ściółki, aby zahamować wzrost chwastów, dzięki czemu łatwiej będzie je wyrwać.

Wykop jak najwięcej korzeni, aby zapobiec ponownemu rozrastaniu się chwastów

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; PAUL DEBOIS; JASON INGRAM; TIM SANDALL

eprasa.pl 44d28aa238

Misierki preferują miękkie liście róż

P Czy uszkodzenia mojej róży są spowodowane przez miesierki lub opuchlaki?

Wendy White, Edinburgh

O ANNE ODPOWIADA Winne są samice pszczoły misierki – wygryzają równe, owalne otwory, zwykle u roślin o cieńszych liściach, takich jak róże. Wykorzystują je do tworzenia gniazd w podłożu przy ścianie lub z boku doniczki. Uszkodzenia powodowane przez dorosłe opuchlaki często występują bliżej ziemi i na różnych krzewach, w tym tych o grubych liściach. Nacięcia wielkości kęsa są nieregularne, ale często łączą się w większe kawałki.

Jeśli winowajcą jest opuchlak truskawkowiec, od wiosny do jesieni przeglądaj rośliny o zmierzchu przy świetle latarki, aby spróbować złapać chrząszcze na gorącym uczynku. Od końca lata aż do jesieni, kiedy gleba jest wilgotna i ciepła, stosuj środki zawierające nicienie.

P Czy mam pozbyć się wszystkich cebulek tulipanów, czy tylko tych zgniłych?

Greg, email

O PIPPA ODPOWIADA Nie mam całkowitej pewności, oceniając na podstawie zdjęcia, ale podejrzewam, że jest to choroba grzybowa. Prawdopodobnie szara zgnilizna tulipana. Cokolwiek to jest, nie wygląda dobrze i sugeruję wyrzucenie lub spalenie wszystkich cebulek wykazujących te objawy. Jeśli nie chcesz pozbywać się cebul wyglądających na zdrowe, zamiast ryzykować sadzeniem ich w gruncie, posadź je w donicach i obserwuj, co się stanie.

Wyrzuć lub spal zainfekowane cebule tulipanów, aby uniknąć dalszego rozprzestrzeniania się choroby

P Która odmiana pomidora jest odporna na suchą zgniliznę wierzchołkową?

Jeff, email

O ANNE ODPOWIADA Ta choroba fizjologiczna wynika z niedoboru wapnia spowodowanego brakiem nawodnienia w strefie korzeniowej. Spróbuj zapewnić pomidorom warunki do głębszego korzenienia się. W szklarni lekko zacieniuj rośliny przed palącym słońcem. Uprawiaj pomidory o małych owocach, zwłaszcza odmiany stworzone do uprawy w wiszących koszach, które są najmniej podatne na tę chorobę.

P Jak i kiedy należy przycinać rozmaryn?

Yvonne Fairman, Devon

O ASHLEY ODPOWIADA Rozmaryn to fantastyczna roślina na słoneczne rabaty. Jeśli przytniesz roślinę w październiku, może to pobudzić ją do wypuszczenia nowych pędów, które zostaną uszkodzone przez mróz lub zimne wiatry. Najlepszym terminem na przycinanie rozmarynu jest późna wiosna lub wczesne lato. Spowoduje to pojawienie się świeżych kwiatów latem wraz z nowymi przyrostami. Przytnij całą roślinę o około jedną trzecią. Radziłbym nie przycinać starych, zdrewniałych pędów, które są nieproduktywne, ponieważ nie pojawią się na nich nowe przyrosty. Jeśli przeszkadzają ci zdrewniałe łodygi, spróbuj posadzić pod rozmarynem inne zioło, na przykład atrakcyjną szałwię lekarską o purpurowych liściach. Pobierz sadzonki rozmarynu, aby można go było zastąpić nowymi roślinami, jeśli mocno zdrewnieje i będzie miał mało liści.

Przytnij rozmaryn o jedną trzecią późną wiosną lub wczesnym latem

Blizny powstają w miejscu, w którym rośliniarki wgryzają się w łodygę, aby złożyć jaja

P Jak poradzić sobie z rośliniarkami na różach?

Colin Woods, email

O PIPPA ODPOWIADA Aby szkodniki nie powodowały trwałych szkód, utrzymuj ich liczebność na wystarczająco niskim poziomie, poprzez regularnie sprawdzanie roślin (w przypadku należącego do rośliniarek obnażacza kopciuszka – od maja) i zgniatanie jaj, a następnie usuwanie larw. Zaproś do ogrodu ich naturalnych drapieżników, takich jak ptaki i owady biegaczowate, a także zapewnij różom odrobinę dodatkowej pielęgnacji, podlewania i nawożenia w razie potrzeby. Możesz spróbować opryskać róże o zmierzchu naturalnym środkiem owadobójczym na bazie pyretrum, ale być może będziesz musiał zastosować go kilka razy (zgodnie z instrukcją na opakowaniu).

eprasa.pl 44d28aa238

P Każdego roku kasztany jadalne opadają, zanim dojrzeją. Dlaczego tak się dzieje?

Lynne Lees, email

O PIPPA ODPOWIADA Zacznij od sprawdzenia niektórych kasztanów, które spadły. Spróbuj rozciąć kilka z nich ostrym nożem i sprawdź, czy nie ma na nich śladów żerowania szkodników. Podejrzewam, że możesz znaleźć tunele, a także larwy, prawdopodobnie słonika kasztanowca. Gdy kasztan, lub właściwie każdy inny owoc, zostanie zaatakowany przez szkodnika czy patogen, prawdopodobnie zostanie usunięty bądź zrzucony, ponieważ dopóki znajduje się na roślinie, zużywa jej cenne zasoby. Być może zauważyłaś podobną sytuację z owocami spadającymi z jabłoni – niektóre mogą wydawać się zdrowe, ale będą znajdować się w nich larwy.

Jeśli nie ma oznak porażenia przez szkodniki, mogę jedynie zasugerować, że susza mogła odegrać tu znaczną rolę. Drzewa będą zrzucać młode kasztany, bo mogą nie być w stanie poradzić sobie w czasie suszy.

Jadalne kasztany spadają przedwcześnie w czasie suszy

P Czy rośliny, które znalazłem na cmentarzu Flanders to astry?

Alex Hunter, Surrey

O ASHLEY ODPOWIADA Tak, to astry marcinki. Motyle uwielbiają ich otwarte kwiaty, na których mogą łatwo wylądować. To wspaniałe rośliny zapewniające późnoletni/jesienny kolor i stanowiące ważne źródło nektaru pod koniec roku.

Jest wiele odmian do wypróbowania. Aster rozkrzewiony (*Eurybia divaricata*) to kwiat, który toleruje bardziej zacienione miejsca. Jest znany także, jako biały aster ze względu na swoje delikatne białe kwiaty, które są uwielbiane przez zapylacze. Jeśli wolisz fioletowe kwiaty, aster wielkolistny (*Eurybia* x *herveyi*) będzie dobrym wyborem. Jest też wyższy. Toleruje półcień, ale będzie bardziej obficie kwitnąć w słonecznym miejscu, a dodatkowo ciepło będzie przyciągać do niego zapylacze. Wczesną wiosną zetnij ich pędy przy ziemi i wyściółkuj, a z podstawy wyrosną nowe.

Astry przyciągają motyle takie jak rusałka pawik

Drzewa oliwne wymagają regularnego przycinania w celu utrzymania zwartego pokroju

P Czy powinienem przycinać moje dojrzałe drzewo oliwne?

Tony May, email

O ASHLEY ODPOWIADA Jeśli pędy twojego drzewa oliwnego są wydłużone, może to sugerować, że nie rośnie na właściwym stanowisku. Drzewa oliwne wymagają pełnego nasłonecznienia przez większość dnia. Być może twoje jest zacienione?

Przycinaj drzewa oliwne wczesną wiosną lub późnym latem. Pobudzi to roślinę do wytwarzania pędów bocznych, które nadadzą jej bardziej krzaczasty wygląd.

eprasa.pl 44d28aa238

P Czy mogę ponownie wykorzystać podłoże po uprawie ziemniaków?

Sue, email

O PIPPA ODPOWIADA
Podłoże pozostałe po uprawie ziemniaków w workach jest mocno wyczerpane i teraz raczej nie będzie miało żadnej użytecznej wartości odżywczej. To powiedziawszy, od lat uprawiam kilka worków ziemniaków i, podobnie jak ty, wykorzystuję ponownie podłoże, rozkładając je jako ściółkę na prawie każdym obszarze ogrodu, z wyjątkiem miejsc, w których zamierzam uprawiać te same lub spokrewnione rośliny w ciągu najbliższych kilku lat.

Podłoże pozostałe po uprawach w donicach jest dobrą ściółką pomagającą zatrzymać wilgoć

Pobierz sadzonki, aby posadzić nową roślinę w lepszym miejscu

P Dlaczego ognik sąsiada owocuje lepiej niż mój?

John Stirland, email

O ANNE ODPOWIADA Rośliny rosnące zaledwie kilka metrów od siebie mogą mieć zaskakująco różne warunki. Owady zapylające preferują rośliny rosnące w osłoniętych, a nie na wietrznych stanowiskach, a kwiaty roślin wystawionych na działanie mrozu mogą być uszkadzane w momencie zawiązywania owoców. Spróbuj przesadzić roślinę, jeśli jest jeszcze młoda lub pobierz sadzonki następnego lata i posadź jako nową roślinę.

Przenieś pelargonie pachnące pod osłony, do miejsca wolnego od mrozu

P Jak sprawić, żeby pelargonie zakwitły ponownie w przyszłym roku?

John Lawson, Gloucestershire

O ASHLEY ODPOWIADA
W ciągu ostatnich kilku lat zaobserwowałem wiele wrażliwych roślin rabatowych, które zimują. Pelargonie są wspaniałymi roślinami sensorycznymi o silnie pachnących liściach i jaskrawych kwiatach. Są wrażliwe na silne mrozy i nie znoszą zimnej, wilgotnej gleby. Zalecam przeniesienie ich do osłoniętego, wolnego od mrozu miejsca. Wykop je, przesadź do donicy wypełnionej przepuszczalnym podłożem bez torfu i przechowaj przez zimę na słonecznym parapecie lub w szklarni. Podlewaj oszczędnie i zapewnij im słoneczne stanowisko, aby zapobiec wybujaniu.

Teraz jest idealny czas na pobranie dużej liczby sadzonek jako gwarancji na wypadek utraty roślin matecznych. Posadź je do doniczki z mieszanką podłoża bez torfu i grubego piasku w proporcjach 50:50, a później ustaw na ciepłym, słonecznym parapecie. Posadź na zewnątrz wiosną, gdy minie ryzyko przymrozków.

P Czy żeniszek przezimuje w szklarni?

Allan, email

O ANNE ODPOWIADA Zdolność żeniszka do przetrwania zimy oraz kontynuowania wzrostu i kwitnienia zależy od gatunku rośliny, który posiadasz. Najczęściej uprawiane są rośliny jednoroczne, pochodzące od żeniszka meksykańskiego (*Ageratum houstonianum*) cenionego za puszyste niebieskie kwiaty, chociaż istnieją także odmiany o kwiatach białych i różowych. Obumierają one naturalnie pod koniec sezonu.

Istnieją jednak wspaniałe, mniej znane, ale delikatne byliny, takie jak kochający słońce 60-centymetrowy żeniszek *A. petiolatum* i majestatyczny 1,2-metrowy żeniszek *A. corymbosum*, oba o miękkich niebieskich kwiatach pojawiających się od lata do pierwszych przymrozków. Rośliny te obumierają podczas mroźnej zimy. Najlepiej rozmnażać je przez pobrane latem sadzonki – przechowuj je pod osłonami w miejscu zabezpieczonym przed mrozem lub na chłodnym parapecie.

Możesz też przenieść byliny do szklarni. Należy je nieco przyciąć i unikać nadmiernego zagęszczenia, które może sprzyjać rozwojowi szarej pleśni.

PiO GORĄCY TEMAT
Przetrwanie zimy

Jednoroczny żeniszek meksykański (*Ageratum houstonianum*) 'Timeless Mixed' uprawiaj z nasion

ZDJĘCIA: SARAH CUTTLE; GETTY IMAGES/TOM MEAKER; JASON INGRAM

eprasa.pl 44d28aa238

Felieton

Opowieści Titchmarsha

Czy w ogrodzie potrzebujemy znaków pokazujących, co robić, a czego nie robić? Zdecydowanie nie – odpowiada **Alan**, który woli, aby natura sama mówiła za siebie

Nie przystoi mi, jako pisarzowi, wypowiadać się przeciwko stosowaniu słów.

Ludzie oczekują, że pojawią się one na papierze, a nawet (mam nadzieję), że ich lektura będzie przyjemnością. Podobnie jest z programami w radiu i telewizji – tam walutą są słowa. Ale słowa w ogrodzie? Są prawie równie irytujące jak zbyt często nadawane komunikaty w pociągu, które zresztą kolej miała ograniczyć, ale jak na razie nie widać żadnych tego znaków. I właśnie o to okropne słowo chodzi: o „znaki".

Jedną z największych rozkoszy przechadzania się po ogrodach w Chatsworth w hrabstwie Derbyshire jest nieobecność tego rodzaju znaków, które niezmiennie zaczynają się od: „NIE…" bądź „ZAKAZ…". Pochodzą z czasów, gdy osoby dbające o ogrody publiczne i tereny otwarte były tak zazdrosne o swoje terytorium, że w najlepszym wypadku tolerowały, a w najgorszym aktywnie zniechęcały gości. Dziś nasze ogrody, zarówno publiczne, jak i prywatne – dzięki narodowemu programowi National Garden Scheme, potrzebują jak najwięcej gości, aby mogły być otwarte. Nie jest w ich interesie odwracanie się do zwiedzających plecami poprzez wystawianie zniechęcających tabliczek.

„Uwaga, nierówny chodnik". Generalnie ludzie widzą, gdy chodnik jest nierówny i chodzą po nim ostrożnie sami z siebie. Podejrzewam, że powodu wystawiania takich tabliczek należy upatrywać w naiwnej wierze, że osoba, która upadnie, pomyśli, że nie warto wchodzić na drogę sądową.

> Dziś nasze ogrody potrzebują jak najwięcej gości, aby mogły pozostać otwarte. Nie jest w ich interesie odwracanie się do zwiedzających plecami poprzez wystawianie zniechęcających tabliczek

„NIEBEZPIECZEŃSTWO – głęboka woda". To jezioro, do diaska; nie zamierzałem się w nim taplać. Tymczasem sama woda oznacza mnóstwo problemów i każdy odcinek brzegu trzeba obecnie wyposażyć w jaskrawopomarańczowe koła ratunkowe na wypadek, gdyby ktoś przypadkiem wpadł do wody. Być może jestem nieco zbyt surowy. Jako kiepski pływak mógłbym mieć powody do wdzięczności za tego rodzaju wyposażenie, gdybym przypadkiem zechciał wejść bez zaproszenia do stawku z ozdobnymi roślinami wodnymi, albo przypadkowo wskoczył na główkę w kipiel po butelce piwa wypitej w porze lunchu.

Z tęsknotą wspominam Deborę Cavendish, księżnę Devonshire, która miała alergię na umieszczanie tego rodzaju tabliczek w swojej posiadłości w Chatsworth. Gdy obruszony gość poinformował ją w upalny dzień lata, że na Kaskadzie – czyli na szerokich schodach, po których od jakichś trzystu lat radośnie płynie woda – taplają się ludzie, Księżna odparła: – Tak, wiem. Czy to nie cudowne?

Tabliczki pokazujące kierunek do kawiarni czy szklarni są naturalnie pomocne, ale te, które ogłaszają rzeczy oczywiste i takie, które mają zepsuć gościom radość, powinno się naprawdę powyrywać i wrzucić do ogniska. „Prosimy o zabranie śmieci ze sobą" – z pewnością każdy, kto ma inklinację do odwiedzenia ogrodu, właśnie tak zrobi. Jest mało prawdopodobne, że osobnicy, którzy rzucają niepotrzebne opakowania gdziekolwiek, nie myśląc o środowisku, nawrócą się jak Paweł w Damaszku na skutek przeczytania tabliczki ostrzegającej przed zagrożeniem dla środowiska wynikającym z tego typu aspołecznego zachowania. Nie mam czasu dla osób, które rzucają śmieci, wątpię, czy tabliczka zwracająca się do nich o nie podejmowanie takich działań odniesie jakikolwiek efekt.

Są też owe „zabawne" tabliczki, które ostatnio mnożą się na potęgę: „Starzy ogrodnicy nie umierają – oni jedynie kopią w kalendarz" lub tylko odrobinę bardziej zabawne: „Starzy ogrodnicy nie umierają – oni wąchają kwiatki od spodu".

Tak, sprawiają, że się uśmiechamy. Ale tylko raz. Potem są już nieco irytujące. Nie uważajcie mnie za psującego zabawę malkontenta. U Titchmarshów też jest trochę tych nowoczesnych tabliczek. Na przykład jedna z nich, wisząca w kuchni, głosi: „Pamiętaj, że wszyscy myślą, że jesteśmy miłą, normalną rodziną". Szczerze mówiąc, ta akurat mnie bawi. Wyhaftowana na poduszce w łazience informacja przypomina mi co rano, gdy się golę, że „Za każdym mężczyzną sukcesu stoi wyczerpana kobieta" (zgadnijcie, kto ją tu umieścił). Dwa dość eleganckie znaki w kształcie litery „T" nadal tkwią w sadzonkarni. Jeden oznajmia" „Ogród Taty", a drugi: „Ogródek ziołowy". Pierwszego nie wystawiam z obawy, że ktoś pomyśli, że nikt inny nie pracuje na naszym skrawku ziemi, a drugiej, bo zioła rosną u nas to tu, to tam, a nie w konkretnym przeznaczonym na nie miejscu.

Może starzeję się i rdzewieję? Nadal pielęgnuję legendę, którą usłyszałem, gdy byłem nastoletnim pomocnikiem ogrodnika. Podobno z tyłu oparcia ławki, z której można było oglądać wspaniałe widoki na doliny Yorkshire, wygrawerowano napis, który wyglądał, jakby był po łacinie. Może dacie radę go rozszyfrować: „VID OKI CUDAT UCH LON". Sprytne.

ZDJĘCIA: JASON INGRAM. ILUSTRACJA: CHRIS MADDEN ILLUSTRATION

eprasa.pl 44d28aa238

Gardeners' World
EDYCJA POLSKA

Polska

Redaktor naczelna
Małgorzata Wójcik
malgorzata.wojcik@avt.pl

Redaktor merytoryczny
Łukasz Skop
lukasz.skop@avt.pl

Asystent wydawcy
Anna Cember
anna.cember@avt.pl

Współpracownicy
Anna Moroz-Darska,
Bożka Piotrowska,
Klaudia Kossowska,
Katarzyna Kaczan-Borowska,
Marta Karcz,
Grzegorz Falkowski,
Katarzyna Bellingham,
Małgorzata Kalemba-Drożdż

Marketing i reklama
Marta Zaczek
marta.zaczek@avt.pl
tel. 22 257 84 76

Anna Brzywczy
anna.brzywczy@avt.pl
tel. 883 125 997

DTP
Studio Adekwatna

Prenumerata
prenumerata@avt.pl
tel. 22 257 84 22 (godz. 10:00–14:00)

Kolportaż
Paweł Gago
pawel.gago@avt.pl
tel. 22 257 84 24

United Kingdom

GARDENERS` WORLD
MANAGING DIRECTOR
Catriona Bolger

EDITOR-IN-CHIEF
Lucy Hall

ASSOCIATE EDITOR
David Hurrion

BBC STUDIOS, UK PUBLISHING
CHAIR, EDITORIAL REVIEW BOARDS
Nicholas Brett

MANAGING DIRECTOR, CONSUMER PRODUCTS AND LICENSING
Stephen Davies

COMPLIANCE MANAGER
Cameron McEwan

DIRECTOR, MAGAZINES AND CONSUMER PRODUCTS
Mandy Thwaites

UK.publishing@bbc.com
www.bbcstudios.com

IMMEDIATE MEDIA CO LTD
CHAIRMAN
Martin Weiss

CEO
Tom Bureau

DIRECTOR OF INTERNATIONAL LICENSING AND SYNDICATION
Tim Hudson

INTERNATIONAL PARTNERS MANAGER
Molly Hope-Seton

Adres redakcji
„Gardeners' World. Edycja Polska"
ul. Leszczynowa 11
03-197 Warszawa
tel. 22 257 84 99
www.magazyngardenersworld.pl

Źródłowe materiały publikacyjne pochodzą z miesięcznika brytyjskiego „Gardeners' World".

© Copyright 2023 AVT

Mimo wszelkich starań przy opracowaniu materiału do tego czasopisma, wydawca nie ponosi odpowiedzialności za jakiekolwiek błędy w tym czasopiśmie.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za zamieszczone na łamach pisma „Gardeners' World. Edycja Polska" treści reklamowe oraz artykuły promocyjne.

Wydawca
AVT-Korporacja Sp. z o.o.
ul. Leszczynowa 11
03-197 Warszawa tel. 22 257 84 99

Wydawnictwo AVT należy do Izby Wydawców Prasy

Miesięcznik, nr 10/2023

Magazyn jest wydawany na licencji brytyjskiego wydawnictwa Immediate Media Co Ltd

oraz BBC Studios

BBC Gardeners World magazine is published by AVT-Korporacja Sp. z o.o. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corpo-ration. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

W następnym numerze...

listopadowo-grudniowe wydanie
w sprzedaży na początku listopada

Zielone Boże Narodzenie w domu i ogrodzie

Monty radzi, jak uprawiać gatunki owocowe

Polecane sklepy ogrodnicze

The Garden Bellingham – sklep internetowy
501 420 622 • kontakt@kasiabellinghamsklep.pl • www.kasiabellinghamsklep.pl

TopSzklarnie.pl – sklep internetowy
516 809 133 • szklarnie@agrocentrum.com.pl • www.topszklarnie.pl

Kielce

ACM Agrocentrum
25-330 Kielce, Sandomierska 207
41 342 55 83
sandomierska@agrocentrum.com.pl
www.agrocentrum.com.pl

ACM Agrocentrum Centrum Kwiatowe Holandia
25-502 Kielce, Paderewskiego 38
41 368 40 39
paderewski@agrocentrum.com.pl
www.agrocentrum.com.pl

Kozłów

ACM Agrocentrum Sklep Rolny
32-241 Kozłów, Kozłów 256
41 384 10 29
www.agrocentrum.com.pl

Miechów

ACM Agrocentrum
32-200 Miechów, Topolowa 3
41 383 15 34
www.agrocentrum.com.pl

Płońsk

Centrum Ogrodnicze Eljan
09-100 Płońsk, Skarżyn, Wyszogrodzka 14
603 984 504 • nuzynski.eljan@wp.pl
www.eljan.eu

Puławy

Centrum Ogrodnicze Ogród Marzeń Aldona Sójka
24-100 Puławy, Lubelska 100
697 084 823 • szkolkisojka@gmail.com
www.szkolkisojka.pl

Nowodworce

Davis & Kryjan-Gardens s.c. Centrum Ogrodnicze
16-010 Nowodworce, Kwiatowa 7
85 744 15 95 • ogrody@dkgardens.pl
www.dkgardens.pl

Tuczempy

Centrum Ogrodnicze Piotrów Alicja Piotrów
37-514 Tuczempy, Kwiatowa 7
16 623 19 84 • kwiaty.piotrow@wp.pl
www.ogrodnictwo-piotrow.pl

W tych sklepach zawsze znajdziesz magazyn „Gardeners' Word. Edycja Polska" oraz wydania specjalne. Serdecznie zapraszamy wszystkie sklepy ogrodnicze do współpracy B2B: **22 257 84 23 (godz. 10:00–14:00) • prenumerata@avt.pl**

prasa.pl/44d28aa22

Sięgnij po archiwalne wydania
Gardeners' World Edycja Polska

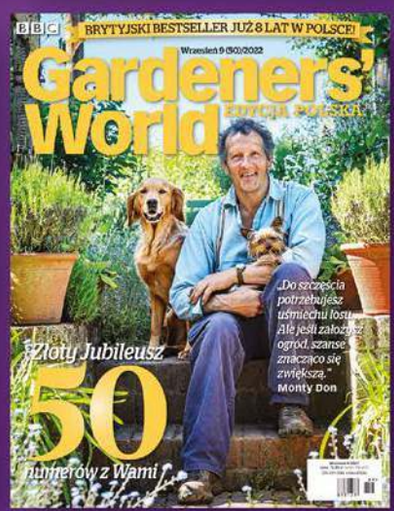

Zamów na www.UlubionyKiosk.pl

Przesyłka GRATIS

eprasa.pl 44d28aa238

JESIENNE PORZĄDKI

CAŁY ASORTYMENT NA 10 RAT RRSO 0%

Promocja obowiązuje od 2.09. do 30.11.2023 r. RRSO to Rzeczywista Roczna Stopa Oprocentowania.

WIĘCEJ INFORMACJI U AUTORYZOWANYCH
DEALERÓW STIHL ORAZ NA **WWW.STIHL.PL**

/ STIHL.POLSKA / STIHL_POLSKA

eprasa.pl 44d28aa238